

Irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán versei

Térey János:
Országos káosz

Tőzsér Árpád versei

Balázs K. Attila: Lény

Bogdán László versei

Szőke Imre Mátyás: Selfie

Kukorelly Endre versei

Nagy Zopán: Látens

Laik Eszter: Mementó –
Musical a költészetről

Debüt:
Ugron Nóra versei

Fischer Botond novellái

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Mányoki Endre (vers, próza), Szócs Géza,

Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak:

Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Laik Eszter (helyszíni tudósítás), Varga Melinda (Kolozsvár),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Lorenzo Lotto (1480–1556)** festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN versei

ONTOLÓGIA

polcainkon könyvek sorakoznak

a könyveknek
melyeket elégettek
külön polcot építettünk

a könyvvel teli polcok
szorongva tekintenek
az üresen maradottakra
félnek tőlük
mint ahogyan mi
a nemléttől

TITOK

minden piramis
egy uralom vége
lételemek összessége

a felfokozott szellem
tekintete
(belső szükségyszerűségre hallgatva?)
a kőhegyek egyetlen
pontjára esik
arra a helyre
ahol a sírkamra
a hatalom titkát őrzí

TALMI HAJÓKAT

Megfeszülök, mint a lánc,
ha szakadni készül,
feltépett sejtelmeim kapuit átlépem,
állapotom barométere:
meszelt úr.
A pillanatot elkobzom,
messze száll vélem.

Lépteim résein
a táj sóhajtása lebben,
kivetett hálóban
az idő hala moccan,
alhatnék a mára,
mégsincs hozzá csendem,
talmi hajókat
sebes felhők hada vontat.

MAGÁNY

mint egzotikus őszállat
hámlik a tér

kévében a fény
díszes semmit áltat

az érzet elemeire bontva
lehet benyomás
de az űrnyi csillagtalanság
még nem magány

a látvány hazugság
a bipoláris egzisztencia
kiáltványa

TÉREY JÁNOS

ORSZÁGOS KÁOSZ (1)

(Részletek A Legkisebb Jégkorszak című regényből)

*Jégtáblák verődnek,
Kis fiúk megnőnek,
Kopognak az ablakon:
Jégcsatakos utcán
Rossz, nagy fiúk útján
Zúg-zeng a jég-cimbalom.*

Ady Endre: Zúg-zeng a jég-cimbalom

Korhadó hó hullongott Európa mennyezetéről.

Derek Walcott: A szerencsés utazó

(Várady Szabolcs fordítása)

1.

Mint a Marson

Arról még a legeslegelszigeteltebb
Hegyi házaspárok is hallottak
(Igaz, sokan csak fél füllel a nagy szerelem
Vagy az egész estés habzsolás,
Meccsnézés, szörfölés közepette),
Hogy tegnap este figyelmeztetést adott ki
Az Országos Meteorológiai Szolgálat
(Pontosabban a lebetegedett Dolina Iván helyett
Pacurka aligazgató) a várható hideg miatt.

„Újabb nyolcvan centiméter hóra számíthatunk”,
Recitálta Pacurka a rádióban, jól megnyomva a nyolcvanat.
Szinte érezni lehetett remegő hangján,
Hogy remeg a kezében a papír is.
Évtizedes fagyrekordokról beszélt;
Hogy „azok is megdőlhettek ezúttal”.
A „beáramló sarkvidéki légtömegeknél”
Nagy levegőt vett. – Az ország
Déli megyéiben erősebb lehet a szél.
Reggelre Budapesten mínusz tizenöt-tizennyolc fok körüli,
Helyenként alatti hőmérséklet várható,
Amit a szél miatt... – újabb nagy levegő –
Mínusz ötvennek érezhetni majd.”

„Mint a Marson. Csak ott nincsen csapadék se,
Totál szívás”, tette hozzá Dolina.

A lázas Dolina a betegágyba kapta a teát
Feleségétől, Almától. (Ilyen egy gondoskodó,
Mebékélt és lecsillapult feleség,
Ilyen egy hótakarós nap az ágyban!)
Már jobban volt. Ha minden jól megy,
Holnap újra elfoglalhatja íróasztalát
A Kitaibel Pál utcában. (Legfőbb ideje!
Hiszen Pacurka nem az a kimondott
Tökéletes helyettes, gyakran rajtakapni
Mulasztásokon és tévedéseken.)

Az igazgató arra gondolt, hogy idén
Nem is járták még végig a színskálát:
Narancssárga riasztás is csak egyszer volt eddig,
Pár átmeneti kamionstop a határon,
Néhány műszaki mentés már hírértékkel bírt...
De reggel tényleg megint másodfokút
Adnak majd ki több megyére is,
Estére pedig bőven érik a harmadfok,
S a hófúvás emelte méteres
Akadályok miatt ki tudja, mi még...
Szokásosból most fordult át váratlanba,
Érdekesből lehetetlenbe.

Mint később kiderült, hű olvasóm,
Ez volt maga a bejelentés; első
Halk jelzése a szezon hóviharának.

2.

Válságstáb-kerekasztal

kvintett

(Tévéstudió, háttérben futó grafikákkal. Mindenki ül.)

PATRÍCZIUS

Üdvözljük stúdiónkban Pazár Ferencet
a Nemzeti Asztrológiától.

ASZTROLÓGUS

Jó estét, hahó!

FABRÍCIA

És üdvözljük a frissen fölgyógyult, mély orgánumú
Dolina Ivánt, az OMSZ első emberét.

DOLINA

Jó estét kívánok.

PATRÍCZIUS

Szóval a poláris
Légörvényről mi tudható, Dolina úr?
Mit jelent a futóáramlás mint olyan?

DOLINA

Ez, kérem, egy tartós és nagy kiterjedésű ciklon.
Csakis télen tapasztalható, és csakis
Romantikus éjszakákon.

PATRÍCZIUS

Miről is van szó?

DOLINA (*az ábrára pillant a háta mögé*)

A hideg és tömör légtömeget
Örvényben fújó szél tartja a sarkkörön:
Folyamatosan hűti, egyidejűleg sűríti.

FABRÍCIA

És mi van akkor, ha a szél picikét gyöngül?

DOLINA

Akkor a kiszabadult levegő megindulhat dél felé.

PATRÍCZIUS

És mi történik aztán?

DOLINA

Telibe kapjuk az Úr dühét.

ASZTROLÓGUS (*gúnyosan*)

Ez csak hipotézis.

DOLINA

Dehogyis hipotézis.

ASZTROLÓGUS

Akkor bizonyítsa.

DOLINA

Majd pont magának.

ASZTROLÓGUS

Ó,
És még én vagyok a kuruzsló?

DOLINA

Tudjuk, dühösesek ránk az istenek...

ASZTROLÓGUS

Igenis, Dolina úr, és vegye tudomásul,
Az ő büntetésük a mi fagyalálunk!

DOLINA

Ahogy gondolja.

ASZTROLÓGUS

Kockafejű szakbarbár.

DOLINA

Maga csak vigyázzon a szájára.

PATRÍCIUS

Megint kezdik?

Na de uraim!...

TÁRKÁNY (*megérkezik a stúdióba*)

Rossz az, aki rosszra gondol.

PATRÍCIUS

Tárkány főpolgármester a stúdióban.

FABRÍCIA

Az idei zimankó nem változtat a tényen,

Hogy Európában az elmúlt évszázadban

Melegebbé váltak a telek.

PATRÍCIUS

Nos, most akkor is extrém fagyhullám közelít,

Sarkvidéki hideg, hóförgeteg, vihar.

ASZTROLÓGUS

Közelít? Nos, az említett ramazúri javában itt van.

TÁRKÁNY

Így igaz, Gödöllőn reggel rekordhideget mértek.

ASZTROLÓGUS

Az elmúlt három napban az Úr négy lelket követelt.

DOLINA

Pedig mi idejében kiadtuk a hóriasztást.

TÁRKÁNY

Mi van érvényben?

DOLINA

Egyelőre narancs.

TÁRKÁNY

Kevés. Alulértékelik, ami van.

Régen pirosat kellett volna...

DOLINA

Az is meglesz, nyugi.

Utáljuk a pánikkeltést, de nagyon.

ASZTROLÓGUS

Itt hagyomány elbagatellizálni az ilyesmit.

TÁRKÁNY

Vagy a mi derék kormányunkat okolni a viharért.

PATRÍCIUS (*Tárkánynak*)

Megtudhatjuk, hogyan készül föl

Budapest az ítéletidőre?

TÁRKÁNY

Persze. Simán.
Minden háztartásban konzervtartalék;
S a lélek nem káosznak, bűnnek martalék.

ASZTROLÓGUS

Az utak máris járhatatlanok.

DOLINA

Nem igaz. Az utak beterítve
Finom forgáccsal és gránitzúzalékkal.

FABRÍCIA

Rajthelyzetben a katasztrófavédelem meg a honvédség?

DOLINA

Higgye el, korai erről beszélni, kisasszony.

FABRÍCIA

Emlékszünk, hogy pár éve a március 15-e fagyott be?...
Elmaradtak a kokárdázások, koszorúzások.

ASZTROLÓGUS (*Tárkánynak*)

Akkor azok a maguk híres
Hókotrói igazán nem kapkodták el.

TÁRKÁNY

Elegendő anyagot szórtunk ki, uram!
Kéne tartani a megengedett sebességet.
És hát a magyar autósvirtus...

PATRÍCZIUS

Tudjuk.

DOLINA

A hósík fehérje, a lelkek sötétje.

FABRÍCIA

Aki teheti, ne induljon útnak!

TÁRKÁNY

Sírva könyörgöm, sehová senki!
Aki falon belül van, azt legalább
Szemmel lehet tartani. Ennyi.

TÓZSÉR ÁRPÁD versei Szövegváltozatok egy versválogatáshoz (1)

Az Éjszakai tudat az irodalomban

Éjszaka van, a vasbordás ítészek is
asztrál-létbe, éjszakai tudatukba merülnek,
mindegyik az öncsalásához mértén mélyre.

*

Már Molière is tudta, hogy a
költészet álcázott bűn, ezért dicsérte
Oronte úrnak nem a szívét, hanem a versét –

*

Az éjszakai tudat a versben, prózában
nappal is ide-oda csúszkál, csak nem látjuk,
szöveggyűródés jelzi irányát.

Szigorú szobrok

A Zsarnokölők egymásnak háttal,
tettükről szinte leválva ölnek.
Csak sejteni: a támadott harmadik által
kél aurája a kardnak, ökölnék.

S bár itt a fenkölt arc kicsit kínos,
érthető: új hittől posztulált. –
A Hiparkhoszra sújtó Harmodiosz
a „szigorú stílusba” most nyúl át.

Nincs, nem lehet itt szín, mű-köd, vélt ég,
s egyéb staffázs sem, mégis tele
észlelő tettel a test. A mérték:
a kültér, a más egek üveg szele.

Kőangyal

Mintha valami startvonalon állna. Kétfelől nézem:
hátról tömény mágia, előlről a transzcendenciája
fanszörzetét látom. – Kérlelhetetlen menóra,
szikáran, intranzingensen izzik, fénye harap.
Transzából más korban vallások sarjadnának ki!

Sírra tervezték, sarkát rögzítővel szorították le,
hogy a feltámadók élbolyát le ne hagyja,
a sírköveken is játszva vetné át magát. –
Fut, de helyben, egyre a titok és gőg határán,
a rögzítőit henteskampókból kalapálták ki.

Belső-Ázsia

Ablakom alatt egy karéj Ázsia,
Mongolföld? Kirgizia? Nem tudni.
Sivatag – arany lép, sejtjeiben
darazsak: hősi énekek dongnak.
Tamerlán és Dzsingisz – Csingiz Ajtmatov
(pardon, ez utóbbi maga is doromb)
hajnalban hangtalanul
visszarepülnek a vaskobozokba.

Jókedvem van,
még nem köteleztem el
magam a napnak,
a fenti topometriából
még a reggel sem biztos

A tao és a klumpa

Hosszú utamon feladatomban
egy volt (magam szabtam):
a szorongás klumpáját
lerúgni lábamról. Nem sikerült,
mindig vers lett belőle,
a szorongáshoz – talpszeg.
Most elképzelem a klumpát
nálam nélkül. Hogyan lesz,
mikor már önmagam
utókoraként sem létezem,
az utánam jövők pedig,
„értéktelen literátusként”,
a lexikonok harmadkorába
utalnak, s akár a moszatok
a fekete kambriumban,
lesüllyedek a nemlét
legalsóbb rétegeibe. A tao
(a klumpa alatt) most üres,
de működését abba
sohasem hagyja.
S nem mindegy: velem
vagy nálam nélkül üres.
Keresztelkedései
a szabadság határhelyezetei:
menekülő gyermekkor,
felnőtt mimikri,
néhány sarokház,
az egyik mögött most
hirtelen feltűnik s eltűnik
egy kamion, s megint
minden volt, nincs.
Holnap engem is
leborotválnak a földről,
szórt az Isten képéről,
bokrokat a terek öléről,
s marad utánam
a nálam nélkül üres út,
s az úton egy gazdátlan
klumpa

BALÁZS K. ATTILA

LÉNY

Talán a pincéből indul el: a sötét, vízpárától csillogó kőfal háttéréből válik ki. Először alig érzékelhető az idegen test jelenléte, színei egybeolvadnak a fallal, nem tűnik ki az izmok gömbölyű volta, plaszticitása, a szőr hullámzó foltjai, a meghatározhatatlan, amorf alak nem domborodik egyértelműen önálló entitássá, akárcsak egy sokéves nyírfa törzséhez simuló hóbagoly.

Ti a házban tesztek-vesztek, belakjátok a szobákat, gyerekzsivajjal telnek meg a termek, tanítjátok egymást rendre, emberségre. Néha az az érzésed, hogy elborítanak a tárgyak; a sok felhalmozott kacat nem hagy lélegezni, pedig élni szeretnél, élni, mert ki tudja, hány jó év van hátra még. Morzsolod magadban a szavakat, mikor a körülötted rakoncátlanul szétszóródott dolgokat rendezed újra és újra – a részletek esküdtek ellened, s hiába viaskodsz: a kertet felveri újra a gaz, szemét gyűl a szobák zugáiban, lábaitok előtt sodródnak a porcicák.

A lény pedig sosem alszik. Ahogy a napok telnek, egyre kivehetőbb az alakja, éjjelente már ott áll majdnem teljesen készen a pince sötétjében. Izmait próbálgatja, ízleli a mozgást, habár még nem szabad, agyában nincsenek készen a tervek. És növekszik. Az elején egy nagyobb kutyára hasonlít, mostanra két izmos, fekete szőrrel borított hátsó lábára áll, és olyan így, mint egy torz, hajlott hátú ember.

Ha lent jártok a pincében, nem láthatjátok. Felszívják alakját a harmattól csillogó falak, nem is sejtitek, hogy ott van, egyre nagyobb, egyre erősebb, és éjjelente már a lépcsőig is eljut. Ahogy a hajnal első fényei becsorognak a pince ablaktábláinak repedésein keresztül, úgy csorog be lassan a lény agyába is a felismerés, hogy őt valaki lassan, nagyon lassan hívja életre, hogy vele tervek vannak, sorsa van.

– Bábok vagytok az álomban – mondod ki egy napon, lecsukod a szemed, és sikítani szeretnél.

Buja nyár van odakinn, a kúszónövények az ablakig érnek, eltakarják lassan a fényt, a nyárfák levelei felzizegnek egy hirtelen szellőkéstől.

– Báb vagy az álmainkban – mondják az arcok körülötted.

Este jön, a pincében megelevenedik a fal. Mélyet lélegzik a lény, és tudja, hogy ma indulnia kell, ma éjjel maga mögött hagyja a dohos pincét, maga mögött az ismeretlenbe vezető lépcsőt.

Ti vártok. Éjszakák tucatjai telnek el így, hallgatjátok, amint nyöszörög, ropog a ház, levendulaillat párolog a falakból. Ti vártok, figyelitek, amint egy gerle toronyrepülésbe kezd, darazsak rajzanak rothadó körték körül a túlvilági délutánban.

Jön. Felkúszik a lépcsőkön, kiér a neonszerű holdvilágra. Létezik teljességében, retinájáig tolakszik ez az ismeretlen világ, felborzolja szőrét egy hirtelen jött fuvalom, érzi a nyári éjszaka minden kínját, gyötrelmét. Az ablakig kúszik, körmeivel könnyedén szakítja át a légyhálót, majd bepréseli groteszk, tömött testét a résen. Jön, át a szobákon, kúszik egyre közelebb különálló burkokban létező álmaitok felé, külön tornyokban létező ágyaitok felé.

Csukott szemmel, leesett, nyitott ajakkal alusztok a leheletektől rossz szagú térben, mintha több kilométer magas esőerdő mohás talaján feküdnétek a nyirkos, nyomasztó melegben.

Körmei a fapadlón kocognak, talpa puhán ér a fához, de halatszanak, egyre közelebbiek a dobbanások, és aztán csend lesz, amikor megáll fölöttetek, és lassan arcotokig hajol, hogy jobban szemügyre vehessen. Ha ismerné magát, most látná arcaitokban saját vonásait.

A szobák falai görbülni kezdenek, kitágulnak és összeszűkülnek lélegzete ütemére, sötét van, de mégis minden tárgy, minden részlet kivehető: talán belső fénye van a dolgoknak, mintha a falban erek szaladnának, és egy óriási lény testében lennétek mindannyian. Törzsetek vörös és kék fényekben lebeg, elmosódnak a határok – a bőr áttetszővé válik, előbukkannak a lük-

tető szervek: maguk is villódzó, de mégis visszafogott, tompa fényekben vonaglanak. A szőrös arc a hasüreg felé mozdul, belemerül a testetekben vibráló fénynyalábokba, aztán a szívhez hajol és közelről nézi.

– Fura, szörstelen bábok vagytok az álomban – bugyognak ki akaratán kívül torkából a szavak, majd visszahőköl, megfordul, bozontos fejét rázva eltűnik a helyére lötytenő sötétben. Megszűnik a varázs, visszaszürkülnek örökös rendeltetésükig a dolgok.

Álmodok nyugtalan. Fáradt szemekkel ébredtek. Meddig tarthat, míg rájöttök, hogy ezek a legfehérebb reggelek, hogy ettől a perctől újra csak mélyül, egyre pixelesebbé válik az ég, s ebben a lassan hömpölygő világban valami szürkés tónusban úszik el a nappalok, míg minden ugyanaddig az éjszakáig nem sötétül, s a pincékben ismét életre kelnek a falak.

Farkas Dániel festménye

„Senki nem szeret mást, egyedül azt,
Ki öbelöle hordoz valamit.
Ne fájlald hát, ha nem szeretnek. Érzik,
Hogy más vagy, idegen vagy.
Velük-e, nélkülük? – légy, aki vagy!
Fukarságod miatt gyötrődve is, hü
Magadhoz.”

(Ricardo Reis: Senki nem szeret mást,
egyedül azt... Fordította Takács Zsuzsa.)

VASZILIJ BOGDANOV:

A MÁSIK ÉN

1. Messziről jövök...

Messziről jövök. Fölöttem az ég,
ónszürke, ólmos felhőkbe veszve.
Gomolygó, vándor énem keresve
egyre hallom a távoli zenét.
Az égi zenekar láthatatlan.
Nagybőgő brummog, szólnak trombiták,
dobok pufognak. Készül a világ,
arcát mutatja számtalan alakban.
Szibéria. Tél. Torz hótorlaszok,
ismét nem tudom, hol és ki vagyok.
feléled bennem idegen énem.
A szél újabb hótorlaszt kavar.
Megint nem tudom, hogy mit akar,
Bujkál előlem. El sose érem.

2. Karneválon

Találkozhatnánk egy karneválon,
Farkas maszkjában villan profilja,
Tört arcom elvész, megint újraírja,
tévedhetetlen égi hatalom.
A bolondünnep táncaiba veszve,
rókalány ölel. Arca felragyog.
Énem elhagy. Nem tudom, ki vagyok,
kit ölel kinek megfeszülő teste.
Trilláz fölöttem egy feketerigó
Lilul az ég, akár az indigó.
Vagyok-e még, elrontott másolat?
Vagy az idegen ölel helyettem,
rókalányokat, és menthetetlen
rám zárul énje, magába fogad.

3. A hóba vesző út

És környékezni kezd az örület.
Karnevál tűnik. Feltámad a szél.
Zúg a rengeteg, valamit mesél
és a fákra ráborul a szürkület.
Nyomom se látom. Befújja a hó.
Honnan jöhettem? Meg nem tudhatom.
A farsang volt az utolsó alkalom
Keveredik már álom és való.
„Szólj! Ezt akartad?” Idegen énem
elválik tőlem a hóesésben.
Magas férfi, rám emlékeztet arca.
Találkoztunk már? Hol? Azt nem tudom.
De évek óta kísért utamon,
mióta tart a végtelen hajsza?

4. A dél kísértése

Remegek és egy idegen világ
tárul ki. Táncol hullámsapkás tenger.
Sarkamon ülök, köröttem énjeimmel,
fénybe ivódnak a magnóliák.
Ez a dél kísértése! Ideák
tűnnek fel, Léna arca felragyog.
Tombol a nap. Nem tudom, hol vagyok.
A tajgában nincs tenger, pineák.
„Ricardo Reis!” – A férfi meghajol. –
„Otthon kell lenni végre valahol,
a tajgában, vagy Vénusz szigetén.
Megismertelek. Kutattam utánad.
Emlékek, álmok csak fantáziánknak
mókái, felbukkan a másik én.”

5. Az utolsó határ

Én – én vagyok. De nem köt ide semmi,
az életünk csak. Messzi, kusza árnyak
bukkannak fel, hátán egy hullámnak
tűnnek tova. Nincs hova továbbmenni.
Az egész csalfa álom, kósza látszat.
Neveket adunk fáknak, füveknek,
szólongatjuk őket, még szeretnek,
és valahol egy keresztúton várnak,
az elmúlásnak adva testüket,
elfelejtjük imádott nevüket,
homályba tűnnek. Vissza soha már
nem térhetnek. Fénysugárrá válva,
kísértenek a néma éjszakánkba.
Elváltasz tőlük a végső határ.

Bogdán László

6. Hullámra hó hull...

Összekeverednek most a helyszínek.
Szibéria és Polinézia.
Egymásba tűnik málnavész, pinea,
tajga, tenger, jég, bolondünnepek.
Hullámra hó hull. Ének farsangja
pörget. Homokon sárga berkenye.
Nem tudhatjuk meg, hogy került ide.
A déli szél a havat felkavarja.
Állunk tomboló, vad napsütésben,
árnyak suhannak tova észrevétlen,
kétely mélyébe hullva vesznek el.
Nem hősie a hullás, inog minden.
Orkán zúg a szibériai télben,
a dél kísértéseivel elkever.

7. Észrevétlen

Elbolyongok a kopár fennsíkon,
Velem a sámán. A karján ketyeg
aranyórá. Az ősi istenek
intézkednek. A többi nem tudom.
Lénát, Tányát és Oroszhont szerettem,
Klaudiát, a talált verseket,
Halálom után, holnap hol leszek?
Örökös veszett, déli szédületben,
forogat a kétely, önmagam körül.
Szívemben egyre növekszik az űr,
magába szív tört-másolat létem.
Katángkórók és ördögszekerek
kísérnek, ürmöfű-zöld tengerek
tükrében tűnök el észrevétlen.

+ A doppelganger Vaszilij Bogdanov költészetének egyik lejt-motívuma, vissza-visszatérő témája, de sokáig háttérben marad, a párizsi emigrációban írt, fiatalkori verseiben is, később, majd csak az ötvenes évek groteszk verseiben kap főszerepet, „A hasonmás” ciklusban. A másik én azután is kísérti, nem biztos, hogy jogunk van ennyire előreugrani a történetben, de legteljesebben nagy, öregkori ciklusában, a Robert Browning Szentpéterváron egymást folytató verseiben bontakozik ki igazán, itt akárcsak A. A. Cross a szibériai füzetbe írott, neki ajánlott verseiben, mintegy transzportálja egy másik költő léthelyzeteibe, hogy bizarrériáit is hangsúlyozva, ironikusan, sőt önironikusan viszonyulhasson a benne fel-feltámadó másik énhez. Itt nem egészen erről van szó. Egyre nyomasztóbban, visszafojthatatlanul érzi magában egy idegen jelenlétét. Aki viszont nem ő, hanem, ez is hamar kiderül, az őt mindig is hevesen izgató Fernando Pessoa egyik alteregója, Ricardo Reis, aki a Mester tragikus halála után kalandos körülmények között Polinéziába, Tahiti varázslatos szigetére megy, odahívja a többi heteronim költő-, próza- és tanulmányíró társát: Álvaro de Campost, Alexander Searcht, Tejve tizennegyedik báróját, Bernardo Soarest, A. A. Crosst, Vicente Guedest, António Morát, sőt Jorge Luis Borges argentin és Howard Phillips Lovecraft amerikai író is – aki akkor már, amikor benne körvonalmazódni kezd az idegen, az idegenek jelenléte, már nem él/?/ – és költői kommunát alapít. Ezekben a szonettekben Bogdanov kísérletet tesz arra, hogy felépítse önmagában Ricardo Reis személyiségét. Tudatosan készül költészete legmerészebb kalandjára. Hiszen nem ő megy végül is Tahitibe, noha képzeletében sokszor ott, a kommunában látja önmagát, hanem Ricardo Reis és falansztere tagjai látogatnak Szibériába, hogy együttérzésükről tanúbizonyságot téve támogassák őt, hogy erőt meríthessen jelenlétükből, neki ajánlott verseikből, amelyeket idegen maszkokban ő ír önmagának, de ennek a lélektani és poétikai elemzése túlmutat jegyzeteink határain, ezzel majd a készülő biográfiában foglalkozunk részletesebben. – **Tatjana Bogdanova**

SZÓKE IMRE MÁTYÁS

SELFIE (6)

Ragyogó idők

2014. szeptember 19.

Debra hozott ételt, örültem neki. Legalábbis vártam rá. De csak miután megírta a Facebookon, hogy főzött, s hogy délután négy óra felé érkezne velem, addig nem éreztem semmit. Csak amit szoktam: félelmet.

Kettőig aludtam. Tegnap hajnalig tartó felolvasóest volt a Cson-tiban, amelyre most mindenki úgy emlékszik, hogy kivételesen jó hangulatban telt, emlékezetes este volt, közösségi élmény, pazar mulatság. Még mindig kapom a köszönőleveleket. Sokan jöttek. A végén táncoltak, búcsúzáskor ölelgették egymást, mindenki szeretett mindenkit. Az én szubjektív emlékképemben az is szerepel, hogy miután felolvastam a Kocsonya című novellámat, nyugtatót kellett bevennem, és csak nehezen múlt el a rémület: infarktust kapok. Egyre gyakrabban tör rám. Tegnapelőtt is rámtört. Tegnap is. Zsibbadás, szédülés, szúrás a szívnél, rettegés a következő pillanattól. Közben átkoztam a cigarettát, a kávé, arra gondoltam, hogy soha többé nem gyújtok rá. Átkoztam az egész eddigi életemet is. Tök logikus volna, ha most beadnám a kulcsot. Feküdtem hátul a kanapén, Debra helyettesített a pultban. Azután összeszedtem magam, beszélgettem, akivel csak lehetett, kissé zibbadtan a gyógyszerőtől, de valamennyire felbátorodva elszív-tam még egy fél doboz cigit. Felszolgáltam a bort meg a pálinkát, tetőfokára hágott a hangulat. Egy srác megveregette a vállamat, és mondta, hogy te, ez a Kocsonya, ez nagyon állat volt.

Fél háromkor indultam a trafikba cigarettáért. Álmos voltam. Eszembe jutottak az éjszakai fogadkozások, de egyezkedni kezdtem magammal, és „mi” arra jutottunk, hogy mielőtt leszoknék, egy-két szál cigi, egy uccsó kávé még belefér. Ki az a „mi”? Nem tudom. Gyerekkoromban mindig így gondoltam magamra, azt, hogy „én” csak muszájból és hangosan mondtam, nehogy apám

vagy nagyanyám gúnyolódni kezdjen: „nézd már, a nyaccságos úr megint királyi többes számban beszél!”. Mert a csepeli gyártelepen förtelmesebb bűn annál, hogy valaki bármiben egy naccságos úrra kezdjen hasonlítani, talán nem is létezett. Esetleg, ha egy papra. És az volt a baj, hogy mi, különösen miután az a dolog megtörtént velünk, egyre inkább kezdtünk hasonlítani hol egyikre, hol másakra. Legalábbis egy részünk. Vagy valamelyikünk. „Lusta lett, lustaság, kényes-félős lustasááááág!” Szóval, nem tudom, mikor kezdődött, és hogy vége lesz-e valaha, csak azt tudom, hogy jócskán kamasz voltam már, amikor a többes szám első személyről komoly erőfeszítéssel és több-kevesebb sikerrel leszoktattam magam. Én csak én vagyok, mondtam. Cigiztem, sportoltam és pornóképeket nézegettem. S ha mégis előfordult, hogy automatikusan így szóltam magamhoz: „hahó, ki kell mennünk vécére”, hát behunytam a szemem, és szigorúan kioktattam magam: „hülyegyerek, nézz már körül, rajtad kívül nincs itt senki más!” Azután életem egyik legrettentőbb időszaka lett, felnőttként, mikor ezt többé nem bírtam elhinni.

szeptember 20.

Emlékszem az álmomra. Majdnem lefeküdtünk egy vékony, csinos csajjal, de azután mégsem. Meglepett, hogy közel enged magához, messze a legjobb nő volt a társaságban, sokkal fiatalabb, mint én. Mintha táboroztunk volna, elég sokan szórakoztak ott rajtunk kívül, és ez a lány magához húzott, smárolni akart velem. Eltöltött a félelem, hogy biztosan rosszul csókolok, tanácstalanul simogattam a testét, de azért felizgultam közben. Amikor szétváltunk, hogy levegőt vegyünk, nem mondott semmi különöset, viszont nyilvánvaló volt, hogy máris ejtett engem. A csók révén megértette, amit én eleve tudtam, hogy nem vagyok elég jó, nem is akarom ezt az egészet komolyan, nem érdemes átmennünk a másik szobába. Megsemmisítő érzés volt, amolyan „búcsúzz el az élettől, neked itt már igazán nincs semmi keresnivalód!”-érzés. Kétségbeesést, szomorúságot, lemondással elegy vágyat hagyott maga után: bárcsak ne így volna, bárcsak ne ilyen volnék, és bárcsak ne veszíteném el hamar-hamar a lányt és az életet is.

Hirtelen váltás után egy cirkuszi porondon találtam magam, ahol a legkülönfélébb egzotikus állatok vonultak fel, rinocérosz, medve, két csíkos fejű kos, bámultak rám, és én képtelen voltam eldönteni,

hogy a jelenlétükben veszélyben vagyok-e vagy sem. A semmiből jöttem, kirajzolódtak, bámultak rám, majd eltűntek megint. Végül egy sohasem látott méretű, égő szemű kutyát tonettszékkal kellett távol tartanom magamtól. Felébredtem, kávéfőztem, rágyújtottam a kávéhoz, és még mindig állt a farkam. Délután két óra volt. A lépcsőkhöz sétáltam, kinéztem a pince ablakán, vajon odafent süt-e a nap, és igen, hála istennek, veszettül sütt.

szeptember 21.

Ragyogó idő. Valószínűleg az év utolsó igazán meleg napja volt. Rövidnadrágban és papucsban indultam Csepelre, mintha a szomszéd utcába mennék. Leszartam, hogy nem elég szép a lábam. Kerültem az árnyékos helyeket, még a villamoson és a a HÉV-en is igyekeztem a napos oldalra ülni, hogy talán (ebben az évben, ebben az életben) utoljára még töltekezhessek a fénnel.

A Szent Imre téren szálltam le a HÉV-ről, vetettem egy pillantást a legendás 1-es kapura, de nem tudnám felidézni, hogy mit láttam a verőfényen és az orrom hegyénél áramló levegőn kívül. Eszembe sem jutott, hogy íme, a Csepel Vas- és Fémművek nevű bálna kítátott pofája, amely évtizedeken át annyi csepeli munkást nyelt le végérvényesen, köztük a nagyapámat, a nagyapám összes rokonát, és az sem, hogy alias Weiss Manfréd, meg a többi szaráság. Azon is csak így utólag mulatok, hogy annyi megemésztett eleven élet után végül az előtte álló mutogatós Lenin-szobrot is lenyelte, de ez volt részéről az utolsó nagy zabálás, hisz abban a szent minutumban megölték, felkoncolták, és darabjait lyukas fillérekért árverezték el. Azóta is ott rohadnak a kerítés mögött, senki nem tud mit kezdeni velük; mert olyan romlott húsú marha nagy állat volt ez, hogy hasznosítani és eltemetni is lehetetlen. Ami most van, utána, az szerintem nincs is. Nagyon különös nincs, nyüzsgő, alakuló nincs, de nincs. Bármire, ha gondolnék az egyenletes légzésen kívül, talán azt gondolnám, hogy tessék, Csepelen születtem, és azért születtem, hogy a szörnyeteg pofájába vessenek, hogy én legyek a friss hús, a szüizike, akivel majd etetni lehet. A szájába lógtam, éreztem mocskos leheletét, amikor a körülmények összejátszása folytán megdöglött. És az is eszembe jutna esetleg, hogy akit erre szülnék, akit így nevelnek, talán sohasem válhat szabaddá, csakis fölösleges-sé. Úgyhogy én Csepelre érve inkább nem gondolkodom, körül sem nézek, figyelem a saját légzésemet, minden lehető módon elvágom

a gondolat útját. Fogalmam sincs, melyik a rosszabb: fölöslegesnek lenni, vagy ha egészben lenyelik és megemésztik az embert. Így sincs semmi, úgy sincs semmi, így is dögszag van, meg úgy is.

A húgomnál alig töltöttem egy kis időt. Jött egy levelem a NAV-tól, azt kellett átvennem. Értesítettek, hogy kívül vagyok a rendszeren február óta, nem jár nekem egészségügyi ellátás, legyek szíves nyilatkozni, mi a fasz van, nyolc napon belül, különben szarrá büntetnek. Kezemben tartva a levelet majdnem biztos voltam benne, hogy képtelen leszek időben válaszolni, és előbb-utóbb tényleg a nyakamba sóznak egy kétszázezres tételt. Basszák meg. Az illegális pincém amúgy is döglődik, ezzel fognak halálra ítélni végleg. Mondjuk, ha tudnának a pincéről, eddig se vártak volna.

Délután háromkor Zazival, a húgommal a kis lakótelepi konyhájában cigiztünk. Állati jólesett neki a krémfagylalt, amit ajándékba vittem, mohón ette és dicsérte, milyen jó ötlet volt, valamit ebéd óta kívánt, nem is tudta, hogy mit, de mostmár biztos, hogy ez volt az. Zazi harmincöt éves, van két gyereke, és még mindig jól néz ki. A bokája például pont olyan, amelyet én szerettem volna magamnak mindig is. Ilyen bokával tuti, hogy idejekorán rocksztárrá válok, és rocksztárként az állandó nyerő húzásom (a skillem?) az lett volna, hogy szűkkörű unplugged koncerteken egész közel ülök a közönséghez, sötét selyemnadrágban, féllótuszülésben, gitárral a nyakamban, és akkor ott az én átszellemült arcom, fényes lírai baritonom, de legfőképpen napbarnított magas rüsztem mindenkit elkápráztat.

Bebeszéled magadnak – mondta Zazi.

Már bementünk a nagyszobába, amit nemrég újítottak fel a férjével, és ami pont annyira otthonos meg dizájnós lett, amilyen csak egy lakótelepi nagyszoba lehet. Franciaágy, kanapé, olcsó hifi, a falon jópofa kalligráfiák, és a fő helyen egy közepesen nagy lapos tévé.

Nem biztos – mondtam.

Zazi pont úgy feküdt a franciaágyon, mint húsz évvel ezelőtt, amikor anyánk nem volt otthon, és végre nézhette a tévét. A jobb oldalán. Kezével támasztotta a fejét, szőke haja rálógott kézfejére, a másikkal időnként közelhúzta magához bal talpát, akrobatikus mozdulattal,

ellenőrizni, hogy minden rendben van-e a zoknijával. Rózsaszínű köntöst viselt, meg valami mackóruhát. Próbáltam rábeszélni, hogy ezen az utolsó meleg vasárnapon jöjjön ki velem sétálni, de nem sikerült. Az egyik gyerek aludt, a másik focizott valahol az apjával, ő pedig a szent pihenőidejét töltötte. Hétközben főnővérként dolgozott egy kardiológiai osztályon, otthon meg tisztára okés családanya volt, szóval, igazán ráfért egy kis csönd meg pihenés. Leültem a kis kanapéra, ölemben rántott hússal, kenyérrel, rizzsel, azután épp csak érintőlegesen hoztam fel témának a szívrohamot meg a rákot, vagyis hát sokkal kevesebbet beszéltem róluk, mint máskor. Főleg a daganatokról, tényleg csak egy-két kósza mondatot.

Jaj, ne már! Én hiszek benne, hogy az ilyesmit be tudja magának beszélni az ember – szólt rám Zazi. – Hosszú távon ezek a marhaságok összeadódnak, aztán majd nézhetsz.

Ilyen alapon már rég meg kellett volna halnom – mondtam, ő meg erre, hogy igen, igen, de próbáljak már valami másra gondolni.

Nem győzött meg teljesen. Úgy véltem, hogy félni ÉS hinni a félelem teremtményében rosszabb volna, mint csak úgy simán félni, és hogy semmi kedvem bebeszélni magamnak, hogy bebeszélhetek magamnak egy betegséget, és hogy biztosan van valami logikusabb oka is a rettenetességnek, de belátom, hogy erről az okról beszélnünk most egyáltalán nem időszerű, ahogy egyébként soha, senkivel sem időszerű, mert tulajdonképpen mi van akkor, ha itt és most beszélünk róla, épp elég más, fontos dolga van az embernek. Ettem a rántott húst, Zazi kicsit felhangosította a tévét, és néztük.

Láttad már ezt? – kérdeztem.

Még nem – mondta Zazi.

Itt még csontból vannak a karmai, de nemsokára belepumpálják az adamantiumot.

Tényleg?

Ja, ez az a rész, amikor kiderül, hogyan lett olyan, amilyen.

Azt hittem, mindig is olyan volt.

Olyan volt, csak gyengébb, mert nem volt benne fém.

Aha – mondta Zazi.

Irigyen néztem Farkast, a csodás mutánst, ahogy megáll a szíve, de kisvártatva újra dobogni kezd, kitör a fogvatartói közül, és minden sebe szinte azonnal begyógyul.

Muszáj mennem – mondtam Zazinak. – Most még jó idő van odakint, de azt mondják, holnap már totál hideg lesz.

Gyorsan elköszöntünk, azután hónom alá csaptam a papucsomat, és mezítláb sétáltam végig a csepeli kertvároson. Ilyet se csináltam már vagy harminc éve. Nagyon klassz érzés volt óvatosan lépkedni a langyos betonon, és közben egyáltalán nem ragadozónak éreztem magam, hanem ellenkezőleg, a szokásosnál ártatlannabbnak, sebezhetőbbnek, szelídebbnek. A büntudatom tűrhető szintre csökkent. Egy pillanatra még AZT A DOLGOT is elfelejtettem, így mezítláb, szinte lényegtelennek tűnt, hogyan lettem olyan, amilyen, sőt még az is, hogy valamilyen lettem egyáltalán.

szeptember 25.

Debra fekete felsőben, szürke bugyiban, meztelen lábait keresztbe téve ült az ágyamon, és várta, hogy mi lesz. Tanácstalanul, vagy inkább azzal a fajta passzivitással, ami a hihetetlenül rendes, egyáltalán nem feltűnő, de törődésre, gondoskodásra a viszonzás reménye nélkül is képes emberekre annyira jellemző. Lesz, ami lesz, vagy leginkább, amit én akarok. Én még egy cigit akartam elszívni. Gatyára vetkőztem, és hanyatt dőltem az ágyon. A lábujjaim abnormálisan dagadtnak tűntek, és nézve őket egyre kevésbé hittem, hogy valaha is hozzám tartoztak volna.

Meg fogok halni – mondtam.

Debra elmosolyodott.

Igen, tudjuk.

Negyvennyolc éves vagyok, baszki, nem vicc. Az ilyenek már simán kipurcannak, és kész.

Debra most már az oldalán feküdt, párnával megtámasztva a fejét, és úgy nézett engem mosolyogva, mint valami esetlen rajzfilmfigurát.

Múltkor még a hatvanévesekre mondtad ugyanezt.

Igen, de az is már csak tíz év. Tíz év múlva totál öreg leszek, ha egyáltalán megérem.

Tizenkettő!

És tudod, mi az a tíz év? Semmi. Sokkal többet jártam iskolába. Tizenhét éve halt meg az anyám. Ha most gyerekelem születne, valószí-

nűleg nem láthatnám felnőni. Hosszabb ideig voltam sportoló, aztán beteg, és még abban a kőbányai lepukkant albérletben is hosszabb ideig éltem tíz évnél. Tíz év. Addigra te még negyven se leszel.

Debra a mellkasomra tette a kezét.

És attól jobb, hogy félsz?

Felé fordultam, és néztem, hogy csillog az arca az asztali lámpa fényétől. A héten ez már a második hajnal volt, amikor velem maradt, mert úgy gondolta, hogy mindkettőnknek jót tenne, ha végre összebújnánk valakivel. Az első alkalommal kétszer is szexeltünk, de nem tudott élvezni. Én viszont igen, és azóta egy roham se jött, gyógyszert sem kellett bevennem. Megsimogattam a mellét. Egy rakat gondolat futott át az agyamon arról, hogy miért bajlódik itt velem, próbáltam elképzelni, hogy szeret, és hogy én is képes lehetek adni még valamit, azután megráztam a fejem, és visszatértem az eredeti témához.

Nem tudom eldönteni. Egy ideje azt gondolom, hogy mindenki őrült, aki nem retteg egyfolytában.

Debra felnevetett.

Szóval, az az őrült, aki nem pánikol be?

Naná! – mondtam. – Szerinted van rá valami reális ok, hogy ne reszkessenek állandóan, hogy ne vacogjanak a fogaik a totál eszement őrültségen kívül? Basszák meg.

Debra sóhajtott, azután föltérdelt az ágyon, és kissé zsémbesen lefejtette rólam az alsónadrágot. Kényelmesen szétvettem a lábam, a kezeimet összekulcsoltam a tarkómon. A farkam épp olyan szögben állt, mint egy meggyújtatlan füstölő. Lassan, óvatosan a szájába vette. Mielőtt lehunytam a szemem, még egy utolsó gondolat kikíváncozott belőlem, és már kezdtem is mondani: „ezek a hülyék, hát nem tudják, hogy mindannyian meg fogunk ...”, ám ekkor Debra a fogaival parancsolóan szorított rajtam egyet. Azután elengedte a farkamat, és vagy negyed percig komolyan a szemembe nézett onnan lentről. Többet nem is szóltunk. A virágmintás paplanhuzat sarkát fogaim közé gyűrve, egyszerű kézjelekkel tudattam vele, hogy mostantól viselem magam, hallgatni fogok, mint a sír.

KUKORELLY ENDRE versei

666. Mi a pincében

Mi a
pincében tartjuk a
karácsonyfaállványt.
Te? Én a mellemben.
De hát úgy senki sem
él! És a gömböket,
gyertyákat meg a töb
bi dísz?

666. Kék szín

Kék színű
ördög. Előlép egy
fa mögül. Fiatal
fa takarja el őt.
Hason kúszik fenn
röpül. Ott két fa is
volt igazság szerint.

A kert összedűlt, de
a kapu nem. Marad
még épp elég idő.
Ha nem fordult volna
ki az egyik fa a
homokból. Az Úrnak
bármikor.

Prosus

Még van benne egy kis hely nevetni és letűnni.
Elnyújtózik, mint egy operett.
Szép, kényes test, elég fémes hangot ad, ez zavar.
Elég kísérleti.
Kivirágzik, akár a boltszag.
Mint a hadifogság.
Meg kellene változnia, hümm.
Imádja a lemondást, ezt a szagot, ha nem is engedi közel.
Szél van, de nem erős, a jövő kis pillanata.
Nem kell mindjárt hanyatt esni, és ez nem biztos.
Elég fárasztó ilyen expresszív mondatokban beszélni.
Mélyen mellé halad.
Egy szűk kabátban van, mint egy cső.
Bemegy az egyik büfébe, odanyomul a részleghez, szaglássza a tölteléket.
Mindenből kieszi a tölteléket.
Most megevett valami furcsa ízű tölteléket.
A legnagyobb büfé, két és fél millió evőkés.
Egy köteléket vesz elő.
Örök kötelék.

Én nem engedlek el

Én nem engedlek el.

Ezeket a billentyűket leütöttem.

Én nem engedlek. É, n, n, e, m,

ezek a betűk, halk

kattogással. Ilyen halkan kattog
egy gép. Ezeket a

sorokat leírtam. Ezt

a sort leírtam. Ehhez hasonlókat.

Nem hasonlókat, hanem ezt.

A szobád ajtaja nyitva,

az asztalnál ülsz, olvasol,

nem nézel föl, csak

billegteted az ujjaid. Kimentem

a konyhába enni. Lenyeltem

két szem epret porcukorral.

NAGY ZOPÁN

LÁTENS

(A „Regény” mögött) –
Második könyv, második fejezet

(Szimultánok szinopszis-lapjai, mint esetlegesség-rétegződések)

Karácsony este közeleg s (most) egy hátsó fibróma-sebrésen át:
a férfi farpofa-jobbjának méretes aszott-borsószemnyi nyílásán
– az isten (se) tudja kintről, vagy bentről –
mustrál, méreget, kandikál, és mindent precízen áttekint: a halál...

A leíró álmod lát. Álmában egy beépített szekrényben ücsörög,
melyből belsőbb álmok nyílnak reá: Finnegan nemzé Bánathot,
Bánath nemzé Joyce-ot, Joyce pedig a következőket álmodja,
mégpedig egy (az Álmoskönyvbe így vésetett) pre-utópista Ka-
marazene megkomponálása helyett:

„Impromptu” (avagy egy lehetséges Bloom „adaptáció” a bizonyo-
san bizarr Nuncius által, aki acélpáncélzatban magaslik a nép fölé,
sőt: profán bajusszal és csomagolópapír-mitrában): Mózes nemzé
Noét és Noé nemzé Eunuchot és Eunuch nemzé Karmakódot és
Karmakód nemzé Nextet és Next nemzé Hallowiant és Hallowian
nemzé Guggenheimet és Guggenheim nemzé Agendathot és
Agendath nemzé Netaimot és Netaim nemzé Le Hirscht és Le Hirsch
nemzé Jesurumot és Jesurum nemzé MacKayt és McKay nemzé
Osztropolskyt és Osztropolsky nemzé Smerdozt és Smerdoz nemzé
Weisset és Weiss nemzé Schwarzot és Schwarz nemzé Adrianopolit
és Adrianopoli nemzé Aranjuezt és Aranjuez nemzé Aranyat és
Arany nemzé Hammert és Hammer nemzé Sparkot és Spark nemzé
Okeánoszt és Okeánosz nemzé Hermafordot és Hermaford nemzé
Incubust és Incubus nemzé Magnust és Magnus nemzé Parnassust
és Parnassus nemzé Pillowst és Pillows nemzé Hippokamposzt és
Hippokamposz nemzé Melqart és Melqar nemzé Hippodromot
és Hippodrom nemzé Nessust és Nessus nemzé Ördögárkot és

Ördögárok nemzé Perszepúpot és Perszepúp nemzé Bacchust és Bacchus nemzé Satyricont és Satyricon nemzé Nabukodonoport és Nabukodonoport nemzé Pornó Pilátust és Pornó Pilátus nemzé Cottont és Cotton nemzé Iát és Iá nemzé Hajnalmagot és Hajnalmag nemzé Winterberget és Winterberg nemzé Bölcs Barlangot és Bölcs Barlang nemzé Fire-Smitht és Fire-Smith nemzé Pernahajdert és Pernahajder nemzé Mordizomadtát és Mordizomadta nemzé Mahavishnut és Mahavishnu nemzé Étheryt és Éthery nemzé Szombathelyt és Szombathely nemzé Viragot és Virag nemzé Bloomot: et vocabitur nomen eius Emmanuel. – Ó, Leopoldi autem generatio! –

„Jakab”, az ír zseni: 1914-től kezdi el írni a modern odüsszeuszi Nagy Textus bravúros sorait, a korokat, stílusokat, egeket rengető, meta-formulákkal perzselő diadalittas folyamat. És ez (ez lett, ez lesz) az igazi „metempsychosis”^{*}.

(*Bloom és Molly sajátos reinkarnáció-felfogása, lelki transzmigrációja, melynek hite és működtetése által a felszíntől elfedett lényeg, kegyelmi állapotban: rejtőzéseiből előtörhet, és akár a további írás-folyamoknak is értelmet adhat...)

A kölcsönvett szakkifejezések ismételt kölcsönvételével – például transzformációval, epifániával – kísérletet tehetünk az „elidegenedett valóság véglegességének megszüntetésére, átalakítására, sőt: megváltására” is... – ábrándozik a férfi, miközben kis konyhájában egy asztrál-testű eb (be) fordul (dog – god) és Molly ködös reggelijét kívánja magáévá tenni, ama gőzölgő vesét... –

A Fiú, a jelenések sokasága mellett, ezt is előre érezte (évtizedekkel hamarabb), mintegy megelőlegezve, megalapozva a majdani események karakterét, hangulatát. Az efféle érzetekért az időnként meg-megnyíló halántéklebenyét okolta, ami főleg a hangingerületért, az emlékezetért, a percepcióért (felfogásért) és a szagokért volt a felelős... –

A Lány, aki távoli országból érkező dupla-korú szeretőjét várta az Illegál-ban (a Mátrai Szesszolgálat kisüzemében), e népszerű, füstös találkahelyen: az agy részeinek funkcióiról olvasgatott „érdekfeszítő” tanulmányt, miközben a pultossal flörtölt... Az élénkülő növényzet a koradélutáni „Zsák utcából” – belső organizmusokkal összeérve – most egyféle füledt pénzmaillatot árasztott. A Lány, valamelyik nagy-

mamától örökölt, vagy retro-shop-ból beszerzett cipellői kényszere-
sen vonaglottak az asztal (az egykori varrógép-szerkezet) tetején, a
hancúrozás előjátékai felé toporogva, míg a meg-megrángó szoknya-
gyűrődések a csontos térdek fölé csúsztak... – Az egyszerű praktikák-
kal működő lény már-már ártatlannak tetsző zavartságából (hétköz-
napi mágia által): egzotikus báj-illatok párologtak a divatosan romos
helység koncentrált szegleteibe, lélegző porcikaiba, s a megfontolt
– mégis „randomnak” emlegetett – kinyilatkoztatások, tétovának
álcázott gesztus-töredékek hamarosan célba is értek, zsigeri ingerek-
kel incselkedtek, elvegyültek... Corpus callosum, talamusz, medulla
oblongata, szürke- és fehérállomány, axonok, burkok, mielinhüvely,
hártyák mögötti vérkeringések, neurotoxinok: elszabadult idegmér-
gek... A tanulmányra, az agyról és a szervekről készült jegyzetekre
„kézműves” málnafröccs ömlött... –

Ó, szellemi Apa-keresés! Előképek sorjázása, Übü – és sok
Romlott Mátka... –

A férfi „mindezt” (a Nagy fóbia- és kacat-gyűjtő műhelyében,
kaotikus-szövevényes csehójában, a Cenosillicaphobiában) a
leíróval és álmodott barátaival szerette volna megbeszélni, ám
zavaró tényezők: éteri áramkörök, közel-távoli kereplők, fény-
szennyeződések, letört póklábak, tárgysuttogások, megsértett
kefék, szarkaláb-rángások – és effélék zavarták meg a kibon-
takozás lehetőségeit. Kis agykérgi oszlopok foszladoztak, repe-
dések által tágultak-szűkültek egymás felé, a tudat öntudatát is
igencsak befolyásolva, melynek emergens tulajdonságai mód-
szeresen kezdtek visszahatni az őt létrehozó idegsejt-hálózatra...

A jelenlét így veszélyeztetetté vált. Most is... –

Hiszen az agy szövetmintái és a különféle molekulák, vagy atom-
magok eltérő rezgése nem engedte a közös mélytudati kitérülke-
zést, vagyis az egymás felé érrést már „írmagjában” ellehetetlení-
tette... Itt, az „együtt-értés” tehát mindinkább ellentétek sajátos
találkozása, esetleg egyberímeltetése által idézhető újra... (?)

Ó, coincidentia oppositorum! Vonzó szó-lyukak és szervült
szimbólumok!

Az (egyik) megfejtés (egyik) kulcsa (talán) itt van elásva.

„Itt”: (.....)

Hívogató hang.

A képzelt kápolna harangja, vagy a képzett Káplárné hangja? – Nem tudjuk. Most ezt sem.

„Közben”, valahol Budapesten, a belváros szív-csakrájának egyik pitvarában Olivier Messiaen: Quatour pour la fin du temps, 1941-es szerzeményét játsszák. Mégpedig egy földalatti hangversenysterem pince-sorain túli zegzugos (húrokkal jócskán izgatott, csavaros csövektől zavaros, krómosan-kínosan visszhangos, de bársonyszékekkel, tojástartókkal és tömény gézrétegekkel is gazdagon tompított) fűtőházában. Talán az „új” akusztika és a „kortalan” építészet jegyében, 2014-ben.

Ám a remekmű (egy tovább-gondolt, másik térben): összemosódik Schnittke Labyrinths-tételeinek részleteivel, egy (ötöd-szörre is) elsőáldozó fiúcska angyali hangjával, a homlokzat vakolat-repedéseinek szitáló foszladozásával, Sosztakovics

V. Szimfóniájának szenvedélyes kürt- és dob-szólamaival, vérző hegedűivel, a mélységekbe lépcsőző „induló” klarinét-töredékeivel, és különféle képpen halkított-hangosított biciklicsengőkkel, gótikus kőcsipkék, boltívek, rózsablakok neszezésével, szegecses alsóneműk, nyershús ölhuzatok súrlódásaival, támpillérek mocorgásával, csengettyűkkel felszerelt fabölcsők (várható) ringatásával, cipőtalp-koszok, ágyék-fülledések, nyakszirt-pihék, sóhajvetélések, hónalj-buborékok, gombszakadások, hascsikarások – és zsákokba irányított köhögések polifóniájával...

Majd az (ismét) elmaradt katarzis érzetével, a nyugtalanító sejtésekkel, és a (talán) feloldásra sem váró agóniával is összefolyik minden... Minden. Az agóniával, az agóniával, az agóniával – és a rejtett Agóniával...

Minden.

Egy átölelhetetlen üveggömb a kövezeten robban.

Tartalma (a szilánkossá vált, képlékeny idő): csörömpölve, zúzóadás-foltokkal folyik szerte...

A történet felé Hüperkronosz (az Időn-kívüli) moccan. Szürcsöl, borzong, elhomályosul... Megrogygan. Ráng és elrévül: az Öröklétben ő sem részesül...

SIMON ADRI versei

Kételyben-vajban

Vajon minden „komoly irodalmi nő” olyan
rémfejet hord a nyakán, mint én ezen a képen?
Törölnék, kérem, mielőtt képen törölném
a képem? Tulajdonképpen nem is láttam
még előnyös fizimiskával megörökített
„komoly irodalmi nőket”. Ronda mind.
Na jó, tisztelet, ha kivételt tesznek velem,
s felizzik a delete, megszűnik a külvilág
számára sok árkom, bokrom, társas ráncom.
Magánvadhúsaim lesznek, soha,
soha nem mutatom meg nektek. Mitesszerem
s a belőle nyílt pattanás örök titok marad,
püffeteg hajózom minden reggelen,
de csak a fürdőszobatükör-tengeren.

Épp megint

Emberként létezek,
távozom, érkezek.
Nincs rajtam vértezet.
Bűntelen vétkezek.
Érzelemgépezet-
ként sosem fékezek.
Van úgy, hogy szép kezek
ölelnek, s épp ezek
tartanak még meg itt,
úgy, ahogy épp megint.

Világfokba a cérnát

Miért tartok bankszámlát, ha évek óta nem akarom,
miért végeztem magyar szakon, és nem a jogi karon,
hogy vagyok még mindig itt és nem valami jobb vidéken,
hogy ülhetek nyeregbe, s nem ülök rokkant-tolószékekben,
merre vezet Árpád vezér ledózerolt útja,
milyen mély a taknyunk-könnyünk-verejtékünk kútja,
hová tart a szépreményű, megújuló országom,
hogy jutok Szibériába egy jól gyorsuló szánon,
miért kell, hogy két hét alatt újabb melót megszerezzek,
hogyan nézsek a tükörbe: kicsi szívem, megint ez lett,
merre jár a tekintetem, mikor nem a tévét nézem,
most, hogy szülinapi szett jött nyilván nem erőtlen pénzen:
moziba csak akkor megyek, ha valaki befizet,
jó alám a mountain bike, és tényleg nem kell Cadillac;
nem okolok mást azért, mert ott vagyok, ahol vagyok,
de nem veszek fel hacukát, amit akárki rám adott,
miért tartok növényeket, ha nem tudom locsolni,
miért vágyom tisztaságra, mikor összekoszolni
tudom csak a környezetem, hiába van a kezemben
súrolókefe és seprű, felmosórongy egyhuzamban,
lennék inkább takarító, fényesre nyálnám a padlót,
Isten, mikor ideköpött, mind a két szemére vak volt.

Hogy lesz erőm megmaradni valóban tisztességesnek,
ahol sem az önfeladás, sem pedig a kosz nem esz meg,
hogyan tudnám megemelni azt, akinek sokkal rosszabb,
hogyan tisztítható minden ágynemű, ha korhadt-koszhadt,

hogyan is tudnék mosolyogni derűsen,
miután a világfokba a cérnát befűztem.

Simon Adri

Holtág akad

Kanyargós-görbe folyókon holtág akad, jó sok.
Ezer feletti városokban zord orkán, nullfok.
Európa kiszáradt, és jó pár ezer éve foszlik,
nem mondom, hogy elhúzok, hogy fáradt vagyok, hogy rossz itt;
úsztam este, és egyből feljöttek a csillagok,
vizes hajjal fáztam: közben tudtam, itt vagyok
valahol, ahol helyem van, nem volt szörnyű ötlet –
az időm nem, csak a tér-kép talán azzal is több lett:
nem lóttek le, nem fulladtam meg, nem csak úgy elvagyok,
nem lesz, aki megtalál majd, nem volt, aki elhagyott,
felfújom a csónakot, és megkapom a bocsánatot
remélem, mindenkitől. S aztán szép vagy rút jónapot.

Úgy jön fel a Hold: Pesten sosem így, ahogy most,
nem lomizom szét a városom. A széles Kozmoszt
csodálom, és végre ott vagyok, ahova vágytam,
eggyéolvad lélekelmélet és torzótárgy-tan.
Vonatszongás-visszhang, és mind, amit sok éve hozok
valahonnan – ez a pergő eső, ami létrehozott
valamikor, talán egy fantasztikus ősrobbanásban.
Kiszáradtam, mint a sivatag, és csontig-bőrig áztam,
ahogyan Malajziában, hogyha jön a nyári monszun;
leválok a viharfelhőkről, landolok fenn a Holdon,
vízen, levegőn és kobalkkéken forgó bolygóm felett
testem után pillanatra lélegzetnyi vákuum remeg.

MOLNÁR LAMOS KRISZTINA

ZAHRA'

Kezében a cseréppel kiszaladt a házból, egyik tenyerével az agyagedényt ölelte, a másikkal a gyenge növény zöld száracskáját takarta, a zsebében finoman zizegve zörrentek a magok, amiket összegyűjtött. Futott a sarokig, ott jobbra fordult, mintha nagyapához menne, de csak pár lépés után jutott eszébe, hogy a ház kékre festett kapuja mögött már nem találna senkit. Futott tovább, nem tehetett mást. Három utca múlva azután behúzódott egy sikátorba, letette a cserépet a földre, megigazította a kötényét, a lábán a szandált, és felnézett az égre. Az eget szürkesség borította, esteledett, felhők gyűltek, melyekből mégsem várható eső, és füstköntös borult a házak fölé. Fülledt meleg volt, nyár, annak is a közepe, július. Újra hallotta a repülőgépeket, a hangjuk olyan volt, mint a morajlás, akár a tenger hangja, újra hallotta őket és tudta, bombázni fognak. Reggel a pék felé ment éppen, akkor szórták le a fehér lapokat az alacsonyan repülő kisebb gépekről, és rajta volt a papírokon arab nyelven a figyelmeztetés. Onnan tudta, hogy felvett egyet a földről, és Said, a pék fia elolvasta neki. A szöveget még nem mindig értette, de a betűket már megtanulta, és azt a szót ki is tudta olvasni, hogy figyelmeztetés, Said pedig megmondta neki, mire vonatkozik, hogy este löni fognak újra. Már akkor eltervezte a menekülést, de nem volt biztos benne, hogy megteszi. Azt csak akkor döntötte el véglegesen, amikor apa hazaért a fiúkkal.

Apa szeme megint vörös volt, és ordított torkaszakadtából, miközben dühösen csapkodott maga előtt. A fiúk mögötte jöttek, arcukon ugyanazok a vad vonások, és ahogy Jassar, a legnagyobb bátyja elment mellette, megint belökte őt a sarokba, úgy, hogy elesett. A könyökét ütötte meg, arra támaszkodott esés közben, azóta is fáj. Tudta, hogy sírni nem szabad, csendben maradt. Leült a fal szegletébe, és onnan figyelt. Anya kiabálva szaladt elő a konyhából, de amikor meglátta a fiait, inkább ő is elhallgatott, és visszafordult a tűzhely felé, Alina pedig, a nővére némán támaszkodott az ajtókeretnek. Mindnyájan csak figyel-

tek. Apa az ágyhoz ment, ahol ő szokott aludni, félrehúzta a matracot, és alatta a deszkákat is egyenként felszedte a lyukról. A lyuk alatt egy gödör volt, amit hajnalonta egyre tovább ástak. Neki minden reggel nagyon korán kellett kelnie, még egészen sötétben, és gyorsan kellett felvennie a kendőt is, mert jöttek a fiúk, a testvérei barátai az iskolából, hatan vagy heten, és mindig nagyon korán jöttek, azért, hogy ássanak. Egyszer megkérdezte Said-tól, vajon mi az, amit ásnak odalent, talán kincset keresnek? – de Said erre elhúzta a száját, és azt mondta, ne butáskodjon. Ám amikor látta, hogy csak ott toporog, mert nem érti a dolgot, mégsem hagyta őt válasz nélkül. A fiú megrántotta a vállát, mintha nem tudná, vagy nem érdekelné igazán a kérdés, azután azt felelte, ne törődjön vele, az ő házukban is van ilyen, sok házban van, még a mecsetben is, és hogy ezek csak alagutak, egyáltalán nem érdekesek. Őt érdekelte volna, igenis, hogy vajon mi van odalent és főleg az, hogy ezek az alagutak hová vezetnek, de nem tudta meg soha. Egyszer megpróbált lemászni, kideríteni, hová jutna, ha rajtuk végigmenne, de nagyon sötét volt. A felnőttek testméretének megfelelő nyílás alatt az üreg kiszélesedett és olyanná vált, mint egy szűkebb utca; ha két oldalra kinyújtotta a karját, még akkor sem érte el az oldalsó falakat. De sötét volt, nem mert beljebb menni. Zsákok heverték a falak mellett, ezt kitapogatta, bele is botlott némelyikbe. Apa ma reggel az üregből elővette ezeket a zsákokat, fegyverek voltak bennük és a gömbölyű gránátok, amik mangóra hasonlítanak, meg a maszkok is. Ő tudta, hogy mi van a zsákokban, mert egyszer már azokat is kikutatta, de anya akkor rajtakapta, és kitépte a kezéből a barázdált felületű, nehéz fém-mangókat. Kiabált is vele, de apának nem árulta el. Nem szerette, ha kiabálnak az emberek. Nagypapa sohasem kiabált. Amikor kisebb volt, sokszor felsírt a hangos beszédre, de hamar megtanulta, hogy úgy még rosszabb. Ha sírt, megpofozták, és a karjánál fogva lerántották a földre. Összeszorította ezért a száját ma délután is. Nehogy sírjon. Csendben ült a földön, és figyelte, ahogy apa és a fiúk átöltöznek. Levették a köntösüket, fekete nadrágot és zubbonyt húztak, és a lábukra bakancsot a saru helyett, a végén pedig felvették a maszkokat, melyekből csak a szemük látszott ki. A zöld szalagokat apa kötötte meg a homlokukon, és a fegyvertartó öveket is ő csatolta fel a derekukra, miközben maga elé mormolt egy imát, amiben minden mondat végén az állt, Allahu Akhbar. Ismerte az ima szövegét, mert apa őt is fel szokta öltöz-

tetni, amikor felvonulásra vagy gyűlésre mennek. De most valahogy más volt minden. Most sorban álltak a bátyjai, mint egy hadsereg, egy vonalban, mint valami fal, a szobában pedig megtelepedett a félelem és a harag. Nagypapa azt mondta, ha jól figyel, látni fogja, amit érez, a démonokat, és hogy a harag az ördög fia. Nagypapa azt mondta, hogy ő különleges, és ő képes lesz látni ezeket a dolgokat, a lényeket, melyek az érzésekkel együtt jönnek, amikhez tartoznak. Nagypapa azt is mondta, hogy ő más, másmilyen, mint a testvérei, és nemcsak a kék szeme és a szőke haja miatt, hanem azért, mert ő talán máshonnan jött, éppen úgy, mint nagymama. Nem ismerte a nagymamát, meghalt nem sokkal azután, hogy ő megszületett. Nagypapának igaza volt, de nem tudta, honnan tudja róla ezeket a dolgokat, hiszen ő soha nem beszélt arról senkinek, még neki sem, hogy kicsi korában egyszer felébredt éjszaka, és hogy akkor ott állt fehér fényoszlopban egy angyal az ágya mellett, aki megsimogatta és ugyanezt mondta neki. Hogy ő máshonnan való, hogy látni fog, és hogy nem kell félnie. Azóta is azon gondolkodik, vajon nagypapa is találkozott-e az angyallal, vagy beszélt-e vele, vagy milyen kapcsolatban voltak egyáltalán, de ezt sem tudja már megkérdezni tőle soha. Mindenesetre igazat mondtak mindketten. Már egészen kicsi kora óta jól látott. Többet, mint mások, nem csak az embereket. Most is ott látta a fekete lényt a sor elején, az apja és a testvérei között. Az arca kivehetetlen, csuklyát hord, de vörösen izzik a szeme, és mindnyájuknál magasabb. Mint egy nagy fekete füst-szellem, olyan, és árad belőle a hideg. A harag szelleme. Amikor meglátta, hogy újra ott van, a házban, a szobában, az ő ágya mellett, akkor határozta el, hogy nem marad tovább. A fiúk, miután felöltöztek, elindultak apával, nem tudni, hová. Az ajtó hangosan dörrent mögöttük, olyan volt, mint a puská hangja, összereszt. Kibújt a sarokból, és a szobába ment, hogy rendbe tegye az ágát. Visszatolta az üregre a deszkákat, ráhúzta a matracot, és leterítette a csillagos takaróval, amit még nagymama varrt. A sötétkék bársony már elpiszkolódott, és helyenként az anyag megkeményedett a foltoktól, de még így is voltak rajta finom, puha részek. A csillagokat ezüstszínű fonallal varrták rá, és még nem foszlottak fel a szálak belőle sehol sem. Szabálytalan, sokszögű csillagok voltak ezek, éppen olyanok, mint az igaziak, nem öt, hat és nyolcágúak, hanem sokkal több águk volt, szertefutottak az ezüstsálak a bársonyban mindenfelé. Végismított a tenyerével a takarón, elrendez-

te úgy, hogy az anyag ne ráncolódjon, a széleit begyűrte a fal mellett. Aztán kiment a kertbe a hordóhoz, hogy megmosakodjon, megfésülte a haját, megigazította a kendőjét, és leült a hátsó lépcsőre. Megevett egy almát. Várta, hogy anya és Alina átvojuljanak Aisha nénikéjéhez a szomszédba, ahogy minden délután. Ilyenkor mindig rábízták a tűzhelyet, s tudta, hogy most is így lesz. Amikor végre elmentek, a kert hátsó részéből kihozta a cserepet, a párkányról levette a még nagyapával kiszárított, vászonzacskóba csomagolt magokat, és elindult. Már jócskán szürkület volt. Csak futott és futott, amíg bírta szusszal, és amikor megállt a sikátorban, megpróbálta kitalálni, mit tegyen. Lövéseket hallott, távolikat, de hangosakat. Most már mindig tudni fogja, milyen ez, ismeri a lövések hangját. Mindig látni fogja azt is, ahogy nagypapa lehajtott fejjel térdel a kékre festett kapu előtt, és mögötte állnak a katonák. Feketében voltak, mint apa és a testvérei. Mindegyikük kezében volt puska, de csak az egyikük lőtt. Nagyon közel álltak a papához, aki a lövés után biztosan azonnal meghalt. Ilyen közlről nem lehet eltéveszteni a célt, ezt ő is tudta. Apa néhányszor elvitte őt is, hogy megtanítsa a puskával bánni, de azt mondta, nem elég ügyes hozzá, és túl gyenge még. Azt, hogy papával mi történt, végül nem látta, mert anya magához húzta, és a tenyerével betakarta a szemét, aztán pedig csak annyit mondott neki, hogy papa azonnal meghalt, és hogy biztos nem érzett semmi fájdalmat. Akkor sírni kezdett, de anya a szájára tette a kezét, és erősen megszorította a karját. Azt mondta, hallgasson. A nagypapa ellenük volt és Allah ellen, nem lehetett mit tenni, meg kellett kapnia a büntetését. És hozzátette, hogy ő is nagyon sajnálja. De anya szemében nem látott könnyeket, és az arca ugyanolyan szoborszerű volt, mint mindig. Anya arca, mint a kő. Az iskolában van egy női szobor, épp olyan. Nem tudja, nem érti, hogyan lehetett volna papa ellenük vagy Allah ellen. Olyan szépen olvasta a Koránból fel a verseket, és tanította őt és a testvéreit Mohamedről és a próféta életéről. Allah biztosan nem haragudott rá, sőt. Szerette nagypapát. Zahra' biztos volt ebben. Allah, a könyörületes. Papa sok mesét tudott róla, és valahányszor látogatóba mentek hozzá az unokái, mindig kerített nekik ennivalót, még tejet is melegített a kisbéknek, miközben mesélt.

Most azon gondolkodik, mi legyen. Hová menjen? Egy csapat kisebb gyerek szaladt át a sikátoron. Felkapja a cserepet, és kifut

velük a térre, mintha csak hozzájuk tartozna. A tér közepén egy szökőkút áll, már régóta nem működik. Mellette az iskola, most zárva. Előtte az is eszébe jutott, hogy elbújik ott éjszakára, de meglátta a fegyvereseket a kapu mögött. Felzúgott egy repülő. Közvetlenül a feje felett szállt, felnézett és látta, hogy megfordul a gépmadár. Nagymama testvére a határ túloldalán lakik, Keren Shalom mellett, és ő még egészen kicsi volt, amikor jártak ott, de talán él még a nénje, és a határ nincs is messze. Kerem Shalom. Odaát szép nevűek a falvak és a falukban zsidók élnek, de tőlük nem fél. Nem sok zsidót ismer, igazából azt sem tudja, kik azok, apa és a testvérei miért harcolnak ellenük, miért akarják megölni őket. Talán ugyanazért, mint nagypapát. Őt a zöld ruhás katonák soha nem bántották, talán most sem fogják. Meg kell találnia nagymama testvérét. Kezében a cserép, megigazítja benne a paradicsompalántát, ami már elhullajtotta sárga virágait, és most kicsi, zöld bogyókat érlel. Nem akar több puskát, nem akar több füstöt és fekete ruhát látni. Kék eget szeretne, amin magasan szállnak a repülők, kicsi földet, ahová elvetheti a magokat, és figyelheti, ahogy a növények és a virágok kikelnek belőle. A békeesség kertje. Kerem Shalom. Elhatározza, hogy odamegy, elindul hát a szántóföld felé. Ahogy kiér a városból, már nem fut. Besötétedik, és az indigókék égbolt a csillagokkal elrejtíti őt.

Tőkés Réka kollázs

FISCHER BOTOND novellái

1. Tojás

Kezdjük egy közhellyel, a tojással. A tojás szimbólumként is bagatell, a legjelképebb jelképek egyike, jelentései elfogyhatatlanok, de könnyen hozzáférhetőek a legfáratlanabb elméjű hermeneuta számára is. Például a nép. Nem egy filológus alkat, ugye. A népszokások tojásai tartják magukat az individualizáció viharában, kiváló táptalajok a pszichoanalitikus folkór számára. (A hasonlatokat is hogy szétcseszi ez a főközhely, mert a tojás valóban kiváló táptalaj, a táptalaj legislegelsőbb denotációjáról beszélve, és akkor erre már reflektálni kell valahogy.) A Károly környéki svábok például húsvéthétfőn tojás hajgálást rendeztek, egy faluban (Teremen) rendeznek mind a mai napig, ők ilyen archaikusak, a teremiek. Komplex rítus, szerteágazó termékenységvarázslási lehetőségekkel. A rítushoz hozzátartozik a pirkadatkor megeső tojásgyűjtés és az esti tojás vacsora is. És ez a vacsora a legfontosabb mozzanat most Július számára, mert itt sikerül túllépni a közhelyeken: van vagy harminc tizenéves fiú, akik megsütik maguknak a rántottát nagyjából négy-ötszáz tojásból. A félezer tojásból, egyetlen edényben megsütött rántotta: na ez az, ami nem közhely.

Ehhez üst kell. Az üst a nyitja mindennek, és annak pedig öntöttvasból kell lennie, csak abban elkészíthető. El lehet képzelni, hogy ennek az üstnek a megmozdítása is közösségmegtartó. Az ősi, pótolhatatlan, sváb vasüst alá klasszikus tüzet lehet csak rakni, hatalmas fakanál kell, az ételt magát pedig nem lehet komplikálni, a legsimább rántotta is kihívás. A lényeg, hogy egyfolytában, jöttányi szünet nélkül kevergetni kell, ami szintén férfias ügy. Minden fel van nagyítva, fordított babaház.

A vacsorát a bor teljesíti ki, szokta volt mondani Július anyai nagyatyja (nemzetiségre lengyel), nincs ez másképp akkor sem, ha az úgy antigasztronomikus, mint esetünkben. De ez a bor éppen ilyen. Homokos talajban él a szőlő, rendesen beérni nincs sok esélye, főleg ha a kedves sváb gazdák a mennyiségre utaznak metszés-kor (vegyük észre, hogy ez is milyen szépen beleillik a képbe). A bor

itt savanyú, nem lehet más jelzővel szépíteni. Júliusz tizenhat évesen ivott először másféle bort, boltit, házibuliba menet, járdaszegélyen, dugóját az üvegbe belenyomva. A vadul tájjelegű itthonit már hatévesen megkóstoltatták vele (forralt borként ihatta csuporra is). Itt is van egy picike lényeg: cukor ne legyen benne! Akármilyen rossz a bor, cukrot ne. Júliusz mindenkinek azt mondta, hogy nem szereti a bort, sava van tőle, ő sörös, ez ilyen német karakterisztika. Igazából ezt a bort szerette, a sört a kutya se itta a faluban, minden háznál volt évente nyolcszáz liter bor. Antigasztronómia.

Júliusz speciel ott volt nemrégiben egy ilyen húsvéthétfői tojásvacsorán. Faluhely. Álomszerűen él benne az egész, mint mikor a filmekben olyan középén domborított képeken hajol a részegét játszó kamera képébe a félelmetesen mosolygó, csorba és borostás mellékszereplő. Mert ivott bort, sokat, mert kint recsegő hideg volt, bent cserépkályha, mely fűtőalkalmatosság szintén hajlamos a túlzásokra. Gőz. Részeg gyermekek zabáltak és vedeltek, Júliusz egészen nosztalgikus hangulatba került. A részeg gyermekek csámcsogtak és röhögtek, ha kellett, ha nem. De nem voltak harsányak, nem kiabáltak. Kettő keresztülbeszélgetett Júliuszon, hol előtte, hol mögötte. Hogy a húsvéti locsolás a baszást jelenti. A másik rántottát prüszkölt az asztalra, még egy kör röhögés. Aztán szépen, részegen kibontották az egész szokásegüjtést, jelentésrétegről jelentésrétegre.

De hogy visszatérjünk a közhelyekre: Júliusz legjobban a tükörtojást szereti. Mostanában. Fiatalkorában még mindenhogy: főtt tojás (keményre, hígra, lágyra), rántotta (simán sok borssal-paprikával, vagy csak szalonnásan, csak kolbászosan, csak hagymásan, csak sajtosan, vagy ezeket tetszés szerint kombinálva), omlettnek (lisztesen vagy csak a fehérjét felverve, vagy gombásan, velővel, vagy malacherével), amerikai módon elkészítve (lekvárral, esetleg juharszíruppal), buggyantottan (vízbe, nem olajba), persze ham and eggs, vagy egyszerű tükörtojás, de azt csakis úgy, hogy a sárgája folyékony maradjon. Ezekből csak a tükörtojás maradt, pirítóssal. Ha kérdik. Mert amúgy a rántotta az örök kedvenc, de csak ha ő készítheti. Más rántottáját megkóstolni sem hajlandó. Júliusz egyetlen dolgot szokott szakácskodni, rántottát, de ebben minden ilyen jellegű kreativitását kiéli. Sohasem készíti el ugyanúgy, ez a játékszabály. Legutóbb külön tányérban verte fel a tojást, kevés gyömbért reszelt bele,

aprított bele jócskán petrezselyemzöldet, majd szinte egyben sütötte ki, alig kavart rajta, mégis egészen hígan hagyta az egészet. Ez volt a hatvanegyedik rántottareceptje.

Nem szabad félni a közhelyektől. A tojás karotinoid anyagai, mint a lutein és a zeaxanthin, javítják a látást és jó megelőző anyagai néhány vaksággal járó betegségnek, különösen az időskori zöld- és szürkehályognak. Ezen felül kiváló forrása a kolinnak is, amely nélkülözhetetlen a magzat agyszöveteinek fejlődéséhez, de javítja az emlékezőtehetséget és az agyműködést az emberi élet folyamán is. A tojásban lévő zsír összetétele olyan, mint amelyet a táplálkozástudomány ma ajánl: egyharmada telített, egyharmada egyszerűen telítetlen, egyharmada többszörösen telítetlen zsírsav.

2. Dzsessz

Júliusz író akar lenni, bármi áron. Nem egyszerűen a titulusra van szüksége, arra is nagyon, hanem ebből a tevékenységből akar megélni. Próbálkozott sok mindennel. Legelőször magasirodalommal, versekkel például, vagy prózával, de ezek nem jöttek be sehogy se, nem sikerült az áttörés. Utána szórakoztató irodalommal, írt sci-fit is, meg detektívet is, de ezeket sem sikerült eladnia. Most éppen egy pornográf blogot vezet, viszonylag sikeresen, teljes megélhetést nem biztosít, de tűrhető az olvasottsága.

– De miért, mi másról tudnék írni, mint a szexről? – mondja nekem. – Harmincéves vagyok, mi másról tudnék írni, mi más kellene, hogy foglalkoztasson? Azt gondolom, hogy az ember tizenöt évesen ír a szerelemről, mert arról tud jól. Ez az a fázis, amin, ugye, mindenki átmegy, ezt szokás kamaszkori mindenkiköltő eldobnivaló zsenének nevezni. Pedig ez a hozzáállás nem biztos, hogy jó, szerintem egyáltalán nem jó. Biztos vagyok benne, hogy nagy, valóban nagy mennyiségű remekmű van elveszve, elkallódva, elsikkadva, elfojtva ezek között a tizenéves zsenék között. Igazi mesterek voltak félresöpörve, egész generációk, iskolák vannak látens, reménytelen, örök szunnyadásba taszítva. A cinizmusunk pedig méreg. Elfelejtettük már a humor nélküliség fontosságát. Persze, hogy nem tudunk szerelemről beszélni. Arról akkor tudtunk beszélni. Hatévesen tudunk

igazán igazi, valódi (a szó misztikus, gnosztikus értelmében) meséket kitalálni. Később csak ezt utánozzuk. Tizenöt évesen tudunk a szerelemről beszélni. Később csak ezt utánozzuk. Huszonöt évesen tudunk a szexről, a testről, a bűnről, a blaszfémiáról írni. Később csak ezt utánozzuk. Aztán jön majd a többi: család, családrege, filozófia, nyelv. A nagy mű ötvenöt évesen. Gondolom.

Mindig megideologizálja a dolgokat, és mindig igazolni tudja magát. És a pillanatnyilag rákényszerített életét tudja úgy nézni, hogy egész elvrendszert építhessen köré. Tudja ezt magáról. A boldogság lényege abban áll, hogy tudunk-e hazudni magunknak, mondja. Ezt ki is írja a Facebookra, annyira tetszik neki. A blog mellett most a pornó filozófiáját írja. A pornó filozófiája, ez a címe.

– Az első axióma, premissza – mondja nekem –, hogy a pornográfiának öncélúnak kell lennie. Amelyik szexjelenet nem öncélú, az nem pornó, legyen bármily explicit vagy perverz. A második lépcső, hogy a pornográfiát rehabilitáljuk. Történeti áttekintés a magas művészet pornográf helyeiről, görögök, latinok, Pannoniusék, Puskinék, kortárs filmek satöbbi. A harmadik szint pedig a transzcendens, ezen még dolgoznom kell, nehéz elkerülnöm a pszichoanalízis csapdáját.

Így lyukadt ki a dzsessznél. Ez számára fontos, hogy dzsessz, nem jazz! Július meglehetősen nyelvtannáci, és a magyar helyesírás szabályai szerint az bizony dzsessz. Nyilván erről is hosszan tudott monologizálni, mikor milyen irányba. Mondjuk az etimológia, de ezt csak igazán ittasan, mert túl egyértelmű. Aztán purizmusvita, mennyire kell védeni a nyelvet, vagy nem, és a németek ugye, milyen szépen teszik, hogy nem kölcsönözgetnek csak úgy szavakat, imponálnak Júliusznak a kimondhatatlannak tetsző, habzó sör mellé eendő, fehérkolbászokra emlékeztető gyönyörű hosszú német szavak. (Szép keretes szerkezet, vita a vitában: létezik-e az „eendő” szó? Július megnézi a szabályzatot. Nem létezik. Picsába. Vissza az egész.)

Úgy gondolja, hogy a világon a legerotikusabb zene a dzsessz, írás közben tehát ezt hallgatja. Az írók hallgatnak zenét írás közben, ez már így van, Márquez bevallotta Beatlest hallgatott, miközben a Száz év magányt írta, bár ezt a regényen szerencsére nem érezni. Júliusz pornóblogírás közben dzsesszt, mert az

olyan, mint a szex. Vannak a lassú balladák, romantikus szeretkezések (és ennek a „ballada” szónak teljesen más az eredete, mint a magyar irodalomban használatos kifejezésnek, mondja Július, és akkor még beszélnünk kell a Villon-féle balladákról is...). És vannak a hihetetlenül gyors hotdzsesszek, izzadságtól csöpögő szenvedélykitörések („quicky”), és a kettő közötti átmenetek. Ezek között a fajták között sok az úgynevezett dzsessz-sztenderd, ezeket illik ismerni. De látjuk, ugye: dzsessz-sztenderd és szex-sztenderd. De mi van akkor a free-dzsessel? Az avantgárddal? Az etnodzsessz? Perverziók, fétisek kavalkádja! És ha manapság valaki szvinget vagy dixit játszik, az meg már szerepjáték.

Nos, Júliusnak kábé eddig terjed elemzési készsége és dzsessz-tudományi kompetenciája, zeneileg ugyanis hülye a műfajhoz. Füle primitív, vagy inkább pentaton dallamokhoz van szokva, képtelen megjegyezni a viszonylag egyszerűbb sztenderdeket is. Mondom neki: na, jazzman (én simán így használom: jazz), dúdold csak el a My Funny Valentine-t. Nem tudja. Autumn Leaves? A Night in Tunisia? Nem. De én meg sznob vagyok, az egész műfaj az! Neki, csak mert relative, dzsessz-szempontról botfülű, talán nincs joga a műfajhoz? Ezért lett világuralkodó populáris slágerből ultravájtfülű idióták nagyon vékony rétegzenéjévé, e miatt a hozzáállás miatt! Ezek hülyék, tömeges öngyilkosok!

Azt hiszem válságba taszítottam ezzel a beszélgetéssel, nekem legalábbis nem hozakodott elő azóta a témával. A blog megy, de nem tudom, milyen irányba tolódhat. Tegnap meglátogattam volna Júliust, már bent voltam a házban, dolgozott, kuckójából zene. Richard Claydermann. Nem mentem be.

3. Thomas Mann

A teljes képhez hozzátartozik, hogy Július időnként megpróbálkozik a hígtójással is. Ennek több oka van. Az egyik, hogy kapott egyszer egy nagyon szép reggelizőkészletet, előkelőfélét, van hozzá tojástartó is, és Július szerette használni a tárgyait, bármily értékesek legyenek is. A másik ok A Buddenbrook ház.

Júliusz két dolgot tart nagyra az irodalomban: az olyan szexjeleneteket, melyektől merevedése lesz, és az olyan ételleírásokat vagy étkezési jeleneteket, melyektől éhes lesz. Ezt gyakran kifejezi. Ezek közvetlen hatást gyakorolnak az olvasóra, mondja, vagy igen, vagy nem, nincs mellébeszélés. Buddenbrookék pedig sokat és jól ettek. Bőséges reggeliket például, a hígtójás sosem hiányzott, csontkanállal ették, sőt fogyasztották. Évente egyszer-kétszer ezért megpróbálkozik ezzel a formával is, és mindig megállapítja, hogy olyan, mint a szonett. Nem az ő világa.

Mann-nak állítólag erős (erősen geci) természete miatt nem voltak barátai. Nem tudhatom, de Júliusz azt állítja, hogy ő jó barátságban volt vele. Sokáig egy szavát sem hittem, de nem akartam megbántani, és főleg nem akartam elrontani a megrendezettnek tűnően jó hangulatot az augusztusi délutánokon, az árnyékos tornácon nádszékekben ücsörögve, pincehideg rozét szürcsölgetve, miközben ő jóízűen anekdotázott, hogy a torkomban csiklandozó édes íz kerekedett nedves és reszelős hangjától. Megszólalni sem mertem, nehogy kipukkanjon. Aztán januárban egyszer nagyon ingerelt, nagyon fárasztott a marhaságaival, ötödjére mesélte, hogy miként esett bele Thomas Mann a patakba, mikor pecáznunk voltak, és odaszóltam neki, hogy ezt már tegnap is elmesélte, és az akkori verzióban nem volt benne sem az író kutyája, sem bögyös tehenészlánynak látszó unokatestvér. Nem válaszolt, becsoszogott a könyvekkel terhelt szobába, aztán kicsoszogott egy összekötött paksamétával. Thomas Mann levelei voltak.

Van egy anekdota, amely nem kerül elő unos-untalan, nem is anekdota. Egyik hosszú téli estén Thomas és Júliusz forralt bort ittak, tökmagot köpdöstek, és beszélgettek, ám Thomas ezúttal nem a megszokott dolgokról diskurált. Panaszkodott. Megállíthatatlannul ömlöttek belőle a szavak, és Júliusz szerint részeg volt. Hogy az anyja. Nem szereti. Vagyis dehogynem, de nem annyira. Vagyis dehogynem, de nem szereti azt, amit ír. Mindig megmutatta neki, amit írt, az anyja mindig megsimogatta a fejét, csókot lehelt rá, és ügyes fiúnak nevezte. Ez tizenkét évesen még rendben is volt, mondta Thomas, de utána is, harmincöt évesen is, utána is: simogatás, lehelés, ügyes fiú vagy. Ennyi. Nagy vonakodva, unszólásra elolvastam, aztán a gépies ügyes fiúzás. És ez nem minden. A legszörnyűbb, hogy Heinrich Mann írásait meg egyenesen falta. Titkolgatta persze a jóasszony elfogultságát, de nagyon nem lehetett, főleg nem az éles

szemű Thomas előtt. És akkor este Thomas kiköpött egy tökmaghéjat a földre, és sírt, rázta a zokogás, miközben azt préselte ki magából el-elakadozva, hogy anya jobb írónak tartotta Heinrichot.

Júliusz volt egyszer ozsonnázni is a Mann fiúk anyjánál, erőszre főzött kakaóskávét kapott vajas kaláccsal. Julia asszony igen jó benyomást tett rá. Valósággal szuggerálta, olyannyira, hogy már nem tudta elképzelni, hogy ez a néni ficamodott ízlésű legyen, és abban a pillanatban, ha megkérdik, ő is azt hangoztatta volna, hogy Heinrich a nagyobb, jöllehet egy bűdös szót nem olvasott még tőle életében. Delej volt, mondta Júliusz. De az árulásról soha nem szólt Thomasnak, és (de) Heinrich Mann írásait is kerüli mindmáig. Másnap délután elment a templomba, és meggyóna a papnak az előző napi bűnök: vétkeztem gondolattal (magamban elárultam Thomas Mannt), szóval (azt mondtam Mannék kutyájának, hogy bassza meg az isten lova) és cselekedettel (megfogtam Thomas – és Heinrich – Mann unokahúgának a mellét). Júliusz ez egyszer gyönt külföldiül, mégpedig németül, meghatározó élménynek tekinti. Teljesen más, mint magyarul gyónni, teljesen. Egy órán át fogalmazgatta magában, mit hogy fog mondani, mielőtt a gyóntatószékbe lépett volna, és ez alaposabb lelkitükröt is jelentett. Az aktus közben viszont már nem szégyellte annyira magát, mint magyarul. Érdekes, mondta Júliusz, ez a szeretkezésekkel is pont így szokott lenni, mikor nem magyarul csinálom! De az volt már nemcsak németül, hanem spanyolul, angolul persze csomószor, és még portugálul is, dicsekedett. Angolul nem olyan nagy durranás, főleg mivel az sokszor csak tranzitnyelv a hölgy számára is, többszörös áttétel, és az angol trágár szavait aztán valóban mindenki ismeri. Na de portugálul! Startból nem beszél portugálul, csak spanyolul. De rokonnyelv, gondolta, megoldja. De az akkori szótárakban nyoma sem volt a szükségesnek vélt trágár szavaknak, Júliusz kénytelen volt segítséget kérni a braziloktól. Igazi forgatókönyvet írt aztán, melybe bele kellett kalkulálni az imádott hölgy előre nem ismert reakcióit is. Helyet kellett hagyni az improvizációnak is tehát. Olyan volt a portugál jegyzet, mint egy jazzpartitúra, pontos tartóoszlopokkal, és szabad helyekkel. Olyan volt ugyanakkor, mint egy posztmodern szöveglabirintus, mint egy algoritmus, többféle elágazással, lehetőségek egész sorával. Júliusz egyik legnagyobb műalkotása volt a portugál dugás. Ő ilyeneket alkot, nem írja le életművét. A kategóriák itt is fontosak azonban: Júliusz nem életművész, nem performanszművész, ő író.

ACSAI ROLAND

JIN ÉS JANG

– a szív gravitációs mezeje (7) – versanime

hetedik rész
Éles Eszternek

XXXV. /A szívdobogás

A falon túl egy erdő áll,
Amiből tompa és kaotikus
Dobolás hallatszik,
Mintha minden fa belsejében
Egy harkály kopogtatna,
Mintha mindegyikhez egy magzati
Szívhang-hallgatót kötöttek volna.

A fiú hirtelen eltűnik a lány mellől,
Csak egy falevél marad a helyén
És pörögve a földre hull.

– A fiút fává változtattam – hallatszik az erdő
Szellemének testetlen szélzúgáshangja. – Csak akkor
Válhat újra emberré, ha képes vagy
Kiválasztani, melyik fa ő.

A lány kétségbeesve mered az egyforma fatörzsekre,
Aztán lehunyja a szemét, nagy levegőt vesz,
Koncentrál, és az apja egyik emlékét
Próbálja segítségül hívni:

Éjszaka van, menyasszonyi ruhás
Fák állnak a ház előtt,
A fiú anyja a lány apjának mellkasára hajtja a fejét,
Aztán felnéz, és ezt mondja a férfinak:
„Minden szívdobogás más”.
A lány szeme felpattan,

„Minden szívdobogás más” – ismétli
Meg hangosan,
És az erdő beleremeg.

Odafut az első fához,
És dobogó törzséhez tapasztja a fülét.
Aztán a következő fához
Ugrik, majd a másikhöz, aztán a harmadikhoz...

Éjszaka lesz, mire a lány meghallja végre
A fiú ismerős szívhangját,
Amit senki máséval nem tévesztene össze.

A fa visszaváltozik fiúvá,

Mindketten elzuhannak,
A fiú elterül a földön,
A lány mellette fekszik,

Arcát meztelen mellkasához tapasztva.

XXXVI. /A Halisten és a mérleg

Egy hal közeledik feléjük a levegőben,
Gyorsan siklik, nagy farkcsapásokkal.
Amikor fölér, észreveszik, hogy egy félig ember,
Félig hal lénnel van dolguk.
Farokuszonya mögött két láb helyezkedik el,
És ahol az oldalúszóknak kellene lenniük,
Két csenevész kéz nő ki.

A hal szája alól egy gyermek arca néz le rájuk,
Egy ártatlan, tiszta, de kifejezéstelen és időtlen gyerekarc.

A hal leúszik hozzájuk, és megáll mellettük a földön.
A nagy, ezüst testet alig bírták el a vékonyka lábak,
Látszik, hogy ritkán van kapcsolata a szilárd halmazállapottal.
A fiú és a lány gyanakodva nézik a halgyereket,
Bár látják rajta, hogy nem ragadozóhallal van dolguk.
– Ki vagy te? – kérdezi tőle a fiú.
– A halak istene vagyok – feleli vékony hangon a gyerek. –
Mi járatban vagytok itt?
Ilyen messze az otthonoktól?
– Jint és Jangot keressük, az ebihalaimat – válaszolja a lány.
– Nagyon közel vagytok hozzájuk, nagyon közel, talán már
meg is találtátok őket.
Nézzétek! – mutat az égre a Halisten,
És a semmiből egy mérleg két serpenyője ereszkedik alá
Hosszú láncokon.

– Lépjete fel a serpenyőkre!

A fiú és a lány engedelmeskednek. A mérleg egy ideig ingadozik,
Aztán mindkét serpenyő egy magasságban megáll.

– Látjátok? Az egyensúly – mondja a Halisten.
– Ez hogy lehet? – kérdezi a fiú. – Én nehezebb vagyok nála.
– Ez a mérleg csak a szív súlyát méri – feleli a Halisten.

Ekkor egy fekete folt siklik az égre, és gyorsan közeledik.
– A halászok! – fordul rémülten hátra a Halisten.
A repülő hajóból a következő pillanatban
Hatalmas háló hullik alá – olyan nagy, hogy elsötétíti az eget.
A háló szélére rakott, nagy súlyok becsapódnak,
És felszántják a földet. Amerre a háló elhalad,
Mindent letarol, semmi és senki sem menekülhet előle,
Recsegve semmisülnek meg az évszázados korallszigetek,
A korallszigetekre épített házak,
És lakóik a hálóba kerülnek.

A piros, a sárga, és a kék halak megpróbálnak elsiklani előle,
Acsai Roland

De a háló gyorsabb náluk.

– Fenékhálós halászat – mondja a Halisten. – Csak pusztaság marad a nyomában.

Meneküljetek! – De már késő, a háló elkapja őket,
Csak a Halisten menekül meg.

A hálót felvonják, mintha csak őket akarták volna rabul ejteni.
A lány a hajába font törökkel megpróbálja kivágni magukat belőle,
De a háló erősebb a pengénél.
Amikor a halakkal, és a többi élőlénnel a hajóra öntik őket,
A Halisten, mint egy isteni szél, eleven torpedóként a hajóba vágódik.

– Meneküljetek, ti vagytok az egyensúly! A ragyogás!
Az emberek gazdagabbak és boldogabbak lesznek tőle,
Ha benneteket látnak – kiáltja kamikaze-akciója előtt.
Ezek az utolsó szavai.

A hajó megrázkódik,
És füstölögve zuhanni kezd a föld felé.
A fiú és a lány kiugranak belőle.
De ahelyett, hogy leesnének, lebegni kezdenek a levegőben,
Majd lassan a föld felé süllyednek, akárha vízbe süllyednének.

A Halisten vére vörösre festi körülöttük a levegőt,
Mintha alkonyodna.

XXXVII. / A szamuráj útja

Egy szamuráj siklik eléjük
Hatalmas fécántollon egyensúlyozva,
Mint egy szörfdeszkán.

Háttal áll meg nekik, kardot tart maga előtt,
És pengéjéből nézi őket,
Mintha visszapillantóból.

A fiú és a lány csak a pengén tükröződő
Szemét látják az arcából.

– A Halisten szamurája voltam – mondja. – Amikor
Meghalt, szeppukut kellett volna elkövetnem, de úgy dön-
töttem,
Hogy az életemet a ti megvédéseiteknek áldozom,
Mert ez a szamuráj útja.

A szamuráj az utolsó szavaknál megfordul,
Szeme helyén csak egy vízszintes, üres
Csíkot látnak.

– Nekem a kard a szemem – mondja.
A fiú és a lány a kardon tükröződő,
Sötét szempárt nézik.

– Te melyik törzsből származol? – kérdezi tőle a lány.
A szamuráj felhúzza köntöse ujját, és az alkarján
Meglátják a jin-tetoválast.

– A Jin-törzsből. És ti?
– A Jin-jang-törzsből – feleli a lány.
– Már nincs olyan törzs.
– De van. Mi vagyunk azok – mondja a lány,
És felemeli hátul a haját, hogy megmutassa
A tarkójára tetovált jin-jang-jelet.

ÉN, ÉN, ÉN

MÁNYOKI ENDRE tárcája

Én, én, én – morog Mauyori, s hasogatja a fát. Hívös halomba, mi? – meg kell a hőségtől dögölni. Fülledt, koszlott idő. A pára lenyomja a kéményből a füstöt, ugatek, akár egy vedlett sakál, mégsem szakad föl, csak tapad a hörgőkre a slejm. Hogy fáj a mellem? – nyicsevo, bár törne össze benne minden csontom! – csak a hátam, a bal lapockám alatt, csak az ne lüktetne minden mozdulatra. Lehajolni se bír a kloccokért, pedig be kéne vinni mind, megetetni a vaskályhát, s leülni mellé melegedni, háttal. Ezért reparáltam a láncfűrészt, végtére is atomredaktor..., hogy fel tudjam darabolni a nyomorék szilvafát.

Szenvednem kell, hogy enyhüljön a kín. Nekem, hogy az enyém...

De legalább érzem az anyagot. Mauyori vigyorogni se mer, hátha végigveri a görcs. Felzizzen a láncfűrész, amikor félrerakja. A végén még a lábamat is levágom. Na ja, kellett nekem a pöcköt kiiktatni. Ha csak ránézek, beindul. Veszi a rönköt, teszi rá a tuskót, s emeli, óvatosan a feje fölé a fejszét. Lesújt, de mintha magát hasítaná ketté. A fa elugrott, a balta a lába mellett vágódik a földbe. Ebből se lesz már énekes halott, morog az atomredaktor, ha csak belőlem nem. Üvöltő, persze. Jobb híján.

Jobb híján a kisebb ágakat szedegeti a fonott kosárba. Rogygyant, s térdből emeli föl, úgy viszi. Ropog a tűz a vaskályhában. Mauyori a túlélést gyakorolja.

Lobog a láng a kandallóban, égeti a hátát. Sötét van, csak a tűz fénye táncol a falakon. Be kéne a rádiót kapcsolni. De nem mozdul, mert föl kellene állni. Félálomban újuló fájdalom – megérné, ha beszélne hozzám. Pláne, ha vers... vagy zene. Körbeölelnének a hangok, a fény, a meleg. Az volna szép, a társas magány.

Beveri az állát a széktámlába, ahogy a könyöke hirtelen lecsúszik. Az ülőke megbillen, Mauyori támaszték után kapkod. Ledől, hasmánt a kanapéra. Partra szállottam, levonom vitorlám – mintha bizony fövenyen nyújtózkodnék.

Én, én, én. Az én hátam, az én fájdalmam. Az én baltám az én lábam tövében. Mauyori játszik a szavakkal. Az én kályhám az én rőzsémmelem engem melegít, nekem világít a saját sötéttemben. Észre sem veszi, fölül. Hókuszpókuszt vezényel. Én, én, nekem! Az én énekem! Szurkálja, fúrja a homályt. Nekem nem szól a rádió, engem nem hív a hang. Az én életem koholmány, az én sorsom vabank.

A székkal táncol a szoba közepén. Bókol neki, forgatja, átka-rolja. Szép kicsi székem, légy az enyém! Nyeregbe pattan, lovacskazik. Gyí te paci, gyí te ló, gyí te Ráró, semmit látó, mindent váró alvajáró...

Mauyori megszédül. Felugat. Elzuhan, s a forró kályhába markol. Pörzsölt tenyerét az arcába csapja, vinnyog. Kitántorog, hideg vizet ereszt a kézfejére. Sír.

Valaki. Ha valaki egyáltalán... De a kutya is elbújt az ágy mögé. Mauyori fekszik, pelenkába bugyolált kezét a hasa alá szorítja. Csönd van. Már a tűz se pattog a kandallóban.

Hidegre ébred az atomredaktor. Fázik. A kályha kihűlt, Momó átoldalgott a szomszéd szobába. Mauyori az ágya szélén gubbaszt, azután föláll. Ledobja a bandázst. Kimegy a spájzba, s bekeni vastagon zsírral a tenyerét. Törülközőbe csavarja. A mellére szorítja, s felköhög. Hosszan, vastagon. Ömlik a könny a szeméből s az orrából a takony.

Én. Ennyi. Ennyim van. Saját kín, saját valóság. Mauyori a tanulságot szűri. Ha elmondanám: semmi. Senkit se érdekelne.

Mauyori a sebért tapogatja. Legalább érzem az anyagot, mondja, s fölnevetne, ha nem rémülne meg nyomban a gyötrelmetől. Igaz, már nem fáj a köhögés.

120 éves a New York

SÁRKÖZI MÁTYÁS tárcája

Százhúsz évvel ezelőtt nyílt meg a nagykörúti New York-palota földszintjén a csupa márvány, csupa tükkör New York kávéház, amely azon nyomban az írók kedvelt találkozóhelyévé, s olykor alkotóműhelyévé vált. Egymást követő bérlői eltűrték az írók állandó jelenlétét: a pincértől tintát és tollat lehetett kérni a kávé mellé, a pincében demizsonokban tárolták a tintát. Az éhenkórász tollforgatók számára bevezették az „irodalmi sonkát”, ami féladag volt ugyan, de ezért csak filléreket kellett fizetniük. Ráadásul a főpincér többnyire kész volt kisebb összegek kölcsönzésére is.

Bródy Sándor és Heltai Jenő mellett többek közt Molnár Ferenc volt törzsvendég a századfordulói New Yorkban, itt írta a Pál utcai fiúkat egy ifjúsági lap felkérésére, folytatásokban. Gyakran a lapzárta előtti órákra halogatta a feladatot, ilyenkor egy-egy teleírt kéziratlappal a hordár rohant a közeli nyomdába.

Molnár felesége, Vészi Margit nem szerette, hogy egyedül kell töltenie az estét, próbálta azzal hazacsalogatni az író, hogy a kávéház zajában nincsenek meg az ideális alkotói feltételek, de erre csak azt a választ kapta, hogy Ibsen is kávéházban írja nagy sikerű színműveit, s így azután idegenforgalmi látványosság: a turistacsoportokat illő csendben odakalauzolják a kávéház nagy ablakához, és tisztas távolból láthatják, amint az ősz pofaszkállas író ott ül, és szorgalmasan alkot.

Egyszer Molnár Ferenc megkérdezte a skandináviai irodalmi ügynökét: igaz-e ez a legenda?

– Majdnem igaz – mondta az ügynök. – Az a helyzet, hogy a turisták annyira keresik ezt a kivételes látnivalót, hogy immár egyszerre öt kávéházban üldögél egy-egy Ibsen, ezek közül négy olyan színész, aki Ibsennek van maszkírozva, és csak egy valódi.

A New York százhusz éves születésnapján a New York kávéház Irodalmi Páholya tartott ünnepséget Juhász Anna vezérletével, az új tulajdonos, az olasz Boscolo Hotel által eredeti ragyogásába és szecessziós eleganciájába visszahelyezett kávézó „mélyvíz”-nek becézett étterem részén, amelyhez valóban lépcsők vezetnek le, mint egy nagy uszoda mélyvizébe.

Két neves várostörténész, Saly Noémi és Török András tartott vetített képes előadást, a Hot Jazz Band régi slágereket játszott, s három író: Térey János, Poós Zoltán és Kemény István mesélte el, hogyan lettek ők a New York törzsvendégei, amikor lazulni kezdett a proletárdiktatúra, s az éveken át raktárnak használt termekben, ha megkopottan is, és New York helyett Hungária néven, újból megnyílt a nagykávéház.

Napjainkban a betérő külföldiek ámulva csodálják a New York aranyozott stukkóit, csavart márványoszlopait, freskóit és velencei csillárjait, de írók nem nagyon találhatnak a márványlapos asztaloknál, mert az árakat a turisták pénztárcájához szabták.

Amikor az 1920-as években egy pesti vállalkozó, Tarján Vilmos annyi pénzt kártyázott össze, hogy kibérelhette a New Yorkot, elhatározta, hogy naponta 24 órán át nyitva tart. A kulcsot Molnár Ferenc, vidám társaság kíséretében, bedobta a Dunába. Az aktust Juhász Anna szervezésében ismételte meg a New York Irodalmi Páholy, s a jelképes óriáskulcsot e sorok írója, mint Molnár-unoka, hajította a hullámok közé, remélve, hogy az olasz tulajdonos ismét bevezeti írók számára a kedvezményes árakat.

Megismerni egy író

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Ha meg akar ismerni egy író, eszébe ne jusson, hogy elolvassa valamelyik regényét! Színtiszta időpazarlás az egész. A regény legtöbbször nem is az íróról szól, hanem teljesen másról. Általában a regény egy vagy több szereplőjéről. Ők pedig nem tesznek mást, csak folyton konfliktusokba keverednek. De képzeljen el egy író, aki nap mint nap megoldhatatlan problémákba ütközik! Akkor mikor és hogyan írna ő? Mikor tudna elszívni egy szál cigarettát, hogy közben eszébe jussanak a legjobb fordulatok? Mikor adna gólpasszt csapattársának, hogy nyeregben érezze magát, és örömeiben kitaláljon egy hatalmas csavart regénye végére? Tehát ha egy író szeretne megismerni, először tartsa távol magát a műveitől, majd pedig magától az írótól is.

Az író ugyanis gyakran hallgatag ember, aki még akkor sem tudja a megoldást a világ problémáira, ha történetesen hajlandó nikotin nyugtatta ajkaival kimondani néhány szót. Akkor is ilyeneket szokott beszélni, hogy „meglehet”, és „talán igazad van”. Azt is gyakran hallani tőle, hogy „nem tudom”. Önnek pedig ezek haszontalan mondatfoszlányok, hiszen Ön a megoldásra kíváncsi. Arra az életvezetési tanácsra, hogy miként oldja meg a saját gondjait, melyik iskolába járassa a gyerekeit, hogyan találjon jó munkát, jó szeretőt, jó indítékot egy gyilkossághoz, és főként, miképpen váljon olyan okossá és kiegyensúlyozottá, mint egy író.

Az írónak ezen kívül más hibái is vannak. Néha megiszik pár békési szilvapálinkát, és Coelho-tól lopott életbölcsségeket sugdos rajongói fülébe egy Kárász utcai könyves kávéház zárásra készülő teraszán. Tehát ha mégis íróval szeretne találkozni, tartson magánál pálinkát. De semmiképpen se beszéltesse az író, mert, ne feledje, ő éppen abból él, hogy egy íróasztalnál ülve leírja a gondolatait, nem pedig kocsmái asztaloknál tékozolja el tehetségét. Lehet, hogy Önnek stand up comedyt kellene hallgatnia, és nem egy író üldöznie a kérdéseivel, aki soha nem lesz olyan jópofa, mint ahogy regényeiből tűnik. Abban ugyanis nem övé a megnyerő, szimpatikus hang, hanem a kigyúrt, kopasz, mogorva biztonsági őr, aki az olvasó és az író közé áll.

Úgy szokták őt hívni, hogy narrátor. Ő az, aki megvédi az írókat a bíróságtól. Ő az, aki a 18-as karikával ellátott jeleneteket mit sem sejtve elmeséli Önnek, ő az, aki politizál, és esküvői meghívókba illő életbölcsességeket szór szét a kamaszok fájdalomra vágó lelke előtt. Ő az, akire mindent rá lehet kenni. Biztos Ön is szembesült már azzal, amikor valaki kioktatta: azt nem is a szerző mondja, hanem az elbeszélő. Látja, erről beszéllek! Soha nem tudhatja, mikor dolgozik az író, mikor pedig a csicskása, a kigyúrt, kopasz, mogorva alak, aki mögé nehéz időkben a szerző húzódik. Persze az író dedikálásokon és bemutatókon büszkén kihúzza magát a közönség előtt, öltönyben és nyakkendőben feszít, akár egy jól fésült maffiózó, és azt mondja: ezt mind én írtam. Ezt merészeli mondani. Csak utána ott a szögletes zárójel, hogy nem vállalom belőle semmit, az a figura, az a hang nem én vagyok. S amikor ezért a hártásért felelősségre vonják, az író ismét csak annyit mond: meglehet, talán igazad van, nem tudom.

Egy író tulajdonképpen nem érdemes kérdeznie semmiről. Legjobb, ha bejelöli őt a Facebookon, bár újabban ott is sokat pofázik. De így legalább megvan a lehetősége annak, hogy az író úgy szóljon Önhöz, ahogy az hozzá illik. Írásban, megfontoltan, az íróasztala fölé görnyedve, ahogy regényei is születni szoktak. Még egy lájkot is kaphat tőle, ha a közösségi oldalon történt megnyilatkozása meghaladja az átlagolvasótól elvárt megszólalás minőségét. De ha akarja, nyugodtan kihozhatja a sodrából is Nem Tudhatom Uraságot. Akkor nem áll ott előtte verőlegénye, a narrátor, hogy azt mondhassa: ez nem is az én gondolatom, hanem megalkottam egy figurát, aki jól elküld a fenébe. Szóval a közösségi oldal ideális arra, hogy szóra bírja és a lehetőségekhez képest viszonylag jól megismerje az írókat.

De ha azt az írókat szeretné megismerni, aki nem hozza zavarba Önt bizonytalanságával, akkor legjobb, ha csak magát az írókat nézegeti. Őt és a hétköznapijait. Vegyen ki egy kis szabadságot, kövesse egy héten keresztül mindenhová, és ne kérdezzen tőle semmit. Legyen a sarkában, amikor a téren sétál, amikor a kávézóban írogat, amikor a foci pályán melegít, amikor előadást tart az egyetemen, vagy amikor ablakából pillant ki, hogy megpihenjen egy kicsit. Ha pedig mindezt nem teheti, mert munkáltatója nem engedélyezi a szabadságát, vagy mert az író távoltartási végzést kért Ön ellen, sőt még a Facebook-profiljától is eltiltotta, akkor egyszerűen lopódzzék be egy fotókiállításra, amely magáról az íróról, az ő végét nem érő hétköznapijairól szól. Ha pedig ez sem menne, még mindig ott a verőlegény, a narrátor, aki a legtöbbet tud segíteni Önnek. Persze, ahhoz olvasnia is kell. Ez pedig nem kis feladat.

Képtelen kívánság

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER tárcanovellája

Maga az? Miért jött vissza a határidő lejártá előtt? Hát nem megesküdött, hogy ha aláírom a szerződést, nem fog többet zaklatni? Mondja, mi a francot akarhat még tőlem! Micsoda?! Hogy meggondolta magát?! Hogy felejtjük el az egészet?! Már megbocsásson, de ez még viccnek is rossz egy olyan több ezer éves cég menedzserétől, ahol a legrafináltabb módszerektől sem riadnak vissza a kitűzött cél elérése érdekében. Még ha én, a csóró ügyfél jönnék azzal, hogy többet is kérhettem volna cserébe! Vagy, hogy kurvára megbántam már ezt az egészet! Látja, kapásból tudnék kifogásokat találni... Én azonban szavatartó partnerként vállalom a szerződésbe foglalt kötelezettségeim betartását. Joggal elvárom tehát, hogy maga is így cselekedjék. Igen, igen, jól értette. Haladéktalanul meg akarom kapni azt, amit ígért. Hogy ez képtelenség?! Már hogy volna az? Hát nem maga hajtogatta azt, hogy kívánhatok bármit a lelkemért cserébe?! Most mondja meg őszintén, de tényleg tutira frankón, ugye nem sajnálja tőlem az irodalmi Nobel-díjat. Hogy szó sincs erről?! Akkor meg mi a probléma?! Csak azt ne mondja, hogy nem tudná rávenni a bizottság tagjait, hogy rám szavazzanak! Tessék?! Hogy nem ez a gond? Hogy már jó néhány esetben közbelépett, de ez maradjon köztünk? Nyugi, nem fog eljární a szám. Nem kell nekem semmiféle lista, én is tudom, milyen kényes dolog az üzleti titok. S azt sem akarom, hogy újraírják az irodalomtörténetet... Azt azonban belátja ugye, hogy egyáltalán nem voltam mohó, amikor az ajánlatával fölkeresett? A lelkemért cserébe akár azt is kérhettem volna, hogy legyek teljhatalmú államférfi vagy dúsgazdag üzletember. Én azonban született szerény vagyok, s megelégszem a Nobel-díjjal. Tessék? Hogy mondta már, nem a díjjal van a probléma? Hát akkor mivel? Talán azzal, hogy előrelátó emberként hozzáértést is kértem magától, hadd ne terjeszthessék rólam a cég-

beliek, hogy az ördög járta ki nekem a legnagyobb nemzetközi irodalmi elismerést? Magának ez igazán semmiség, elvégre magára bízta a tudás fáját az Úr. Tessék? Hogy ezek a szerződésbeli pontok igazán potomságok? Na látja, végre valamiben egyetértünk. De akkor az ördögbe is (bocs a személyeskedésért!), miért akarja a szerződést egyoldalúan felbontani?! Mert az utolsó pontban megfogalmazott kívánságomat nem tudja teljesíteni? S ezt miért nem mondta előbb? Micsoda?! Hogy akkor nem figyelt oda, mert már elkönyvelte magában a sikeres tranzakciót? Szóval előre ivott a lelkem bőrére? Ezt nem mondhatja komolyan, pont maga, akinek annyi tapasztalata van már az efféle üzletkötések terén... Már nem emlékszem, mit is tartalmazott a szerződés utolsó pontja? Hogy olvassák is el a könyveimet? Mit beszél?! Hogy ezt a kérést képtelenség teljesíteni?! Hogy manapság a legrafináltabb ördögi trükkel sem lehet olvasókat toborozni?! Tessék?! Hogy van egy másik ajánlata? A lelkemért cserébe megszerzi nekem a világ legszebb nőjét?! Magának teljesen elment az esze! Mit érnék én vele? Állandóan csak azt hajtogatná nekem, hogy miért nem lett belőlem menő politikus vagy sikeres üzletember, s közben az irományaimat is egyfolytában csak kritizálná.

Tókes Réka kollázs

KUKORELLY ENDRE szerint a verselés primitív és infantilis, felhagyni vele önfeladás. A bennünk levő kezdeti-kezdetleges és gyermeki tűnne el így. Úgy véli, a művészet érzéki, testi, a politikában, a köz ügyeiben mindenkinek részt kell vállalni. Legújabb művéről, az Országközi divatokról, az Ezer és 3 kötetéről, új verseiről, politikáról, művészetről, irodalomról, szerelemről és művészetektatásról kérdeztük.

A SZÍV – HÚS

Legújabb művedről, az Országközi divatokról az egyik recenzióban írkák: a mindenséggel méred magad. Értelmezésedben mi volna a mindenség, s mennyiben igaz a recenzens állítása?

Mindenség, ez így hirtelen igencsak sok, és túlzottan is kötődik egy hajdani, boldogtalan fiatalemberhez. Aki pontosan látta, hogy a „boldogság” tekintetében „nincs alku”! Persze mind a mindenségben úszkálunk nyakig, és aki ír, ezzel, a mindenséggel foglalkozik, ahogy Ottlik Géza mondta volt, a létezés-szakmában dolgozik. Létezés, hát az is nagyon sok amúgy.

Emlékiratnak tekinted-e a könyved? (Ezt is olvastam róla egy recenzióban).

Nem tudom, minek szántam. Emlékiratnak semmiképp. Elkezdtem, aztán lett belőle, ami lett, tekintsd bárminek. Ha tetszik, akkor jó, ha nem, az fáj kicsit, bár nekem végül akkor is jó. Ha kezdetben nem is, később már jól esett csinálni. Annyian és annyira biztattak, hogy csak belefogtam, noha eleve nem volt szándékomban épp erről, nagypolitikai tapasztalataimról írni. Ezt-azt mindig írogattam, jegyzetek, napló, de könyv nem volt tervbe véve.

Mennyiben befolyásolt Mikszáth, Jókai, Herczeg Ferenc vagy az antik gondolkodók politikáról, a köz ügyeiről szóló munkái?

Lenyűgöztek. Élvezet olvasni őket. Kemény, Eötvös, Jókai és Mikszáth, Szókratész, Platon, Xenophon és Arisztotelész. Naivak. A magyarok szórakoztatóan, a görögök elementárisan azok, leginkább a naivságuk befolyásolt. Igen, igen, gondoltam sokszor, így kell naivnak lenni! Ők igazán úgy gondolták, hogy a politika nagy dolog. Az a nagy dolog. A thümotikus erényeket becsülték leginkább, azt, hogy mások elismerjék őket. A szabad görög nem elégedett meg azzal, hogy az oikosban, házában-gazdaságában ő a despota, a göré, úgy becsülte meg magát, hogy részt vett a közügyekben. A köztérre lépni, ahhoz tényleg bátorság kellett, nem babra ment, ez tetszik nekem. Mindenkit erre a bátor lépésre biztatok.

A sepsiszentgyörgyi könyvbemutatódon mondtad: a politika a szabadság terepe, aki nem vesz részt benne, „idiotész”. Mit gondolsz, mi az oka annak, hogy a társadalom nagy részét hidegen hagyja mindez?

Az oktatás. Rosszul vagyunk előkészítve és idomítva. A legjobb iskolák se jók, mindenfélét tanítanak neked, csak azt nem, hogy az élet élvezetes – ha úgy éled meg. A köz ügyeiben való részvétel élvezetes. És veszélyes. A görögök megvetették azt, aki távol maradt az agorától. A versengés élvezetes – én például azért járok futballozni, mert ott ezt újra és újra megtapasztalom –, egy határon túl viszont már nem élvezed. Kompetíció és kooperáció egyensúlya okozza azt a jó érzést, amin a görög értelemben vett jó élet, az eudaimónia alapul.

Képviselőséged alatt, könyvbemutatókon, interjúkban többször hangoztatod, nincs lobbija a kultúrának, és többször hivatkozol joggal az antik görögökre, akik a lelket is ápolták, nem csak a testet. Konkrét politikusi tapasztalataidból kiindulva hogy látod, miként lehetne megváltoztatni mindezt, az emberekhez miként lehetne közelebb vinni az irodalmat, művészetet?

nincsenek a döntéshozók horizontjában, akkor nem fog menni. Ha nem elég jó ahhoz, nem működnek jól abban, hogy a társadalom, az emberek számára érdekes, fontos, nélkülözhetetlen, kikerülhetetlen legyen, amit művelnek, akkor nem fog menni. Nemcsak a görögök tudták, Máténál is van, hogy „nem csak kenyérrel él az ember”. Éspedig épp mikor a Gonosz megkísérti Jézust a pusztában. Ez felejtésben van. Mindenesetre takarásban. Gonosz dolog, hogy szellem és lélek takarásban van, és nem evidens, hogy a kultúra nem csupa hab a tortán, hanem elemi létfeltétel. Amíg mindez nem robban be a társadalom tudatába, ez lesz. Nyavalygunk azon, hogy, úgymond, miért nem olvasnak a népek, de vajmi keveset tesziünk azért, hogy kellőképp érdekesek legyünk. Úgy értem, hogy ráébredszünk mindenkit arra, hogy a kultúra minden. Mi nem az?

Nagy problémák vannak az irodalomoktatás terén, a mai gyermekek mit sem értenek a Kincskereső kisködmönből, a Légy jó mindhaláligból vagy az Aranyemberből. Milyen könyvektől lehetne olvasásfüggővé tenni a gyermekeket?

Nem eléggé fogja fel még a „szakma” sem, mennyire veszélyes, hogy irodalom helyett irodalomtörténetet tanítanak az iskolákban. Magyar szakot végezhetsz anélkül, hogy komoly kortárs művészeti kurzuson részt vennél. A diákok matematikát, és nem a matematika történetét tanulják, nem a biológia vagy a kémia történetét, nem historiográfiát, satöbbi. Kivétel a művészetek. Minden diszciplína kvázi naprakész, csak a művészetek okítása történeti szemléletű. Ez emberiség elleni bűntett. Ugyanis normális, von Haus aus nem jól eleresztett, nem sznob tizenégy évesek behalnak az Antigonétól. Teljes joggal. Nem az a baj, hogy nem értik, hanem hogy nem élvezik. Mert úgy mégis, mit élvezzenek rajta? Majd, nem is 24, inkább 34 vagy 44 éves korukban fogják élvezni. Vagy 64 éves korukban. Ha nem utálják meg az irodalmat már kamaszkorukban, épp magyar órán, egy életre. Aki erről nem vesz tudomást, hülye vagy cinikus. *Kincskereső kisködmön*nel rémisztgetni a gyerekeket, elmebaj. Természetesen olyan kortárs szövegekkel kéne őket „beetetni”, melyeknek értik a nyelvét. Értik, miről beszél. Amitől sírnak és nevetnek. Aztán, ha már függők lettek az olvasástól, majd előveszik maguktól a klasszikusokat, mert kíváncsiak

lesznek, régen milyen volt a „foci”. És a mai szövegeken át könyvedén olvassák, lévén a maiban benne a tradíció, míg fordítva ez egyszerűen nem működik. Egyszer írtam erről hosszan, és azt a példát hoztam, hogy Arany és Jókai mennyire semmit nem értene abból a végtelenül kreatív, vicces, reflektálatlan, autentikus, vadul invenciózus, vidám-keserű, abszolút referenciális és funkcionális dumafolyamból, amit bármely tizenéves kiscsajok összehordanak a hatos villamoson – a baszdmegeken kívül. Mindenesetre sokkal kevesebbet, mint a lányok a *Toldiból* vagy a *Köszívű emberből*. A művészet mindig kortárs volt, a görögöktől Shakespeare-n és Molière-n keresztül Molnár Ferencig kortársak darabjaira tódult a nép, és haláluk után a legnagyobbakat is nagyjából elfelejtették. Még Bachot is. Ma viszont csak a réginek van igazán becsülete.

A társművészetek között is kevés az átjárás. Miért nem jár a mai író kiállításra, a zenész könyvbemutatóra, a színész irodalmi estre, és hogyan lehetne közelebb hozni egymáshoz a művészeti ágakat?

A művészvilág megosztott. Egyenesen darabokra szabdalt. Egyrészt politikailag, másrészt a különböző művészeti ágak képviselői alig, csak véletlenszerűen ismerik egymást. Nem figyelnek egymásra. Nincsenek egymásnak bemutatva. Írók nem látni kortárs festő kiállításán, festő nem festi le a kortárs írók. Zeneszerző nem zenésíti meg, színész nem mondja kortársai szövegét, és így tovább. Ez soha nem volt így. Fogalmam sincs, mi ez a kölcsönös érdektelenség. Mind várjuk, hogy minket nézzen-vegyendíjazzon a többi, de hogy mi magunk érdeklődünk mások iránt, arra nincs kapacitás. Mindezt csak tetézi az egyébként normális féltékenység, irigység, ezer történetem van erről. A befelé fordulás, belterj az oka, hogy egyre gyengül a lobbierő: ha a döntéshozó látja, hogy „ezek” gyengék, könnyen dönt arról, hogy kivonja az erőforrásokat, és a maradékot a saját klientúrájának löki.

Nagyon fontos irodalmi műnek tartom az Ezer és 3 című könyvedet, a továbbiakban erről kérdeznék. Amikor először elolvastam, kissé megijedtem tőle, nyomasztott a hidegsége. Miért ennyire varázstalanított az érzékek világa? A főhőst szinte egy nő sem tudja megérinteni, érzelmileg immunis marad, sőt a testi szerelmet is unja...

Valaki, egy nő, akinek szintén bejött ez a könyv, nagyon bejött neki, azt mondta róla, hogy olvasás közben sokszor le kellett tennie. Megértem, brutális szöveg, és valószínűleg nem lehet előítéletek nélkül olvasni. Úgy értem, semmi sem megy előítéletek nélkül, de például ez eleve fog úgy olvasódni, ahogyan te is interpretálsz, hogy tehát a főhőst szinte egy nő sem tudja megérinteni, érzelmileg immunis marad. Kezdem megszokni. Hozzászoktam – és mégis, azért nem tudom nem különösnek találni ezt az olvasatot, annyira nem stimmel. A második kiadás miatt, hogy picit belenyúlhattam, végigolvastam megint, jegyzetelgettem, és legalább ugyanannyi érzelmes, sőt érzelmős rész van benne, mint – nevezzük így – hideg.

Több utalás történik Mozartra, Tolsztojra, Flaubertre, Nietzsche-re, Derridára, Foucault-ra és az Ezer-egy éjszaka meséire. Miért tartod fontosnak ezeket az intertextusokat?

Jól jöttek. Segítettek, visszabeszéltek, elbűvöltek. Igazolták, amit gondoltam. Olvasásmániás vagyok, fizikailag érint a jó irodalom.

„A férfiak levetkőztetik a nőket. Leszednek mindent róluk, nincs az a burkolat, ami ne volna lehámozva egyetlen átható pillantással” – ez a gondolat a könyv hátlapján is megjelenik, gondolom, nem véletlenül. Az alcímre is asszociálva, arra lennék kíváncsi, mi marad így a nőből, a nőben rejlő szívet mennyire lehet kihámozni a tüllből, a csipkéből, a vendéghajból?

Ki lehet hámozni. Megszabadítani tőle. A vendéghaj meg smink, a sok csicsa nagyon férfias dolog. A divat- és kozmetikaipar férfi-biznisz, a nők be vannak ezzel hülyítve. A hím pompázik, miközben megőrül, ha kell, meg is hal a kis szürke nőtényért. A történelemben mindig a férfiak díszítgették magukat, a cifrázkodás eleve, természetesen férfidolog. Leszámítoljuk a nőkről, amit ők nagy műgonddal magukra pakolnak. Amúgy is, ha valamit tényleg akarsz egy másik embertől, ha jót akarsz magadnak és neki, kihámozod. Meghámozod, egészen a szívéig.

A nőkben rejlő szív húsdarab” – *fejtsd ki kérlek, egyáltalán mi is a nőkben rejlő szív?*

A szív – hús. Nem csupán az érzet, az érzékiség, de az érzelem is testi dolog. Azért kezdtem írni ezt a könyvet, mert tapasztalataim bővültével egyre tanácstalanabb lettem a férfi–nő relációkat illetően. Úgy gondoltam, akkor fogok megtudni valamit, ha leírom. Arról tudhatok csak, amiről, ha leírom, azt kell éreznem, hogy stimmel. Ha hozzám stimmel.

Az ilyen gondolatokra felkapja az olvasó a fejét: „A nők nem egymás vetélytársai. Nem kizárják egymást, csak elől szeretnek állni, sokkal előbb, mint a többi”. Ugyanakkor azt is mondod, hogy végzetesen féltékenyek tudnak lenni, majd később, a szépítkezés kapcsán megállapítod: tulajdonképpen egymásnak szépítkeznek, legreménytelenebb dolog szépítkezni. Érzek némi ellentmondást ebben, ha egymásnak szépítkeznek, nem mégis egymás vetélytársai?

A férfiak vetélkedésében csak első hely van. Győzöl vagy nem. Az ezüstérem, szemben minden szépelgéssel, meg hogy a részvétel fontos stb., nem csillog szépen. A férfivilágban zéró összegű játszmák folynak, aki futballozik, ezt pontosan tudja. Nőknél is kőkemény a vetélkedés meg a féltékenykedés, de természetes állapotban nem a kizárólagosságra megy – hogy ki kapja, a többi kizárva, a férfit –, hanem hogy a sorban milyen a pozíciója. Tele a mitológia, az irodalom gyönyörű történetekkel, Zeuszról és Wotanról, Jákobtól Hszi-men Csingig. Zeusznek több felesége volt, például Métisz, az okosság istennője. A nők az okosak. Az igazán okos nő nem úgy féltékenykedik, ahogy ez ma lejön a tévéből. Úgy féltékenykedni férfias. Themisz, a természet és az erkölcsi rend istennője, szintén Zeusz felesége volt – ennek mégis kellene némi üzenetének lennie, nem? Van is, csak nem hallatszik a zajban. Már nem emlékszünk rá. Pedig Mnemoszüné, az emlékezet istennője is Zeusz neje volt – tőle született a kilenc múzsa. Akik nélkül amúgy effektív nem lenne semmi. Úgy érte, emberi kultúra. Wotannak Fricka a felesége – mint Zeusznek Héra –, de kilenc lánya, a walkűrök nem tőle van. Ez a fajta „működés” minden társadalomra áll – még az utolsó kétszáz év európai típusú civilizációjára is, csak itt le van hazudva. Ez nagy baj. A legnagyobb baj, nem akarok huhogni, de végzetesnek látom.

„Nem a test válogat, hanem a lélek” – szerintem az egyik legszebb mondatod ebben a könyvben. A férfi lélek, aki ugye a főhős szerint poligám, tulajdonképpen a megfelelő lelket keresné akkor?

Megfelelő lelkeket keres. Nem poligám, semmiféle „-gám”, csak úgy van. Engedi, hogy legyenek meg a dolgok. Erős, az európai kultúra által rárótt lelkifurdalással persze. Ettől nem érzi felhőtlenül jól magát, ám végtére még ezt is megengedi magának.

„Aki ír, igazság után kajtat... Az írás férfias, előnyt nem becsül, nem fogad el. Írni fölösleges, ezért nem írnak a nők.” Ezt fejtsd, ki kérlek, hiszen nagyon sok író-költőnő van...

Az ember ír – nem „Úr Ír”, hálsten! –, és ez a legszabadabb tevékenység. Nem abban az értelemben, hogy írás közben azt teszel a szövegedben, amit akarsz, ellenkezőleg, a szöveg, ahogy haladsz benne, egyre inkább szűkíti, korlátozza a lehetőségeidet. De épp az a legélvezetesebb, hogyan tudsz ebből a behálózódottságból újra meg újra kiszabadulni. Ehhez nem elég a képesség, tehetség stb., amiből a nők gyárilag jobban vannak eleresztve: csak a merészség, ambíció „segít”. Tudod, a thümosz. Na, és mindez ma „fölösleges”. Nem gazdaságos, nem lesz belőle gazdaság. A görögökhöz képest fordítva vagyunk bekötve, ők – nyilván élvezték az eredményét, de – megvetették az oikoszt. Ott „rezsicsökkentéssel” nem lehetett volna politizálni. Kijönni onnan, az volt az igazi. Hősi erény, vagy semmi.

Ezt is te mondd: „az irodalom fölösleges, az írás fölösleges, hiú kockázat, lovasroham, véletlenszerű, a közvetítettséget kerülni vágyó, a legközvetlenebb, a legkevésbé megfontolt”. Miért gondolja azt egy író, hogy fölösleges az írás?

Nincs társadalmi megrendelés rá. Annyira alap, olyan mélyen van, ahová ma nem tűnik érdemesnek lemenni. Mondom, rosszul vagyunk beállítva. Mondanám, hogy oktatás, oktatás és megint oktatás, de hát kik oktatnak? Ha az oktató átüti, szíven találja, akit oktat, azzal egy csapásra megoldja az életét. Nincs többé unalom, fölösleges nyafogás, bizalmatlanság, befeszülés,

gyűlölködés és zártság. De mi van, ha az oktató maga nincs átütve, nincs szíven találva?

„Szó és játék, ezek szervezik a valóságot, ezért olyan mindaz, amit látok magam körül, mintha véghetetlen, felhőtlenül őszinte szövegek fecserésznének róla” – *nagyon fontosnak tartod az őszinteséget, hogy a szöveg ne legyen papírizú, pózszerű valami. Ez a könyv is hihetetlenül őszinte, már-már naplószerű. Mennyiben van köze ahhoz, hogy a katonaság óta vezetsz naplót, segíti-e a napló a szépirodalmi munkáidat, az Ezer és 3-at?*

Az ügyes, szép, míves, technikás írás semmi, ha nem autentikus. Az őszinte beszéd a legritkább, szinte soha senki nem beszél őszintén senkivel. Tudja vagy nem, erre van mindenki kiéhezve. „Éhe a szónak, éhe a szépnek”, satöbbi. A napló jó gyakorlat, ott kigyakorolhatod, miként lehet rendesen, szép nyugodtan, nem ügyeskedve, csak úgy leírni egy mondatot.

A napló által jobban megismerhetjük önmagunkat, tükröt tart eléink. Buzdítod a tanítványaidat is arra, hogy írjanak naplót. Most, a világháló korában, gondolod, hogy divatba lehetne hozni fiatalok körében a naplóírást, és hogyan?

Egyáltalán, arra biztatok mindenkit, hogy írjon. Verset, blogot, sms-t, mailt, ami jön. Naplót magának.

A napló veszélyes ügy. Thomas Mann is megsemmisítette azon naplóbejegyzéseit, amelyeket nem akarta, hogy valaha is elolvassák. Az Ezer és 3-ban is történik utalás bizonyos kivágott naplórészletekre, és azt is olvastam, hogy nem szeretnéd sose publikálni a naplódodat. Ha valaki ellopná a naplódodat, mit tennél?

Igen, Thomas Mann, mint általában a németek, a háború után erős kezű vezetőt kívánt, és ezt később már másképp gondolhatta, mivel a dolgok enyhén szólva másképp alakultak. Nem hiszem, hogy túl sok homoerotikus rész lehetett azokban a megsemmisített naplókban – mert a későbbiekben sem túl sok van. Nagyon is az örökkévalóságnak írta, ezért nem túl érdekes az egész. Vagyis érdekes, de nem megrázó, mint például Csáth drogos naplója, melyben

minden további nélkül írja le, hogy melyik paciensét milyen pozitívában kefélt meg mint fürdőorvos. Ez a minden további nélküliség, az úgynevezett irodalom ilyen mérvű kihagyása az irodalomból az, ami hanyatt dönti, elsöpri, megtisztítja azt, aki olvassa. Ha a naplót ellopják, annak nem örülnék. Ne lopják el.

„Minden tükör, ha sírsz, az is tükör.” A sírás hogyan lesz tükör?

Ha minden, akkor minden. A sírni tudás mindenképp a dolgokra való mély pillantás képességét mutatja. És hát az tükör, amit annak használsz. Ha tükörnek használsz, ami körül fog, akkor persze nem látsz át rajta, de legalább magadat látod. Megpillanthatsz magadat. Amúgy sem átlátható semmi. „Még arra sem vagyok képes, hogy – a delphoi felirat értelmében – ’megismerjem önmagam’, s nevetségesnek tartom, hogy amíg ebben tudatlan vagyok, tőlem idegen dolgokat vizsgáljak”, mondta Szókratész Phaidrosznak, Platón szerint.

Szeretkezés. Egyetlen egyszer szerepel a szó, viszont dőlt betűvel írod. Miért lehetetlen szó, vagy csak ennek a könyvnek a kontextusában lehetetlen?

Minden szó egyenrangú, a kontextuson múlik minden. Bonyos szavakat nehezebb normális szövegkörnyezetbe hozni, és ott elengedni, mert szétbarmolja. Szétszedi, mint foxi a lábtörőt. Ez a szó annyira túlhasznált, olyan rosszul túlhasznált, hogy nincs kedvem tisztogatni.

„Az ösztönvilágon kívül, amelynek idáig átadtad magad, van egy másik is, a lélek világa.” Ez lenne az Ezer és 3 folytatása, mert azt olvastam, tervezel folytatást neki?

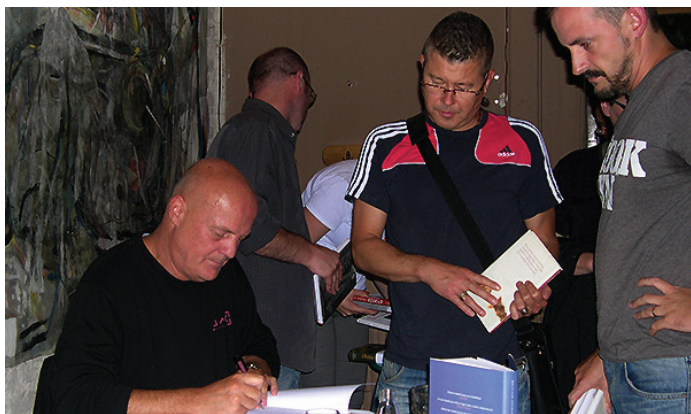
Test, lélek, szellem nincsenek külön. A művészet elsősorban testi. Testies. Érzeki. És igyekszel megérteni, mitől involválódtál, mitől a libabőr stb., de az intellektus csak reagál, első a szörnyű nagy élvezet. Egy nagy mű nem egyszerűen – vagy bonyolultan – szép, inkább szörnyű, mint Rilke angyalai. Hat az érzelmekre, de mindenekfölött a zsigeri idegrendszer stimulálja. Ha egy mű hatására meghatódsz, az érzelmeidre hat, az befér, de alapvetően érzeki.

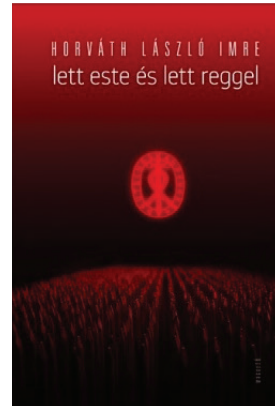
Végezetül a verseidről is kérdeznélek. Úgy véled, hogy kevés verset kell írni, de akkor nagyon. Mikor olvashattunk tőled verseskötetet?

A jövő hónapban. Mármost persze azok, akiket érdekel. Kicsit nagy volumenben is, megjelenik ugyanis a Librinél az összes verseim gyűjteménye. Mind, átjavított, újabb, régiek címmel. Mindenki azt és annyit ír, amihez kedve van, és ami belefér, de ami a verseket illeti, a „kevesebb több”-effektus működik. Kevés, viszont azt nagyon. A verselés primitív és infantilis, felhagyni vele önfeladás. Öngyilkos, halálveszélyes, mert a bennünk levő kezdeti-kezdetleges és gyermeki tűnne el így. Túlzásba viteleben viszont van valami menekülésszerű. Elbújás, visszavágyódás. Ha valami már túlságosan jól megy, inkább másba fogok, azt hiszem. Hónapok telnek el, és nem jut eszembe verset írni, aztán eszembe jut, jól meg is ijedek, vajon megy-e még, nekiállok, és addig csinálom, amíg össze nem jön valami. Megnyugtató. Az nagyon jó érzés. Verset írni nagyon jó. Megnyugtató. Megnyugodni nagyon jó. Szoktam röstellkedni, ha pénzt kapok a verseimért. Aztán nagy örömmel vágom zsebre, végül is azért fizetnek, hogy szórakozzam, és nyugtom legyen, nem?

VARGA MELINDA

Képzeljék el, hogy a németek megnyerték a második világháborút! Milyen világ következne utána? Főként erre a kérdésre keresi a választ **HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE** *Lett este és lett reggel* című regénye.

Ha az ördög náci lenne

Aköltőként debütált Horváth László Imre második próza-kötete jóval nagyobb lélegzetvételűre sikerült, mint az első (kis)regény. A terjedelemnek megfelelően a téma is grandiózusabb. Amíg az alig kilencven oldalas *Nézd, havasak a fák, tél van* című könyv az egyén problémáival foglalkozik, mint például egy szerelmi háromszög vagy az emigráció kellemetlenségei, a *Lett este és lett reggel* már az egész világ sorsára fókuszál. A választott téma egészen klasszikus, legalább a középkori moráliákig nyúlik vissza, hiszen a jó és a gonosz közt vívódó emberiséget ábrázolja. A mű újdonsága így nem a problémafelvetésben rejlik, inkább a kerettörténetben. Az üzenetet itt nem allegorikus figurák közvetítik, hanem egy győztes, naplóíró náci vezető.

Igen, győztes. Ugyanis a regény újragondolja a történelmet, eljátszik azzal a gondolattal, mi lett volna, ha a náciák megnyerik a második világháborút. Az effajta riasztó történelemátírás nem példa nélküli, gondolhatunk itt egyebek mellett Philip K. Dick *Az ember a Fellegvárban* című sci-fijére. Horváth László Imre regényének szüksége volt egy extra csavarra, amit meg is kapott a narrátor személyében, hiszen az eseményeket egy hatalomra éhes náci, Klaus Arme szemszögéből láttatja.

Ez a kiinduló helyzet ígéretes, azt sejteti, hogy a történet kezdetekor tizennyolc éves, klasszikafilológia szakos mintanáci lelki változásai tárnak fel előttünk, megvilágítva a történelem egyénre gyakorolt hatását. A naplóformában rejlő jellemábrázolási lehetőséget azonban nem használja ki a szerző, ugyanis – talán a történelem szakos diploma mellékhatásaként – szinte az egész fiktív jegyzet az egyén helyett a keret történelmi meg-

alapozására koncentrál. Így mutatja be például Sztálin később részletesebben is tárgyalt halálát: „[...] miután a harmincas években majdnem kiirtotta a saját tábornoki karát, és a kommunista párt nagy részét is, amikor 1943 telén be kellett volna számolni az eredményekről, az életben maradtak közül sokan pánikba estek, és Rokoszszy megvette a lehetetlent, megölte a vezért hadászati központjában. Ironikus, hogy Zsukov pont a kivégzését várta a Ljubjanka pincebunkerében, és mire elért oda is a gyilkosság híre, őt már tarkón lőtték. Az egyetlen valamirevaló orosz tisztet, aki '41 telén visszavetette a csapatainkat Moszkva alól, és esetleg valami reményt adhatott volna a neve.”

A mű részletekbe menően elmagyarázza, hogy a Harmadik Birodalom hogyan jutott el a győzelemig, hogyan tökéletesítette az emberirtást az Auschwitzból továbbfejlesztett Reményváros nevű lágerkomplexummal. Ezzel kapcsolatban említ néhány sablonossá vált gondolatot is, például az atombomba veszélyéről, az Isten helyét átvevő természettudományokról és arról, hogy az információs technológiák milyen egyszerűvé és önként vállaltá teszik az emberek megfigyelését. Közben a főhős lelki világáról nem tudunk meg semmit.

Ennek az lehet az egyik oka, hogy Klaus Arménak nincs is lelke. Horváth László Imre írása más irányt választ, mint a legtöbb hitleri Németországot ábrázoló regény, amely nem a szenvedők, hanem az elnyomók szempontjából mutatja be a korszakot (mint például Vonnegut *Éjanya* című, szintén fiktív náci naplóregénye vagy Robert Merle *Mesterségem a halál* című műve). Arme karakterének megalkotásánál nem játszik szerepet a közismert háborús pszichológia, amelynek alapján a hasonló témájú művek az átlagemberhez igen hasonlóan ábrázolják a birodalom kegyetlen harcosait is. Így a *Lett este és lett reggel* főhőse – a mellékszereplőkkel ellentétben – sikerül megüsznia a világháború kapcsán kissé elcsépelte vált jellemábrázolást: ő nemcsak egy katona, akinek ártatlansága a parancsteljesítésben rejlik.

Sajnos, ettől Arme még nem lesz érdekes és jól kidolgozott figura, leginkább egy Disney filmből az antiutópiába átszökött főellenségre emlékeztet. Egyetlen jellemvonása az, hogy gonosz. Ideológiákban nem hisz, így nem egy nagy eszme érdekében szervezi meg milliók meggyilkolását. Kizárólagos célja apja művének folytatása, az Arme dinasztia felépítése. Ennek és a birodalom fenntartásának érdekében a kereszénységet igyekszik kiirtani. Ha ez megvalósíthatatlan, akkor legalább a náci érdekeknek megfelelően szeretné átformálni szeretetvallásból erővallássá.

Sem az emberirtásokkal, a bibliacenzúrázással és a propagandával aratott sikerei, sem az ezzel járó hatalom nem szerez számára különösebb örömet, így a motivációi nem teljesen tisztázottak. Az egyoldalúra sikerült főhős viszont lehetőséget biztosít arra, hogy az utópiaformába öntött moráliát az ember helyett a gonosz nézőpontjából láttassa. Így felvillantja, hogy milyen is lenne például *Az ember tragédiája* Lucifer szemszögéből.

Arménak egy igazán emberi tulajdonsága mégis akad: gyengeje a szex. Erre főként azért van szükség, hogy néhány pikáns jelenet is helyet kaphasson a műben, de a főszereplő jellemtelenségének ábrázolásához is hozzáad valamicskét. Partnereiről ugyan képes némi lelkesedéssel írni, de mint az összes többi érdekkapcsolatát, őket is pusztá játékszernek tekinti. Ennek megvan az a mellékhatása, hogy az Arme erotikus vágyait kielégítő szereplők színre lépése is lapos lesz, a karakterek csak funkciójuk miatt fontosak. Ugyanez igaz a többi mellékszereplőre is, akik szintén a végtelékig leegyszerűsítettek – vagy a gonoszok táborát erősítik, vagy a jóságot képviselve szenvednek. Arme így mutatja be például a végtelenül tiszta és ártatlan feleségét és a velejéig romlott apját: *„Emlékszem apára és Kathrinra, ahogy egymás mellett ültek a szokásos lakáskoncerteken. Nem tudták megunni a H-mollt, a kárhozat és az üdvözlés dühödt és isteni párharcát, mindig kérték. Egymás mellett ültek, sokszor kézen fogva, mert apa nagyon szerette Kathrint és persze Kathrin is apát. Én pedig szerettem figyelni őket, a gyereklány csukott szemű, szenvedélyes angyalarcát, és a nyitott szemű szörnyeteg elégedett mosolyát, a hozzám legközelebbit, [...] – a zene mindkettőjüket igazi önmagukká varázsolta.”*

Az istenire és sátánira redukálás központi eleme a műnek, amelyet három kulcsfontosságú párbeszéd gyűjt egybe. Arme ugyanis a maga szórakoztatása és szakmai előrehaladása érdekében előszeretettel társalog keresztény mártírokkal. Ez kiváló ürügy arra, hogy a két szembenálló nézet ne csak történelmi, hanem elméleti síkon is össze csapjon. Így kaphatnak helyet a regényben a jó és rossz rendeltetéséről és harcáról, a náci ideológiáról és a keresztény világszemléletről, a pusztító és teremtő erőről szóló hosszabb elmélkedések. Ezek a kiemelt szövegegységek a mű fordulópontjainál (elején, közepén és végén egyaránt) reflektálnak a regényvilágban lezajló történelmi eseményekre, summázzák azoknak a tanulságát, és kitérnek olyan lételméleti, metafizikai kérdésekre, mint a hit, remény és szeretet az ember életében. Az említett részek arra is rákérdeznek, hogy ha Isten létezését elfogadjuk, akkor hogyan magyarázhatóak meg a nagy

történelmi kegyetlenkedések, mint például a holokauszt.

A párbeszéddek sok szempontból vizsgálják a jó és a gonosz harcat, így érdekes kérdések és meglepő válaszok is megbújnak a szórengetegben. Az olykor egészen eredeti teológiai értekezések értékét viszont jelentősen csorbítja az alig-alig kidolgozott stílus. A hosszadalmas fejtegetések végtelennek tűnő ismétlésbe torkollnak, túlmagyarázva az újra és újra felbukkanó tételmondatokat. Az élvezhetőséget rontja az is, hogy a függő beszédben lejegyzett párbeszédeknek nehéz megállapítani, hogy kihez is tartoznak az elhangzott szavak. A stílus gyengéi emellett a főhős személyiségét aláásó közhelyes szóösszetételek, amelyekre ilyen példák találhatók a szövegben: „a Gulág egyik pöcegödre”, „elfújta őket a történelmi szél”, „hab a népnek szánt tortán”, illetve „[a] nagy birodalmak romjain mindig koldusok tengődnek, korcs fajták, paródiái a régi dicső ősöknek”. Ezeket pedig helyenként olyan képzavarok tarkítják, mint a „fegyelmezetten lézengő” szókapcsolat. A stílus javára válnak viszont a szövegegységbe belesimuló irodalmi utalások, amelyek sikeresen elkerülik az öncélúságot. Ilyen például az apa karakterét velősen bemutató shakespeare-i utalás: „*Úgy döntöttem, nevetett apa, hogy gazember leszek, mint III. Richárd. Az ember nem a gonoszt választja, hanem egy másik utat, egy keményebb utat, háborút, pusztító háborút. A háborúk korában ez a logikus döntés, vagy saját világodon belül számúzve próbálhatod túlélni a saját életedet.*”

Ez önmagában nem elég ahhoz, hogy megmentse a regény magvát: a jó és a rossz konfliktusát boncolgató kérdéseket. Az erős eszmeiség élménye elveszik a stílusbeli döccenők, a keret-történet részletessége és a kidolgozatlan karakterek között. A mű így összességében azt az érzést kelti, hogy egyedül a történelmi ábrándozás kötötte le az író figyelmét, a szereplők, a stílus és a szöveg lényegét adó teóriák rovására. Így talán három kiforrottabb filozófiai esszé eredményesebb hordozója lett volna az érdekes, de a regénybe nem letisztultan és logikusan átültetett gondolatoknak, mint a luciferi napló.

BALOGH RÉKA

SZÁNTÓ T. GÁBOR *Kafka macskái*
 című regénye izgalmas feltételezéssel játszik el: mi van, ha Franz Kafka halálát az író érdekében csak eljátszották a Bécs melletti szanatóriumban, és a prágai zseni végül Auschwitzban lelte halálát?

Az elhurcolt Kafka

Identitáskereső regény a *Kafka macskái*, egyfelől az elbeszélőé, másfelől Franz Kafka alkotói, nemzeti és legbelőbb, személyes önazonulási kérdéseit boncolgató kutakodás. Használhatnánk a „nyomozás” szót is, hiszen Szántó T. Gábor regényének egyik olvasata az intellektuális krimié, ahol a főhős detektívszerepben egy abszurd történet nyomába ered.

Az egyes szám első személyű elbeszélő önkeresése a zsidóságba többszörös gyökerekkel kapaszkodó létezéséből fakad (zsidó íróként zsidó irodalmat tanít egy budapesti egyetemen), illetve e létezés ellentmondásokkal, dilemmákkal teletűzdelt mozzanataiból, melyek egyre égetőbben követelnek válaszokat. Szántó T. az űzött önkeresés ábrázolásához a legadekvátabb, noha nem túl eredeti formát, az utazóregényt választja, és végigűzi hősét Krakkón, Prágán, Oxfordon, Jeruzsálemen át Franz Kafka rejtélyes életrajzi fordulatának felkutatása ürügyén.

A képtelen történettel még a regény legelején állít be az elbeszélőhöz egy öreg haszid, aki felismerni vélte egy folyóirat címlapján azt az embert, akivel együtt raboskodott Auschwitzban – Franz Kalkát. Az egyetemi tanár szempontjából tekinthető végzetszerűnek, hogy az idős zsidó épp őt keresi meg a megdöbbentő történettel, mint ahogy a vén haszid alakja, váratlan betoppanása a tökéletesen realista díszletek közé maga is mesei képzeteket kelt. E misztikus olvasat szintén egy lehetséges értelmezése a történetnek, melyet egyébként is végigkísér a bizony-

talán lebegés, valóság és fikció között. Az olvasó szempontjából eldönthetetlen, hogy álommal, képzeletjátékkal, a megbízhatatlan elbeszélő típusával, vagy az elbeszélő tudata mélyebb rétegeinek kivetülésével van-e dolga. Különösen, hogy az álomhelyzet, a kábult képzelgés többször is visszatér a regényben, amiképp hangsúlyos a szövegben az elbeszélő változékony lelki- és idegállapota is. Ez a tisztázatlanság akkor válik zavaróvá, amikor felépül a regényben Kafka 1924 utáni életrajza, tökéletesen belesimulva az addigi történetbe, ám kétséges, hogy ezt az elbeszélő szájából halljuk-e, és ha igen, végül is hogyan, milyen források alapján állt össze számára a mozaik. A regény végén már egyértelműen a főhős meséli hajdanvolt barátnőjének Izraelben a Kafka-életrajz eddig ismeretlen, utolsó felvonását, ám ekkor már nem maga az életút felkutatása fontos számára, hanem az a napló és a Max Broddal folytatott levelezés, amely ezt alátámaszthatja, másrészt a kézirat-hagyatékek esetlegesen hiányzó darabjai, melyek az 1924 utáni időszakból származnak. Az életrajzi nyomozásról a hangsúly tehát lassan átkerül a filológiai nyomozásra, mely elvezet a regény végére hagyott csúcsponthoz, a főhős lázadásának, kitörésének tekinthető betörési akciójához.

Ám míg eljutunk eddig a csúcspontig, sok helyszínt kell végigjárni az elbeszélővel, melyek egy idő után kimerítő kitérők sokaságának hatnak. Az egyes országokban felkeresett könyvtárak, kutatóintézetek munkatársaitól segítséget kérő főhős egyfelől igyekszik titokban tartani kutatása tárgyát – „Arra a kérdésre kell keresnem a választ, hogyan élhette túl Kafka a saját halálát, pontosabban: hivatalosan bejelentett halálának időpontját, 1924. június 3-át” –, másfelől Kafka révén folyton vitába keveredik a zsidó irodalom, azon belül is a modern zsidó irodalom létjogosultságát illetően. Ennek egyik szimbolikus mozzanata, amikor útjai utolsó állomásán, az Izraeli Nemzeti Könyvtárban döbbsen tapasztalja, hogy nincs külön nyilvántartott európai zsidó irodalom. Miközben a főhős folyamatosan „perel” Franz Kafka zsidó írósága mellett – szemben az univerzalitást hangsúlyozó irodalmi recepcióval –, és önmeghatározása szempontjából is kulcsfontosságú az „utolsó zsidó író” megnevezés, melyet többször hangoztat. Országról–országra vándorlásában tükröződik Kafka hányódása Bécs, Berlin, Prága helyszínei között, s narrátorunk önmarcangolása közepette megjelenik előttünk a helyét, hazáját nem lelő zsidó értelmiségi archetípusa. Az útját

kísérő egyes szereplők által felvillantott letelepedési alternatívák sem kínálnak számára megoldást, hiszen otthontalansága belülről fakad, zsidósága és idegensége egy és ugyanaz.

E szereplők közül állandó tanácsadója és egyben antipólusa az Egyesült Államokban oktató Tamás, akit látszólag nem érintenek meg Budapesten élő barátja dilemmái, és az élet mázán jár – ám túl azon, hogy Tamás alakjában egy lehetséges más magatartás ábrázolódik a zsidósághoz való viszonyban, nem derül ki, hogy e könnyedség mögött milyen mélyebb elhatározások, döntések húzódnak, így alakja vázaltszerű marad.

Ahogy az egyes országokban felbukkanó nők és szerelmi kalandok is inkább csak a főhős múltjának egyes darabjait segítenek felvillantani, de a jelen szempontjából kevés előmozdító szereppel bírnak. A szerelmi kalandorozatban a szerző a finom erotizmustól a pornóig skálázik a viszonyok ábrázolásában, melyek során a férfi hős egyszer sem él át elutasítást – mi több, valamennyi nő azonnal kapva kap rajta.

E sorozatos „nőügyek” szintén párhuzamosságot mutatnak a Kafka életében felbukkanó, segítő-támogató szerepet betöltő nőkkel, s a szerelmi kapcsolatok freudista értelmezését maga Freud alakja hívja elő. A bécsi doktor a fiktív Kafka-életrajz egyik legfontosabb szereplőjévé lép elő azáltal, hogy ő ülteti el a terápiába bevont tébécés író fülébe a bogarat, „meg kell halnia ahhoz, hogy éljen”, vagyis gyógyulásának kulcsa egy teljesen új élet, melyben nem érintkezik családjával, felhagy az írással, és fizikai munkába kezd. Ennek az új életnek a végén mint reménycsillag fénylik a Jeruzsálembe költözés lehetősége, mely a fokozódó fasizmus elől is menekülést jelenthet.

Kafka „új élete”, vagyis az 1924 után inkognitóban leélt évek – az „újjászületés” kivitelezése a regény megkapóan ötletes epizódja –, önmagában regényre érdemes téma, ám ez esetben elvész a narrátor személyes története, tépelődései a vacsoraasztalok mellett lefolytatott esszéisztikus viták közepette. Ahogy pont a legizgalmasabb kérdéseket felvető *végzet* nincs kifejtve: a deportálás ténye csak egy gyorsan, pár mondatban elmesélt esemény marad. Holott a *Kafka macskáiban* megbújik egy remek történet lehetősége, amelyhez szilárd pilléreket ad az író által

felkutatott tekintélyes dokumentáció, csak épp magát a történetet és az újonnan megteremhető Kafka-karaktert agyonnyomja a túltengő narrátori szerep, a sok túlbeszél és funkcióját nem találó epizód. Az „énregény” és a „Kafka-regény” dialógusa helyett inkább a kettő birkózásának terepe lesz a szöveg.

A regény két szimbólumértékű mozzanatában is megcsillan azonban a jó dramaturgia erénye. Az elbeszélő utazásai elején a birkenauai táborban egy csigolyacsontot talál, melyet a zsebébe sülyeszt, s szinte meg is feledkezik róla, úgy kíséri végig a döbbenetes relikvia útjai során. Bizonyos, jelentőséggel bíró pillanatokban azonban „öntudatlanul” kezébe akad, ahogy a zsebébe tűr. A másik szimbolikus tárgy egy egyszerű drót, melynek segítségével sikerül kinyitnia egy lakatot egy jeruzsálemi piacon, s később a „véletlen” úgy hozza, hogy helyzetének szó szerint kulcsa lesz az eszköz. A narrátor történetében ezeknek a szerepüket betöltő, önmagukon túlmutató, lírai töltettel bíró epizódoknak kellene a fő hangsúlyt kapniuk, és minden más figyelem irányulhatna arra: hogyan élhetett volna az írástól orvosilag eltiltott Kafka az 1924 utáni vészkorszakban, és hogyan fogadta volna a rá váró végzetet.

LAIK ESZTER

NAGY MÁRTA JÚLIA első kötete a Hamletből ismert Ophélia hangján szól hozzánk, nyersen beszél a szexualitásról, de olykor betéved Zuglóba is. **KADLÓT NIKOLETT** értékelte a kötetet.

Sűrű gyümölcshús

Nagy Márta Júlia idén megjelent, első verseskötete a JAK füzetek 186. darabja. Az *Ophélia a kádban* címet viselő, puhafedeles könyv csak látszólag vékony: a benne olvasható 39 vers ugyanis sűrű, masszív szöveganyag, amely csak többszöri olvasásra adja meg magát. A szerző, mint egy lelkes fényképész, megpróbálja mohón, minél érzékletesebben konzerválni a körülötte történő eseményeket, a környező világ megkapó részleteit. A különös, személyes átszűrés eredménye aztán olyan, mint a lekvárnak megfőzött gyümölcs hús, amely sokadszori kavargatás és hosszas várakozás után lesz csak sima, egyenletes állagú. Valahogy így haladhat az olvasó is a versekkel: a különböző stílusú, hangulatú és minőségű szövegek egyszer csak kirajzolnak egy ívet, s közelebb kerülhetünk a szerző világához.

Az *Ophélia a kádban* mögött rejlő alkotói folyamat valójában szoboröntés, szavakkal, a legfontosabb pillanatok emlékké zsugorítása. Mindez éles kifejezésekkel és képekkel történik, erős jelzőkkel címkézi fel a költő a lejegyzett gondolatokat, hogy majd később is könnyen megtalálhatóak legyenek a sokszor használt kulcsszavak között.

Nagy Márta Júlia verseiben több visszatérő elem és téma is akad. Zugló, az emlékezés, a keringés, az elhagyatottság, az elmúlás, a nyers szexualitás, a (test)nedvek csak néhány példa ezek közül. Külön kiemelendők azok a szavak, amelyek a hideget, a mozdulatlanságot, a „kővé merevedést” fejezik ki: elnéptelenedett helyek, kietlen tájak, hallgatag betonrengeteg,

reszketeg kövek, csillagatlan erdők, alvóvárosok alkotják a kötet képzeletbeli térképét. Az ezeket fémjelző kifejezések újra meg újra előkerülnek a kötetben, mint például a sokat emlegetett csillagok A tizenhatodik óta pontosan című versben: „*Anyám a földbe csillagokat vet, / Szikrázzanak az álszent hó helyett, / Takarja fény azt, ami úgysem fehér.*”

Az öt részre osztott kötetben a szerkesztők és a szerző szervező(elv)ül Shakespeare Hamletjének hősnőjét választották, aki eredeti közegéből kiragadva lebeg a szövegek felett. Ő lesz a könyv hangja, beszélője, a mottóul választott darabrészlet is őt szólítja meg: „*Túl sok neked a víz, Ophélia*”. A kővé dermedt mikrokozmoszt belengi az elhagyatott, félhomályos helyek és az elmúlás messziről felismerhető, dohos szaga. Ebben úszik, sodródik – gondolatban – Ophélia végig a kötetben, s vele mi is.

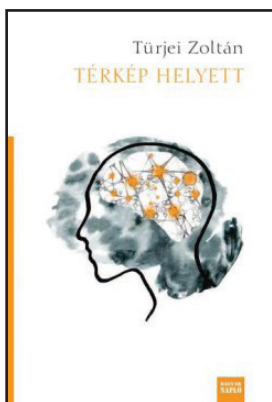
Nagy Márta Júlia valóban úsztatja az olvasót – vagy inkább nézőt –, hiszen itt a vizualitás rendkívül hangsúlyos szerepet kap. A külső részletek enigmatikus formában történő rögzítése párhuzamos a belső lelki történetek szinte katalogizáló dokumentálásával. „*Szférák helyett krémszínűre meszelt szobák, / túl szűkek bármelyik angyalnak.*” (Szaxofonszóló)

Bach Máté lírikus fotójából Szabó Péter készített borítótervet. A fedlap melankolikus, emberektől mentes, szürkés színvilága hangulatilag teljesen rímeli a tartalomra (és a kötet címválasztását is megtámogatja), amelyről a tér- és helyköltészet juthat eszünkbe. A versekben ugyanis mindennél előre valóbbnak tűnik a képi megjelenítés, mintha a vizuális összképben a pixelkockák vagy festékpöttyök a szavak lennének. Az egyes teretek – legyen szó hotelszobáról, erdőről, munkahelyről vagy kollégiumról – kulcsfontosságúak ebben a költészetben: az egyes kifejezések pedig pontos helyszíni szemlék kellékei, konzervált helyzetjelentések arról, amit éppen lát a szem. „*Betűz a nap az ablakon; istenünk, az alvóváros / Tátongó, odvas magánya ásit, áldásait hervadt / Tearózsákra szórja, és szürkészöld kö-zönnyel / Néz át az erre tévedt emberen.*” (Zuglói átirat)

megkérdőjelezhetők, az összecsendülő sorok váratlanul törik meg a struktúrát, kizökkentenek. Más helyütt viszont üdítő az ironia vagy a nyelvi leleményesség (például a *Két óra álom* című versben), s rendkívül kifejező, már-már festményszerűen élvezhető sorokat olvashatunk.

Ahogy a drámában, Ophélia ebben a kötetben is feladja, az utolsó versekben megőrül. A tébolyult állapotot jól fejezi ki a *Víztükrör* című vers, amelynek zaklatottsága, képi világa Ophélia ismert képi ábrázolásait is eszünkbe juttatja erőteljes vizualitásával: *„Arca felázott, tófenéki iszap, hajtincsei / Mint a hínár, gyűrűznek, törnek a fényre fel, / Szeme alatt a két táská, két fehér kavics, / Apróhalak, kukacok, férgek vesztőhelye. / Mindig megbújik mögöttük valami / Vízi ragadozó állat, lesben áll. / Zöldecsfeketé haj, zuzmósín penésszel, / Réteges lekopás, mint a salétromos házfal; / Mindent másféle nedv emészt meg, / Öröm látni, ahogy a szerves anyag korrodál.”*

A kötet egy kivételesen érzékeny, nőies, sajátos kifejezésmóddal élő költészet lenyomata, amelyen keresztül egy egyedi szerzői mikrokozmosz tárul elénk. Ennek megjelenítése, és a kala-uzul választott Ophélia tragikus alakjának üzenete bátorságot, friss gondolatiságot sugároz. Igencsak erős hangú, karakteres líra bontakozik ki a szemünk előtt.

TÚRJEI ZOLTÁN *Térkép helyett* című verseskötete többek között a szemlélődésről, a párkapcsolatokról és az ezredfordulós, nagyvárosi helyzetekről szól. **BOLDOGH DEZSŐ** írása.

Szentjánosbogarak mellett olvasó

Léteznek még irodalmi körök, egymásnak felolvasó, egymás munkáit jótékony kritikával egyengető műhelyek. Az egyik ilyen budapesti költő-író baráti szövetség tagja Túrjei Zoltán is, aki hosszú esztendőök óta ül össze Kókai Jánossal és Jahoda Sándorral, többek között az irodalom szent ügyének érdekében. Érzékeny odafigyeléssel mindhármuk poéziséből kiszűrhetjük a rájuk jellemző hangszínt, s a témakezelés, a technikai megoldások terén is érződik némileg a közös alkotóműhely szelleme. Mindhárman nívós kiadóknál jelent, többkötetes, ha még nem is országos hírv, de számon tartott költők.

Túrjei esetében a fülszöveget ugyanaz a Filip Tamás jegyzi, aki néhány évvel ezelőtt Kókai János színrelépésének is avatott celebrálója volt. A *Térkép helyett* szerzőjéről megtudhatjuk, hogy filozófusként diplomázott, és jelenleg nevelőtanár. Túrjeinél a filozófia mégsem keveredik nyíltan a költészettel: viszonylag kevés bölceleti megállapítást, létértelmező, vívódó, metafizikai irányultságú költeményt olvashatunk a kötetben. A keresés motívuma azonban – Filip szerint is – erőteljesen jelen van a nyugtalan, sokarcú szemlélődések között.

Három fő részből áll a kötet, az *Egyre kevesebb* címet viselő első ciklusban ezredfordulós, nagyvárosi, lírai helyzetekről olvashatunk gondosan kidolgozott munkákat. Rögtön feltűnik: Túrjei ügyel a verszárlatokra, kevésbé erőteljes szövegeit is képes megneemesíteni egy-egy sikerült befejezéssel. Hangulatos

műhelymunkáit érezhetően sokáig csiszolja, mégis akad bennünk spontaneitás és – ami nem árt – egy kis kimódolt örület is. A költő ez utóbbiban győzi le vagy haladja meg magában a filozófust; útkeresései tele vannak bizonyos fokig mániás képzetekkel, s miközben figyelni észjárását, érzékeléseit, gyakran visszahátrál az önirónia fedezékébe. Ez utóbbi nem tesz mindig jót a kötetnek. Funkciótlannak tűnik a mondanivalóhoz képest egy ilyen zárás: *„én a kéményre szoktam felmászni / és fél lábbal álldogálok / úgy várom az őszt”* (Láttalak ahogy madáretetőt készítesz) Az efféle hátrálások, kilépések, időnként zavarossá teszik Tűrjei világát a csiszoltság ellenére is.

Mennyivel jobb az ilyen mesterkéletlen, tisztán áradó sorok: *„Hajnalra talán te is megtestesülsz... Hálósobád a nyár lesz, / kertedben picinyke égbolt, / és én megkövült kezemben tartom majd / gesztenyebarna szíved.”* (Tartom majd) A befejezés egy valószínűleg nem tudatosan alkalmazott fél-pentameter zárlat, amely jelezheti, hogy a szabadversek kötőanyagát néha meglepően hagyományos elemek alkotják. Így pedig a pesszimista felütések holdárkait is kikerülhetjük, ahogy a *Térkép helyett* kötetcímadó versében is:

*A medence legalján ülök és a Holdat nézem.
Ahogy remeg a felszínen néha olyan mintha
mozogna a szája.
A tört fény miatt alig látom meg a mellettem
fekvő tigris.
Úgy tűnik ő is a Holdat bámulja.
Lehet, hogy észre sem vett.
Mindketten várunk valamit.
Talán azt, hogy az egymásba ugráló
kráterek kirajzolódó mintáiból
egyszer csak összeáll a térkép,
ami kivezet innen.
De már felfedeztem, hogy
folyton csak ugyanaz ismétlődik.*

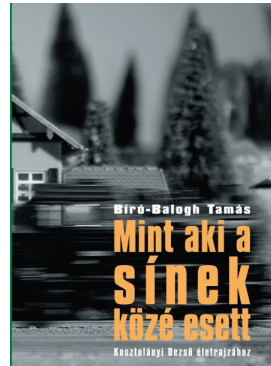
A képzetek szabad, de kidolgozott útmutatásai szerint kell tájékozódunk ebben a versvilágban, amelyről a lírai én is azt vallja: *„esküszöm nem tudom hogy kerültem ide”* (Függelék). Tűrjeinél nincs szó eltévedésről, tévelygésekről sem, és idézhe-

tők tőle sorok, amelyek már első találkozáskor nyomot hagynak az olvasóban: „Szentjánosbogarakkal tapétáztam ki a szobám falát / így kislámpa nélkül is olvashatok esténként”.

Az *Ami árnyékot adhat* és a *Függelék* című ciklusok erősen eltérnek egymástól. Az előbbi főként a párkapcsolatokról, a szemlélődés korszakai után a másik felé nyitásról szól, az utóbbi pedig egy hosszú, elkalandozó, kicsit pszichologizáló magánbeszéd. Tűrjei a keresés intenzitását valóságos és belső utazási élményekkel fejezi ki. Sokszor értesülünk a jelenségeírások mániákus műveleteiben meztelen női vállakról, amelyek összetartják a várost, vagy annak lakóiról, akik „lény-visszaverő prizmat” viselnek. Ezek a megoldások erősítik a kötet összhatását.

A befejező *Függelék* költőiségében nem éri el az első két ciklus színvonalát, mert leginkább asszociatív elmejátszadózásokból áll, de így is élvezhető hosszúvers. A sorok között megjelenik néha egy félálomszerű monologizálás egy kórházi kezeléssel összefüggésben. Szerencsére a versek írója felépült, és megalkotva a kötet többi részét figyelemreméltó könyvet tett le elének.

Kosztolányi Dezső név nélkül megjelent cikkei erősen antiszemiták, és a nagy magyar író revizionista is volt. Sőt Muscolini életrajzát is magyarra fordította. Miért titkolta ezt idáig az irodalomtörténet-írás? Miket próbált még „hanyag kézlegyintéssel” elintézni? **BÍRÓ-BALOGH TAMÁS** *Mint aki a sínek közé esett* című kötetét értékeltük.

Kosztolányi Dezső, az antiszemita, revizionista zsarnok

**„Antiszemita is voltam.”
(Kosztolányi Dezső)**

Avérbeli Kosztolányi-rajongót kevés dolog hozhatja zavarba. Talán az, ha előkerül kedvencéről egy fotó, amelyen az író szájon csókolja Karinthy Frigvest vagy Móricz Zsigmondot. Esetleg meztelenül jelenik meg egy korabeli nyugatos partin. Aki ilyesmit keres Bíró-Balogh Tamás kötetében, az majdnem meg is találja. A *Mint aki a sínek közé esett. Kosztolányi Dezső életrajzához* című tanulmánygyűjtemény ugyanis a nagy nyugatos szerzőt mezteleníti le, ha csak metaforikus értelemben is. Kiderül, Kosztolányi nem is volt olyan „nyugatos”, mint amilyennek hittük. Az irodalomtörténeti munka olyan zavart kelt az életműben, hogy az életrajzot fontosnak tartó, de a szerző világnézeti kitérőire kevésbé nyitott olvasók egy életre megutálhatják Kosztolányit.

Ezen a veszélyen még az sem enyhít, hogy Bíró-Balogh Tamás az ország egyik legkövethetőbb, szinte regényesen fogalmazó irodalomtörténésze. Tisztában van a „közolvasóval”, és mindig hozzá is méri mondanivalóját. Témaválasztásában ódzkodik a népszerű irodalomtörténettől, így nem érdemes a fejezetekben az *Így szerettek ők* attitűdjét keresni, mint ahogy a legújabb irodalomelméleti irányzatok szókincsét sem. A fejezetek (al)cím-

adásánál azonban maga is él a bulvár eszközeivel. Elég csak *A pornográf műfordításáért feljelentett katolikus író* címre vagy a *Kosztolányi egy elkerült sajtóperének történetéhez* alcímre pillantanunk, máris érdeklődő olvasói leszünk a tanulmányoknak, és úgy érezzük, hogy egy népszerű bulvárlap szalagcímére tévedt a szemünk. Ráadásul az előbb említett írásban éppen a korabeli bordélyok világát bemutató botránykönyvet ismerhetünk meg, amelybe Kosztolányi versbetéteket fordított.

A bulvár és a szakmaiság két széke között azonban könnyen a sínek közé kerülhet a szerző. Az elmúlt évek népszerű irodalomtörténeti munkái ugyanis magukban rejtik azt a veszélyt, hogy a „közolvasónál” nem vezet vissza út Nyáry Krisztiántól Bíró-Balogh Tamásig, az utóbbi legnagyobb igyekezete ellenére sem. A szerző ezen felül a Kosztolányi-kutatók jelentős részét is magára haragítja, amikor sorra veszi, kikkel nem ért egyet.

Bíró-Balogh kötetének alcíme (*Kosztolányi Dezső életrajzához*) máris egy szemtelen játékra hív minket. Ugyanis máig nincs megbízható életrajz Kosztolányiról, így nem is lehet ahhoz hozzáírni. Kosztolányiné memoárját, életrajzi regényét hamar kivégzi a kutató: hiteltelennek minősíti a szöveget, és inkább az Esti Kornállal sorolja egy kategóriába. Már ezzel is egy sor Kosztolányi-szakértőt küld el melegebb éghajlatra. Bár abban sokan egyetértenek, hogy Kosztolányiné feltehetően férje segítségével írta a nagy művet, így ez is gondot okoz forrásértékének megítélésénél.

A szerző erősen elfogultnak ítél pár irodalomtörténészt is, akik igyekeztek mentegetni Kosztolányit antiszemita írásai miatt. A kötetbe lapozva úgy érezzük magunkat, mintha Bíró-Balogh töviseket osztogatna pályatársainak. Egyedül a sokszor emlegetett és a szerző mesterének tekinthető Lengyel András kap egy kazel virágot mindenféle helyes meglátásáért. Például azért, mert olyan fontosnak tartotta az írói levelezést, amelyet Bíró-Balogh Tamás is felhasznált Kosztolányi portréjának árnyalásához – vagy inkább lerombolásához.

Nagyon úgy tűnik, hogy a *Mint aki a sínek közé esett* egyes részei a „homo aestheticus álarcát” próbálják lerántani vagy inkább apró mozdulatokkal lerángatni a szerzőről. A maszk

mögött pedig egy erkölcstelen zsarnok képe rajzolódik ki, aki megveti a demokráciát, „zsidó pártszövetkezet”-nek tartja a Nyugatot, és rendszeresen antiszemita cikkeket ír és szerkeszt. Még az is kiderül róla, hogy a biográfiaért kezdetben rajongó költő saját esendőségére emlékezve és majdani megítélésére tekintettel az életrajzok és az erre épülő olvasatok nagy ellensége lett. Annyira, hogy sajátját is próbálta elfeledtetni, mentegetni. Bíró-Balogh szerint erre utal a *Könyörgés az ittmaradókhoz* című vers néhány sora is: „Azzal, mi biztos és szilárd-igaz / holtomban új halálba taszítasz, / aki halandó, folyvást botlik az, / számomra csak a kétes vigasz”.

Közelebb kerülhetünk Kosztolányi szélsőjobboldali újságírói, szerkesztői tevékenységéhez is, amelyet ma Bíró-Balogh szavaival élve egy „hanyag kézlegyintéssel” intéz el a szakma, kisiklásnak, zárványnak minősíti az életművön belül. A *Pardon-rovat történetéhez* című tanulmány az 1919 és 1921 közötti időszakba vezeti be az olvasót, amikor Kosztolányi az említett rovatban publikálta saját és más szerzők antiszemita cikkeit. Közben a tanulmány olyan érdekességekre is kitér, mint a nemzethűségi vizsgálat, amelyet Kosztolányi kért saját magára Szabó Dezső támadása miatt. S ki gondolta volna, hogy a szelíd arcélú költő, az érzékeny verselő majdnem párbajozott is felesége miatt.

Bíró-Balogh ügyesen bánik a korabeli nyomtatott sajtó anyagaival, s kötetének egyik nagy erénye, hogy túllát a könyvkultúrán. Ennek köszönhetjük azt is, hogy néhány névtelenül megjelent újságcikket, pontosabban *A magyar irodalom és az ő irodalmuk* sorozat pár darabját sikerül Kosztolányihoz kapcsolnia. A cikksorozat hét része a magyar és a zsidó szerzőket állítja szembe egymással, következetesen kihagyva az utóbbiak névsorából a szerző legkedvesebb zsidó barátait (többet között Karinthy Frigyes vagy Füst Milánt). A *Függelékben* közölt szövegegyüttes tézise ugyanis az, hogy a fiatal írók nem tudnak érvényesülni, mert a zsidó irodalom elnyomja a magyart. Ennek kapcsán a következő összeesküvés képét vázolja fel: „A Petőfi, Vörösmarty, Arany, Jókai és Mikszáth lelkéből táplálkozó irodalom addig fel nem támadhat, bimbózó magyar tehetségek addig ki nem virágozhatnak, amíg a kábultságból felrázott ország nem érti, hogy itt igenis, a faji összetartásban megedzett írók, kiadók, színházigazgatók és színházi ügynökségek jól

megszervezett szövetkezetéről van szó!” Ennek a konspirációs teóriának a kifejtésében Kosztolányi Dezső szerkesztőként és nevét nem vállaló újságíróként is részt vett.

Egy másik tanulmányból arról értesülünk, miként simította el Móra Ferenc azt a konfliktust, amely Kosztolányi Dezső és egyik bírálta (Várossy Gyula) között bontakozott ki, és majdnem sajtóperhez vezetett. Kosztolányi cikkében antiszemita frázisokkal támadta az említett szerző egyik előfizetési felhívását. A kötet tanulmányai meggyőzően bizonyítják, hogy Kosztolányi – habár név nélkül – viszonylag hosszú időn keresztül és következetesen antiszemita volt. Így a mottóban idézett önvallomás „*is*” szavát némileg zárójelbe tehetjük.

De nemcsak antiszemita volt, hiszen a *Mint aki a sínek közé esett* hangsúlyt fektet arra is, hogy bemutassa: Kosztolányi több mint egy évtizeden keresztül kitartott irredenta, revizionista meggyőződése mellett. 1928-ban például egy irredenta antológia (*Vérző Magyarország*) második kiadását szerkesztette, 1930-ban pedig a PEN Club elnöki székfoglaló beszédében is hitet tett a határrevízió mellett. Az is zavarba hozhatja az olvasót, hogy 1927-ben Kosztolányi lefordította a *Mussolini élete* című könyvet, s azzal együtt a Duce egyik versét is. Sőt Amerikáról a következőképpen nyilatkozott: „Gyűlölöm az amerikai szellemet. Lenézem ezt a híres civilizációt”.

Miből adódott a revizionizmussal és amerikaellenességgel vegyített elszánt antiszemitizmus? – kérdezhetjük jogosan. Bíró-Balogh erre is magyarázatot keres egy szinte titkosszolgálati eszközökkel rögzített interjút idézve, amelynek elkészüléséről Kosztolányiné nem is tudott. Ő a következőképpen nyilatkozott arról, miként győzték meg férjét, hogy visszatérjen a szélsőjobb-oldali lap szerkesztőségébe: „*[Kosztolányi] is ott hagyta az Új Nemzedéket és egy hónapig nem volt lapnál. Persze, így nehéz volt megélni és amikor egy hónap múlva Bangháék eljöttek könnyörögni Dezsőhöz és a régi háromezer koronás fizetés helyett havi tízezer koronát kínáltak fel neki, akkor Dezső visszament a laphoz*”.

A *Mint aki a sínek közé esett* egy olyan Kosztolányi-képet vázol fel előttünk, amelyben éles különbség mutatkozik a szépíró

és a szerkesztő-újságíró között. Amíg a regényíró, a novellistát nem sodorta magával az éledező Horthy-korszak antiszemitizmusa, addig a szerző másik énjé serényen beállt „kurzus-cikk-írónak”. Bíró-Balogh kissé összekacsintva Kosztolányi feleségével azt sugallja, hogy minderre a pénzszerzés kényszerítette. Cikkeinek meggyőző hangja viszont azt mutatja, hogy a kánonban egyre biztosabb helyet kapó Kosztolányi nem vette félvállról a munkát. Az majd a tanulmánykötet fogadtatásán múlik, hogy a balliberális értelmiség mit kezd Kosztolányi antiszemitizmusával és revizionizmusával. Kiátkozza-e ezért a nemzet nagy íróját a Pantheonból, vagy megpróbálja elfelejteni ezeket az éveket, ahogy maga Kosztolányi is szeretne volna? Esetleg gond nélkül elfogadja a zsidózó és a demokráciaellenes hangot? Mit kezd vele az értelmiségnek az a csoportja, amely saját világlátásának megerősítését találja meg az antiszemita újságíróban? Ezekből a kérdésekből is látható, hogy Bíró-Balogh Tamás kötete zavarba ejtő, hiszen feszegeti a tabukat, miközben újabb fontos kétségeket ír hozzá Kosztolányi nem létező életrajzához. Vagy éppen a legproblémásabb időszak tárgyalásával kezdi el azt.

BOLDOG ZOLTÁN

ANTALOVICS PÉTER *Örökszoba* című kézírata első lett a Forum Kiadó 2012-es pályázatán. A kötet „mentes az erőltetett lírai pózoktól: nincs benne szerelemtől csöpögő naplemente, a réten egymás felé futó szerelmesek és idilli tájképtóval, csónakkal”. De akkor milyen is ez a líra? **PATÓCS LÁSZLÓ** értékelését olvashatják.

A vajdasági Héraklész

Anélkül, hogy elmélyednénk az irodalomtörténet állóvizében, jegyezzük meg: a mai pályakezdő vajdasági magyar írók, költők egy olyan hagyományba „születtek” bele, amely legmostohább pillanataiban komoly traumának volt kitéve. Értsd és mondd: óvatos becslések szerint például a kilencvenes években a vajdasági íróársadalom bő fele az emigrációban látta a kiutat, ám mégsem vált le egészen a térség irodalmi gyökereiről, ezáltal megújítva azt. S rámutatva ezzel a vajdasági irodalom – a fogalom hidrához hasonlítása már-már kézenfekvő – hagyományának az egyik legfontosabb jegyére, ami a kezdetektől napjainkig a folytonos megújulásban, az állandó útkeresésben jelölhető ki. E nyúl farknyi és töredékes történetiséghez adjunk hozzá még egy kis *Kormányeltörésbent*, azúrkék eget és tengert, meg egy pannóniai Jánost, és meg is érkeztünk a nagybetűs – és a még nagyobb betűvel szedett, a széles (?) magyarországi irodalmi élet körében is ismert – vajdasági magyar irodalmi (azon belül pedig a költészeti) kánonhoz.

E ponton adódik a kérdés: mégis mit tud kezdeni a fentiekkel egy, a húszas éveibe épphogy csak belépett vajdasági magyar költő? A válasz: verset ír Lerné mocsarában, és mindent megtesz azért, hogy igazi Héraklésszként le tudja csapni a vajdasági magyar irodalom hidrájának az összes fejét – magától értetődően a fentebb vázolt folytonos megújulás gesztusát magáénak mondó alakulástörténet szellemében.

Könyvkiadó gondozásában *Örökszoba* című verseskötete, amely a kiadó által a fiatal alkotók számára kiírt 2012-es kéziratpályázat díjnyertes munkája. Szerzőnk irodalom szakos hallgató Újvidéken, kötetének fülszövegére hivatkozva időnként előfordul, hogy csak egyes szám harmadik személyben tud írni önmagáról, saját bevallása szerint a lírával és a versírással online versoldalak szerkesztésén keresztül ismerkedett meg. Íme, egy megható szerelem története, a szerelemgyerek pedig hónapok óta az Irodalmi Jelen TOP 10-es listáján tanyázik.

A vajdasági magyar irodalom legfiatalabbjai között épp a most taglalt kötet az egyik legjobb példa a folytonosan és határozottan műfaji kérdéseket boncolgató, magára a versre és a vers miértjére/mikéntjére rákérdező költészetre, a versnek mint létezőnek és szabályainak következetes újraértelmezésére. Természetesen ez erős leegyszerűsítése Antalovics Péter első kötetének, az *Örökszobának*, ám a részletekre is adó versolvasóknak feltűnhet, hány költemény érint ilyen témát – kezdve a bevezető vers problémafelvetésétől és válaszlehetőségeitől a *szonett* műfajjelölő cikluscímen át az *exit* című záróversig, amely szerint a vers egy cinikus valami. Cinikus vagy cifra szolga – nézőpont kérdése. Ami azonban bizonyosnak tűnik: a költő az úr.

Antalovics Péter költészetében kiemelt szerepet tulajdoníthatunk a térbeli jelöléseknek és területi behatárolásoknak, valamint – ahogy például az előbb említett versben – azok elhagyásának, kiiktatásának, a konkrét hely nélküli verstér jelentéstani hozadékainak. Kevés, az olvasó számára beazonosítható helyet, konkrét térábrázolást emel be verseibe, s azok sem túlmagyarázottak, hanem a lírai sejtetésnek hála szabadon értelmezhetők. Mi az az örökszoba, és hol van? Újvidék-e a *lassú hullám* Újvidéke? (Szerintem közel sem.) Hogyan tudunk találkozni valakivel a tükörben, amelyről tudjuk, hogy hely nélküli hely, vagyis az utópia egyik formája? E kérdésekre nincsenek válaszok, és nem is kellene – a túlmagyarázások helyére a felfejthetetlen utalás, illetve magának a hely kérdésének a kendőzése kerül: „*profán szoba, örökszoba. minden / átlátszó, csak maguk a falak / nem*”.

Mindenképp előnyére válik az *Örökszoba* című munkának az a tény, hogy mentes az erőltetett lírai pózoktól, a kezdő, szárny-

próbálgató és/vagy a húszas éveik elején járó költők gümőkórjától: nincs benne szerelemtől csöpögő naplemente, a réten egymás felé futó szerelmesek és idilli tájkép tóval, csónakkal. Épp ellenkezőleg: kötetének olvasói nagyon erős, szuggesztív versnyelvre, a lírai személyesség szövegen átütő, karakán nyelvhasználatára ismerhetnek rá. Jó példa erre a címadó szöveg, amely valószínűleg a legkövetkezetesebben használja ki a csupasz, sallangoktól mentes versbeszéd poétikai jegyeit. A versek csupán vállalható adag terjengősséget tartalmaznak, de ezeknél a szöveghelyeknél az említett fogalmat jótékonyan felülírja az olvasó kíváncsisága, szóra vágyása, szomjas olvasó pedig – ezt mindannyian jól tudjuk – nem fanyalog. Íme egy idézet a *személytelen vers*ből: „sokkal kevesebb, aki nem tud elvonatkoztatni. / aki soha nem absztrahál. erőszakosan keres / valami ősit, mintha kést szegeznének a torkához”. Illetve egy hasonló szöveghely a *subterranean homesick alien* című poemából: „jó, persze ha véletlenül azt mondanám, hogy / egy hónapja nem csúszttak be az ajtó- / nyíláson egy tál ételt, hazudnék”.

Ami miatt igazán nagyra értékelem Antalovics Péter kötetét, az a befelé forduló lírai én szólamainak finomhangolása. A zárkózottság, a magába fordulás szövegei ezek, a mások személyén átszűrő önismeret textusai. Figyeljük meg az önjellemzések hálózatának csomópontjait: a lírai énre vonatkozó ismeretek nem egy szenvedő pózba fagyott szobrot állítanak elénk, hanem egy saját sebzettségében is határozott, a csalódottságát is átélő és megértő egyént: „precíz vagyok. precízen üres. / gondolkodóba ejt egy hang. / hang kintről, hang bentről. sétálgatok precíz vonalak mentén”. Akár egy letört, elnyomorított személy is szólhat(na) hozzánk, ám ha így is tekintünk rá, fel kell figyeljünk a személytelen önjellemzés gesztusára: a személyiségkép megrajzolása a külvilág felől halad az én legmélyebb rejtekeibe: „újvidék fényei arcomra égtek, s először / neveztem meg az ismeretlent”. Ez az a dimenzió, amely értékelésem szerint igazán sikerültté és a mai magyar lírát szeretők számára kötelező olvasmánnyá avatja Antalovics Péter költészetét.

Ám van azért néhány tényező, amely nem feltétlenül válik a kötet javára, tapintsunk hát rá – tudatos és következetes kép-zavarral élve – a vajdasági Héraklész Achilles-sarkára. Az első észrevétel pusztá apróság a szó átvitt és konkrét értelmében is:

a verseket egészen elképesztően kis betűvel szedték, megnehezítve ezzel a sokat látott, tapasztaltabb szemű olvasók dolgát. Emellett említést kell tenni a néhány – talán az egész kötetben 3-4 ilyen akad – kevéssé kiforrott versről. Az egyik ilyen a *kisember* című költemény, amely talán nem a legtalálóbbról módon játszik rá az ismeretlentől való félelem érzésére, az éji világ borzalmát és rettegést szülő, elképzelt kreatúráira. A címben jelölt figura az irónia veszélyes vizeire téved, s belefullad a vers fölött összezsapó hullámokba, noha érzésem szerint itt nem feltétlenül ez volt az elsődleges szándék. Ez a vers is az álmok, az elképzelt, a valós létezés terétől elrugaskodó költemény, viszont a kötet szinte összes többi poémájának hasonló gesztusával ellentétben ez az ugrás célt tévesztett.

Antalovics Péter a klasszicizálódás kikövezett útjának elején jár, de nem kell a delphoi jós segítségét kérnünk ahhoz, hogy sikeres jövőt vizionáljunk számára. Egy kérdés marad az utókornak: mindez mikor történik meg. Az eljövendő irodalomtörténetek lapjain fiatal költőnk együtt szerkeszt majd Sziverivel, belerondít az azúrba, esetleg újraszínezi azt, vagy talán az imaginárius Adria partmenti falvaiból és városaiból elindulva a vajdasági zenész gerillákkal elér egészen Gibraltár oszlopaiig.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban a hetven éve halott Radnóti Miklós alakját idézték fel a Radnóti-legendák című programsorozattal, amelynek estjein a költő kevésbé ismert arcai elevenedtek meg, valamint utóélete tan-könyvekből kimaradó epizódjai is helyet kaptak.

Musical a költészetről

Az hogy szinte mindenki jól ismeri a legendás musicalt, az *Egy szerelem három éjszakáját*, úgy talán sokan nem tudják, hogy ennek a kultikus színpadi és filmes műnek is Radnóti Miklós és felesége, Fanni a „főszereplője”. A zenés darab népszerűsége a mai napig töretlen, ha a színházak biztos közönségsikerre vágnak, ezt veszik elő – vezette be **Vilcsek Béla** irodalomtörténész az estet. A színdarab szövegét és a film forgatókönyvét Hubay Miklós írta – rá is emlékezett néhány mondatban az est házigazdája, különösen utolsó színpadi fellépésére, ahol Hubay egyetemistáknak, főiskolásoknak tartott előadást 2009-ben. Ennek emlékét őrzi a C.E.T. folyóirat egy száma, melyet Vilcsek át is adott ajándékképpen **Sirató Ildikó** színháztörténésznek, a műsor másik közreműködőjének.

Sirató Ildikó beavatott a színdarab bemutatásának történetébe, amelyre a közönségből sokan még személyesen is emlékezhetnek. 1961. január 12-én került színpadra az akkor vadonatúj műfajnak számító zenés darab a szintén vadonatúj Petőfi Színházban. Azóta minden évben január 12-én ünneplik a magyar musical napját. A szövegíró Hubay Miklós mellett a verses betétek Vas István művei, a zene Ránki Györgyöt dicséri. Az alkotógárdát Ungvári Tamás dramaturg, fordító, irodalomtörténész szervezte annak idején egy csapattá. A színházi előadás társulatából Ungvárin és a rendező Szinetár Miklóson kívül már csak Bodrogi Gyula él, a színészek kö-

zül épp néhány napja ment el Margittai Ági is. Az ő alakja is életre kelt a vetítővászonon, melyen az est alatt több emlékezetes részletet megnézhattuk az ősbemutatónak és a filmfeldolgozásnak.

Akkoriban „hivatalosan” nem mondták ki, hogy a darab Radnóti-ról és feleségéről, Gyarmati Fanniról

szól, de a hatvanas évek varázsa az volt, hogy „tudtunk olvasni a sorok között és értettük is” – magyarázta Sirató Ildikó. A történet szerint a tehetséges, fiatal költőt, Bálintot behívják katonának, s ő szerelmesével, Júliával tölti a bevonulást megelőző két napot és éjszakát. A laktanya küszöbéről azonban életösztöntől hajtva visszafordul. Egy idős festőbarátja rejtje el őt egy francia fiúval együtt, akinek szintén bujkálnia kell. A rendőrség letartóztatja Júliát röpiratok terjesztésével vádolva, Bálint azonban azt hiszi, a lány elhagyta. Ezek után önként jelentkezik a szolgálatra, és a harcokban életét veszti. Szellemi hagyatékát, utolsó versét három bajtársa, a „három királyok” hozza meg, de gyarló emlékezetük kihagy, és hiába próbálják átadni a végső üzenetet, a hosszú úton hazafelé elfelejtették a verset. Nemcsak Bálint és Júlia alakjában, de a többi szereplőben is felismerhetők a történelmi-irodalmi alakok. A hírhozó három királyok például a szintén áldozattá lett Szerb Antal, Halász Gábor és Sárközi György.

E színmű azért – szó szerint – páratlan darabja a zenés magyar színjátszás történetének, mert olyan klasszikus versek hangoznak el benne, mint például a *Hangszál* Apollinaire-től (amely Vas István és Radnóti közös fordítása). De nemcsak ezért – folytatta Sirató Ildikó –, hanem mert a darab magáról a költészetéről, annak megtartó erejéről szól. Egy olyan mű, ahol a jó hír maga a vers, még ha a gránátnyomást szenvedett három királyok nem is tudják ezt az üzenetet átadni a költő özvegye-

nek. Ők a meglevenedett Bori notesz, akik az utolsó vers hírével térnek vissza.

Míg peregetek a vetítón a korabeli fotók, így a Hubay–Vas–Ránki alkotótriásról, befutott maga **Ungvári Tamás** is, aki nagy örömeinkre elmesélhette (a maga előadásnak is beillő szórakoztató módján), hogyan is jött létre ez a nevezetes '61-es színházi produkció. Az 1956 utáni munkátlan időszakban a Nagymező utca sarkán futott össze Szinetár Miklóssal – mesélte a „tanár úr” –, amikor Szinetár felvetette, hogy csináljanak együtt színházat. Leültek Petrovics Emillel, aki akkor még csak ritmust csattogatott egy tánciskolában, és arra jutottak: legyen zenés színház. Ennek azonban még semmi hagyománya nem volt itthon. Összeverbuváltak hát egy kiváló társulatot (a vidékre „száműzött” legjelesebb ifjú színészeket válogatták össze), megvolt már a portás is – mesélte Ungvári –, csak ép darab nem, amit előadhatnának.

Ennek az ötlete a Hungária Kávéházban pattant ki Ungvári fejéből, ahová Vas István, Lator László, Réz Pál, Csurka István mellett Hubay Miklós is rendszeresen bejárt. Ungvári sok humorral elevenítette fel a már fiatalon is igen öntudatos író alakját, aki egy színházi bemutatónak nehezen tudott ellenállni. Vas István akkor írta az *Elveszett otthonokat*, melynek Radnóti is szereplője volt – innen jött az ötlete Ungvárinak, hogy felkérje Hubayt: írjon Radnótiról darabot. Vas Istvánnak a dalbetétek jutottak, amit óriási lelkesedéssel fogadott (titokban minden nagy költő sanzoníráásra vágyik – jegyezte meg a dramaturg-irodalmár.)

Hubaynak lassan ment a darabírás, ezért „bezártam fél évre az Istenhegyi úti házam kertészlakába” – folytatta Ungvári Tamás a szellemes múltidézt, és végül meg is született a szöveg. Komo-lyabbra fordítva a szót, Ungvári elmondta: Ránki György is, Vas István is megjárták a munkaszolgálatot, így pontosan tudták, hogy a közönségnek ezt a szörnyiséget nem lehet „lakrimóz”, sírós-szenvelgős darabban tálalni. Ahogy megírhatatlan az is, hogy az egyik legnagyobb magyar költőt agyonverik a háborúban. Egyetértve Sirató Ildikóval, Ungvári is hangsúlyozta: a mű a költészetről mint az antihumanizmus elleni védelemről szól. Mai tudatunkkal lehetetlen az akkori döntéseket elbírálni,

de Radnóti legnagyobb erénye az a tévképzete volt, ami miatt nem menekült sorsa elől: ő magyar költő, ami meg fogja védeni. (Olyannyira így gondolta, hogy amikor Komlós Aladár felkérte, hogy írjon az *Ararát* című zsidó hitéleti lapba, Radnóti vissza-utasította azzal, nincs őbenne semmi zsidó.)

Ungvári Tamás a mű különös utóéletéről is szólt röviden. A darabot két napra tiltották be, végül Aczél György mégiscsak engedélyezte, hogy műsoron maradjon. Azért még behívta „raportra” a szerzőgárdát, ám egy közös iszogatas során közös platformra jutottak. Ungvári csak sejtését osztotta meg, mi lehetett a rövid betiltás mögött. Gyarmati Fanni mindig is irtózott a nyilvánosságtól, nagyon félt, hogy a darabban esetleg elrajzolva jelenik majd meg az alakja, a szerelme, a gyásza. Mivel egy utcában lakott Aczéllal, nem lehetetlen, hogy találkoztak, s ő kérte meg a nagy hatalmú kultúrkorifeust, vegyék le a műsorról a művet. De ez persze csak találgatás. Fanni a haláláig méltón őrizte férje emlékét, ráadásul – ahogy a műsor elején Vilcsék Béla felidézte –, Hubay Miklóshoz hasonlóan, élete utolsó éveiben szinte teljesen elveszítve látását.

A kivetítőn megnézhattuk a filmfeldolgozás emlékezetes pillanatát, amikor a fiatal költő elkészül Apollinaire-fordításával, és felolvassa feleségének. Ez már a halált vetíti elő a történetben – tette hozzá Ungvári Tamás. Játékos kedvű – és zseniális – alkotógárdaként arra külön ügyeltek, hogy a dialógusokban, dalokban minden klasszikus versmérték megszólaljon, még byroni strófa is bekerült. Az *Egy szerelem három éjszakája* minden szempontból a költészet musicalje.

Az már a súlyos korszellem része, hogy a mű lezárása valójában történelemhamisítás: a három királyok elmondják az özvegynek, hogy bomba ölte meg, akit hazavár. Nem bomba, emberek ölték meg – tette hozzá záráskepp Ungvári Tamás. Ahogy emberek ölték meg akkor több száz más író, költőt és művészt is. A magyar irodalom Adytól Radnótiig töretlen íve ekkor szakadt meg, és amit az európai kultúra elszenvedett, többé nem lehetett helyreállítani.

Európában a legszervezettebb zsidómentés Magyarországon zajlott a második világháború idején. Az Erdélyi Szövetség a Holokauszt 70. évfordulója alkalmából rendezett konferenciát a témában.

Embermentés a vészkorszakban

Abudapesti Szent Margit Gimnáziumban rendezett „Embermentés a vészkorszakban” című konferencia megnyitáskor **Bácsfainé dr. Hévízi Józsa** számszerűen, tényekkel alátámasztva is bemutatta azt a hősiességet, amelyet papok és szerzetesek végeztek zsidó embertársaik megmentése érdekében.

E heroikus munkában százötven pap és szerzetes vett részt, akik sorsa később, a fordulat éve után megkínzás vagy internálás lett. Becslések szerint rajtuk kívül még háromszázötven-négyszáz egyházi személy volt elkötelezve az ellenállásban, összesen tehát ötszáz pap és lelkész kockáztatta meggyőződéséből az életét. Martin Gilbert *Atlas of Jewish History* című művében (Dorsett Press, 1977) Magyarországon huszonnyolc százalékra teszi a holokauszt idején áldozatul esett zsidók számát, míg a környező országok veszteségeit hetvennégy és nyolcvanöt százalék közé. Ha az általa megadott kétszázezer áldozattal szemben Stark Tamás számítását fogadjuk el – aki az összes forrást újra áttekintve az 1938-tól Magyarországhoz visszacsatolt területek veszteségeit is beszámítva összesen 424 ezerre teszi az áldozatok számát –, még akkor is aránytalanul nagy a különbség a szomszédos országokban és hazánkban áldozatul esett üldözöttek között, ami igen kiterjedt szervezett embermentésre utal. Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa hangsúlyozta: a konferencia célja, hogy feltárják az egyéni helytállások mellett a mentésbe életük kockáztatásával bekapcsolódó szervezetek munkálkodását a Kárpát-medencéből meghívott kutatók segítségével.

zés kultúráját, ahogyan azt ez a mai, az Erdélyi Szövetség által szervezett kiváló konferencia is teszi. Tisztelettel és kegyelettel emlékezve az ártatlan áldozatokra, megnevezve az embertelen és iszonyatos bűnök elkövetőit, figyelmünk középpontjába azonban az igaz embereket állítva. Megbecsüléssel és elismeréssel adózva azoknak, akik mások megmentésén fáradoztak sokszor a saját életük kockáztatásával, vagy éppen feláldozásával.” – Ezt követően felidézte Kriszten Rafael atya életének néhány epizódját, aki 1941–1946 között a Margit körúti ferences rendház házfőnök-plébánosaként, hogy mentse az üldözött zsidókat, megszervezte az üldözöttek átvételét a katolikus egyházba. Több száz kilométert gyalogolt, hogy a nunciatúrán kapott menleveleket a címzettekhez eljuttassa. Az általa vitt iratok segítségével egy teljes vasúti vagon fordítottak vissza, és így az odaszúfolt emberek megszabadultak a haláltól.

Dr. Gaal György kolozsvári irodalom- és művelődéstörténész „Igaz emberek a Kincses Városban” című előadásában azokat a kolozsvári embermentőket mutatta be, akiknek sok ezren köszönhetik életüket. A kolozsvári téglagyár területén álló kényszerlakhelyre nemcsak a helyi zsidóságot zsúfolták be, hanem idehozták a bánffyhunyadi, hídalmási, kolozsborsai és szamosújvári járási gettók rabjait is. Így egyes vélekedések szerint közel 18 ezer zsidót gyűjtöttek össze a téglagyárban. 1944. május 25. és június 9. között hat szerelvénnyel, lepecsételt marhavagonokban szállították őket Auschwitzba. Mindössze egy 388 tagú csoportot hagytak hátra, akiket június 10-én Budapestre vittek, ott az úgynevezett „Kasztner-csoport” tagjaiként Bergen-Belsenbe, majd Svájcba jutottak és megmenekültek. A kolozsvári születésű Kasztner Rezső ügyvéd mentőakciója utóbb sok vitát váltott ki. Kasztner 1940 végén költözött Budapestre, s ott tagja lett a Zsidómentő Bizottságnak, amely titkos tárgyalásokat folytatva a német hatóságokkal – bizonyára tekintélyes összegekért – elérte, hogy egy külön szerelvénnyel végül 1684 zsidót kijuttasson Svájcba.

Kasztner Rezső mellett még számosan érdemesek arra, hogy tevékenységük emlékét megőrizze az utókor. Márton Áron gyulafehérvári katolikus püspök levelet intézett mind a kolozsvári végrehajtó szervekhez, mind pedig a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez, melyben felelősségükre figyelmeztette őket, és

a zsidókat érintő rendeletek visszavonását szorgalmazta. Járosi Andor, a város evangélikus-lutheránus esperese kiérdemelte a „Szamos-parti város Wallenbergje” címet. A zsidótörvények bevezetése idején rendszeresen zsidók társaságában mutatkozott, prédikációiban az emberek közti egyenlőséget hirdette, és antedatált hamis keresztleveleket állított ki zsidók számára. Lakásába befogadta és rejtegette Kádár Imre színgazgató tizenöt éves lányát, annak ellenére, hogy az épület jó részében német katonák voltak elszállásolva. Bejárt barátaihoz a gettóba, s elérte Róth Marcell orvos és családja mentesítését a deportálástól. 1944 őszén a bevonuló szovjet csapatok letartóztatták, kényszmunka-táborba vitték, december 26-án az Ural vidéki Magnyitogorszk városában lelte halálát. 1999-ben Járosi Andort feleségével együtt a Yad Vashem Intézet az „Igaz keresztény” címmel tüntette ki.

Tóth József későbbi közgazdászprofesszor Nagyváradról Kolozsvárra vezényelt hadapród őrmesterként éppen annak a villának az öttagú családját mentette meg – a pincében elfalazott helyiségbe zárva őket –, amelynél elszállásolták. Szabó T. Attila nyelvészprofesszor saját korábbi tanára és kollégája, a Református Kollégium magyar szakos tanára és könyvtárnoka, Brüll Emánuel kiszabadítását érte el. Szabó T. Attila maga hozta ki a gettóból Brüllt. Mikó Imre jogász-politikus osztálytársát, Gyulai Rosenberger Béla műszerészt mentette ki a gettóból. Bánffy József báró saját gépkocsiján vitte Budapestre Róth Hugó közismert ügyvédet, s menekítette meg a gettótól. Péter Lajos baloldali érzelmű cipészmeister Neumann Jenő ügyvédet saját műhelyében és házában bújtatta. Rajta kívül még hat politikai üldözöttek nyújtott menedéket a pincéjében.

Dr. Gaal György külön szólt azokról a kolozsvári orvosprofesszorokról, akik példát mutattak emberségből. Miskolczy Dezső ideggyógyász, akadémikus 1944–45-ben a felsőház tagja, az egyetem rektora volt. Az elmeklinikán tizenhat zsidót tartott beutalva, s így megmentette őket a deportálástól. Vitéz Haynal Imre bel- és szívgyógyász professzor e tanévben éppen a kar dékáni tisztségét töltötte be. Klinikáján több izraelita beteget kezelt fiktív diagnózissal. Haynal elutasította azt a minisztériumi rendeletet is, amely arra kötelezte volna, hogy zsidókat ne avassanak doktorrá. Klimkó Dezső sebészprofesszor szintén több

veszélyeztetett személyt utalt be klinikájára. Csörgör Lajos fogorvos, a Bolyai Egyetem későbbi rektora rendelőjében rejtegette Szegő Júlia énekesnőt, Bartók-kutatót.

A mentés egy különös módja volt a gyermekek fiktív örökbe fogadása. A kétségbeesett szülők szívesen rábízták gyermekeiket egy-egy keresztény asszonyra, aki azokat sajátjaként tudta a hatóságok előtt feltüntetni. A magyar törvények lehetővé tették, hogy egészen kivételes érdemeket felmutató, a magyarsághoz hű személyeket hivatalból mentesítsenek a zsidótörvények hatálya alól. Kolozsvárt vagy 15-20 ilyen személyt emlegetnek. Köztük van Gyalui Farkas író, volt könyvtárigazgató, Steiner Pál volt sebésztanár, Kovács György színművész, Dobó Ferenc könyvesbolt-tulajdonos. Az átszöktetésre a várostól délre húzódó határvonalon külön személyek, többnyire helyismerettel rendelkező parasztok vállalkoztak.

Dr. Kapronczay Károly professzor, az MTA doktora, egyetemi tanár (Simmelweis Egyetem) „A lengyel menekültügy szociális és politikai kérdései 1939–1945 között” címmel tartott előadást. A professzor elmondta, hogy a lengyelek gondozását végző két minisztérium – a Belügy- és a Honvédelmi Minisztérium – összehangolt tevékenysége eredményezte, hogy a második világháború poklában magyar földön százezer feletti lengyel emigráció – közülük mintegy öt-húszezer zsidó – valóban nyugodt feltételekre talált. Magyarország olyan intézményekkel rendelkezett, ami abban az időszakban páratlan volt egész Európában. Minden belépőt kereszténynek tekintve menekülttáborba irányítottak. A vallásukhoz ragaszkodó lengyel zsidók esetében annyit módosítottak, hogy valamelyik zsidó hitközség gondjaira bízták őket, nekik adták át a menekülteknek járó pénzügyi és természetbeli ellátást. A magyar–lengyel határ közelében működő menekülteket fogadó és regisztráló bizottságokat dr. Antall József (a néhai miniszterelnök édesapja), a Belügyminisztérium IX. osztályának vezetője irányította. Kérésére 1939. szeptember végén Budapesten megalakult a Lengyel Lelkészi Hivatal, amely minden lengyel menekültnek keresztény papírokat állított ki, így a hivatalos nyilvántartásokban csak elvéve lehetett zsidó vallásra utaló bejegyzéseket találni. Serédi bíboros is utasította papságát, hogy a hozzájuk forduló lengyel zsidóknak adjanak ki katolikus vallásról szóló igazolást, de óvta

őket az erőteljes áttérítési szándéktól. A bíboros utasítására a zsidó értelmiség jeles tagjait Esztergomban helyezték el, olyan házakban, amelyek közel álltak az érseki palotához, és amelynek két kijárata volt, hogy a védett személyek veszély esetén könnyebben menekülhessenek. 1941 után sokuknak segítséget nyújtott a megszállási feladatokat ellátó magyar katonaság, akik vöröskeresztes sebesültszállító vonatokon és katonai szerelvényeken szöktették át a lengyel zsidókat Magyarországra. Baló Zoltán ezredes, a Honvédelmi Minisztérium 21. alosztályának, a hadifoglyokkal és lengyelekkel foglalkozó részlegének vezetője visszaemlékezésében külön szólt ezekről az akciókról, kiemelve Körmeny századost, aki rendszeresen járt át a galíciai területekre lengyel zsidókért. Ebben az időben Hitler határozottan követelte Horthy Miklós kormányzótól Kállay Miklós miniszterelnök leváltását, mivel nem kötelezte a magyarországi zsidókat a sárga csillag viselésére, nem távolította el őket a kulturális és gazdasági életből, és nem állította fel a gettókat. A sorozatos német tiltakozások miatt új formát kellett keresni a magyar földön tartózkodó lengyel zsidó gyerekek oktatására, mivel jelentős számban voltak olyanok, akik magukra maradtak (például szüleik koncentrációs táborokba tartó vonatokból dobták ki őket, és a magyar vöröskeresztesek mentették át őket magyar földre). Az árva zsidó gyerekek számára Vácott szervezték meg 1943 nyarán a Lengyel Menekült Árvák Otthonát.

Móna Ilona nővér (Szociális Testvérek Társasága), akinek nevét a rendtársairól, Slachta Margitról és Salkaházi Sáráról írott monográfiái révén is ismerhetik olvasói, a konferencia alkalmával az egyszerű emberek – ápolónő, bádogos és vízszerező, csendőr, festőművész, fogorvosi asszisztens, folyamőr, földbirtokos, földműves, gépkocsivezető, gyári munkás, házfelügyelő – hősiességéről beszélt, akik életük kockáztatásával tették keresztényi kötelességüket. Berény Imre újságíró *A reggel* című lap „Voltak jó emberek is...” címmel indított sorozatában 1945. április 23-án közölt egy cikket. A „Tündérmesébe illő riport egy munkásember, egy parasztasszony és egy hivatalnok életmentő hőstetteiről” egyik főhőse egy Király utcai ház házmestere, Varga József volt, aki kilenc embert mentett meg szoba-konyhas házmesteri lakásában. A házfelügyelő csőrepedés ürügyén elfalaztatta a lakással szomszédos üzlethelyiség egy részét, majd a lakásából egy „egérlyukat” nyitott, ahová a menekítettek átbújhattak. Varga

József az újságíró kérdésére annyit mondott: „Megtettem, amit lehetett. Hozzám menekültek, segitettem rajtuk. Kérem szépen, emberek vagyunk.” A cikksorozat megjelenése után Berény Imre újságíró hivatalos intézkedésre elbocsátották, és mint újságíró sem dolgozhatott tovább. Az osztályharc korszakának eljövételével először csendben, majd mind erősebben uralta az egyházellenes hang a sajtót. Innentől kezdve semmit sem lehetett arról írni, hogy számosan voltak olyanok, akik helyesen értett hitük parancsára segítettek az üldözötteken.

Matuska Márton vajdasági újságíró „Egy nyomozó mártírhála” címmel egy vajdasági rendőrtiszt életmentő tevékenységét mutatta be. 2005. május 10-én Hegyi Margit budapesti lakos felkereste az újságíró és elmondta, hogy édesapja a frontról hazatérve, 1941 végén szerb és magyar barátai unszolására belépett a rendőrséghez. A nagyapja is rendőr volt, aki e minőségében sok emberen segített, s a vajdaságiak megőrizték jó emlékezetükben. Az újvidéki razzia alatt teli volt a lakásuk, mert az apja, akiket csak tudott, összeszedett: ismerősöket, szerbeket, zsidókat. A rendőrség egyik teherautójával sikerült egy egész teherautónyi embert kimenteni; még a ruhásszekrényt is a padlóra fektették, hogy abban is tudjanak aludni. Később Hegyi Margit nagyapját áthelyezték Pestre, ahol az internálótáborból hozott ki embereket. Végül engesztelhetetlen kommunistaellenessége okozta halálát: 1945-ben a magyar hatóságok kiadták, s a szerbek kivégezték.

Dr. Szekér Nóra, az Óbudai Egyetem adjunktusa új tudományos eredményeket feltáró előadásában számos konkrét példával illusztrálva részletesen bemutatta a Teleki Munkaközösségből kinövő Magyar Függetlenségi Mozgalom embermentő tevékenységét, amelyet Soós Géza személye kötött össze a katolikus és protestáns szervezetekkel a kormányzóig futó szálakkal. Nélkülük Angelo Rotta pápai nuncius és Raul Wallenberg sem tudta volna sikerrel véghezvinni embermentő tevékenységét. Az 1944-ben külföldre menekülő Soós Gézától a mentés teljes szervezetére, működésére vonatkozó anyag az amerikaiakhoz került, és ma ismeretlen helyen van.

Dr. Csisztay Gizella polonista „Az ellenállástól Auschwitzig” című előadásában Kerényi Grácia életútját mutatta be. A jeles műfordító, a lengyel–magyar kapcsolatok legendás alakja

a mai napig sokkal nagyobb megbecsülést kap Lengyelországban, mint idehaza. Kerényi Grácia kora legnagyobb ókortudósa, Kerényi Károly lánya volt. Édesapja mind a fasiszta, mind a kommunista diktatúra elől menekülni kényszerült, s végül Svájcban telepedett le.

Amikor Magyarország 1939-ben befogadta és segítette a lengyel menekülteket, Kerényi Grácia is ott segített, ahol tudott. Ebben a munkában lengyelbarát szülei is támogatták. Így került kapcsolatba a magyarországi lengyel ellenállási mozgalommal és magával a lengyel nyelvvel. Grácia a műveltség terén is továbbvitte apja érdeklődését, 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen latin–magyar–görög szakra jelentkezett. Mivel diáktársai körében egyre nyíltabban kritizálta a nácikat, egy feljelentés következtében 1944-ben a Gestapo letartóztatta. Bebörtönzése után Auschwitz poklába vezetett az út. Kerényi Grácia számára azonban még ez is új távlatokat nyitott: fogolytársnőitől megtanult lengyelül, a Bibliát már lengyelül olvasta. 1945-ben megmenekült a koncentrációs táborból, és négy év múlva már ő kezdeményezte az egyetemen a lengyel tanszék megalapítását.

A kommunista diktatúrában mint Kerényi Károly lánya nemkívánatos személynek minősült (ráadásul nővére 1956-ban Amerikába emigrált), de így is mindent megtett a lengyel irodalom magyarországi megismertetéséért. Joggal nevezhetjük a lengyel kultúra magyar nagykövetének. Olyan kiváló ellenzéki írókat, költőket fordított, akiket a kultúrpolitika, a cenzúra teljesen ellehetetlenített, többek között Wiktor Woroszyński *Magyar naplóját*. Nemcsak a lengyel irodalmat közvetítette hazánkba, de a magyar kultúrát is Lengyelország felé. 1956-tól tevékenységét a III/III-as ügyosztály rendszeresen megfigyelte, jelentések készültek róla. Saját művei csak igen későn jelenhettek meg, ahogy állást is csak egy lengyel tanszékvezető közbenjárására kaphatott az ELTE-n.

Kerényi Grácia a hazai ellenzék egyik vezéralakja volt, alapító tagja a SZETÁ-nak, a Szolidaritás mozgalom támogatója, a szükségállapot bevezetésekor lengyelbarát tüntetést szervezett. Temetéséből is ellenzéki tüntetés lett. Nevét Óbudán őrzi egy emléktábla, ám Lengyelországban sokkal nagyobb kultusz övezi tevékenységét, emlékét.

Dupka György kárpátaljai író a vészkorszak kárpátaljai megpróbáltatásait, a zsidóság által 1938 és 1945 között elszennvedett üldöztetéseket mutatta be. Előadásában számos eddig ismeretlen adattal gazdagította a történettudományt, így kitért többek között a szovjetunióbeli menedékkeresésre, az „önmentés és önvesztés” kérdéseire, és az újrakezdés nehézségeire.

Molnár Imre történész, diplomata Esterházy János gróf és a felvidéki magyarság zsidómentő tevékenységéről beszélt.

Bácsfainé dr. Hévízi Józsa történelemtanár, az Erdélyi Szövetség elnöke ismertette a budafoki papok és az ott működő Ferences Szegénygondozó Nővérek, egyszerű emberek zsidómentő tevékenységét. Bemutatta a fehérvári egyházmegye intézkedéseit a keresztény ifjúság Volksbundtól való távoltartására, továbbá a papok bekapcsolódását az egyházmegyén keresztül az embermentő tevékenységbe.

A konferencia szerteágazó témaköreit hozzászólások is gazdagították. Felszólalt **Reiner Péter**, aki megosztotta a közönséggel, hogy Dupka György meghívására részt vesz és megszólal majd a Beregszászon a november 22-én rendezendő emlékkonferencián, mely a Szolyván létesített bolsevista megsemmisítő- és haláltáborról, és az ott ártatlanul meggyilkolt közel ötvenezer magyar mártírukról szól majd, a tábor létesítése 70. évfordulóján.

„Amikor előzetes egyeztetés alapján megszólaltam az »Embermentés a vészkorszakban« című konferencián, éppen soha nem tagadott származásom okán nem hallgathattam” – hangsúlyozta Reiner Péter. Véleménye szerint a hazai média által méltatlanul agyonhallgatott konferencia méregként fog hatni vadonatúj feltárt tényeivel a hazai balliberális közvélekedésre. Sajnos sokan, akiknek már rég meg kellett volna szólalniuk, némák maradnak, mert rossz értelemben vett öncenzúrájuk lakatja hallgatásra kényszeríti őket. „Számomra elfogadhatatlan az a beidegződött kettős mérce, hogy aki a balliberális gondolkodással esetleg vitába száll, az antiszemita” – fogalmazott Reiner Péter. Ha létezik ma hazánkban – mert valóban létezik – antiszemitizmus, az nagyrészt a tudatosan származásukat tagadó, hitehagyott zsidóságunknak is köszönhető.

Az előadó kiemelte, kizárólag történelmi tényekre támaszkodó kutatásai közben családja tragédiája is szeme előtt lebeg, akik jórészt a náci koncentrációs táborokban vesztette el, de soha nem felejt el családja azon részét sem, akik a második világháború során munkaszolgálatosként orosz hadifogságba kerülve bolsevik megsemmisítő táborokban haltak mártírhálált. „Tudatosan sértek megszólalásaimmal érdekeket abból a célból, hogy hiteltelenné tegyem a marxista történelemhamisításokat” – emelte ki az előadó, aki szándéka szerint további harcot indít az igazságtételért a belpolitikában.

Meglátása szerint végül elkerülhetetlenül szükséges lesz a hazai zsidóságnak a kommunista rendszerben a náci rémtettek megtorlásaként elkövetett népellenes, háborús bűntetteit elítélni. (Természetesen nem származás alapján.) Erre konszenzusos alapon kell majd törvényeket hozni, bár nem lesz könnyű.

„Kötelességünk a hazánkban otthont találó és többségében magyarként hazájukat szerető zsidóságunk hiteles történelmi tényekre támaszkodó bemutatása, hogy ellensúlyozhassuk a Trianon tragédiáját is okozó baloldali, bolsevista, túlhangsúlyozott zsidóképet” – zárta hozzászólását Reiner Péter.

A konferencia végén hozzászólók között a mikrofonhoz lépett többek között Szent-Iványi Domokos lánya is, aki hangsúlyozta, milyen fontos az új generációkkal is megismertetni azok példáját, akikről itt megemlékeztek a konferencián.

Az idén 25 éves Anyanyelvapolók Szövetsége egész estés gálaműsorral köszöntötte A Magyar Nyelv Napját a Pesti Vigadóban. Táncokkal, népdalokkal, mesékkal utaztuk körbe a Kárpát-medence tájegységeit.

„Mézös beszéd”

A Vigadó lenyűgöző nagytermében a színpad feletti kivetítőn láthatók voltak a Kárpát-medence nyelvjárási területei: dél-dunántúli, dél-alföldi, palóc, Tisza-Körös-vidéki, északkeleti, mezősi, székely és moldvai. Ezek nem azonosak a néprajzi tájegységekkel, a magyar nyelvterület tánc kultúráját például nyugati, középső és keleti táncdialektusra osztják, ahogy három fő típusa (dunántúli, erdélyi és palóc) van a népviseletnek is, a népzeneben pedig hat tájegységet – dunántúli, északi, alföldi, erdélyi, gyimesi, moldvai – különböztetünk meg.

Az Anyanyelvapolók Szövetsége és a Magyar Művészeti Akadémia közös szervezésében létrejött „Mézös beszéd” című gálaesten szemet és fület gyönyörködtető példáit láthattuk és hallhattuk valamennyi népviselet-, nyelvjárás- és tánc típusnak. A kivetített térkép északi régiójáról indulva, keleti irányba haladva járhattuk körbe a fellépő művészekkel – néptáncosokkal, zenészekkel, mesemondókkal és énekesekkel – a Kárpát-medence földrajzi határait, amelyek sosem éles válaszvonalak: az egyes műsorszámokban is szép példáit láthattuk a népi kultúra folyókat, dombokat, hegyeket átszelő hatásainak.

Hiszen „nem a föld, nem a folyók tartják össze a nemzetet, hanem a nyelv” – idézte Kisfaludy Károlyt köszöntőjében Juhász Judit, az Anyanyelvapolók Szövetségének elnöke. Az elnöknő nemcsak a nagy elődök fáradozásaiért mondott köszönetet, hanem a mai szolgálatosoknak is. Mindazoknak, akik féltik és szeretik nyelvünket, a kétkezi munkát végző emberektől a pedagógusokig, a nyelvapolást hivatásos szinten végzőkig. Juhász Judit köszöneteiben külön kiemelte a széphalmi Magyar Nyelv Múzeumát és a győri Kazinczy Gimnázium anyanyelvi vetélkedőjének résztvevőit. Az elnök az összetartozást hangsúlyozta mint az Anyanyelvapolók Szövetsége

létrejöttének, küldetésének lényegét, és a gálaestét is, amely azt szolgálja, hogy felmutassunk valamit az anyanyelvünk használatát által kapott múlthatatlan haszonból. Búcsúzóul Andrásfalvy Bertalan néprajzkutatót idézte az elnöknő: „Szólalj meg, és én megbecsülöm abból, hogy mennyire becsülöd meg a másik embert”.

Dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár fejet hajtott a 25 éves Anyanyelvápolók Szövetsége előtt. „A nyelv identitásunk leg-erősebb fundamentuma” – fogalmazott. Napjaink változásai nem kerülnek el a nyelvjárásokat sem, egyre fogynak a tájszók, egyre több a köznyelvi elem. Pedig a tájnyelvben rejlő értékek mindannyiunkat gazdagítanak. A magyar nyelvjáráskutatás legnagyobb vállalkozása a Magyar Nemzeti Nyelv Atlasza, melyhez Lőrincze Lajos és Imre Samu az utolsó pillanatban elvégezték a Kárpát-medencei gyűjtéseket. Ám sok területen az utolsó órában vagyunk, hogy megment-sük nyelvi emlékeinket. Zárásképp Hoppál Péter egy anekdotát idézett Lőrincze Lajosról, aki egyszer egy bukovinai parasztemberrel találkozott, s a paraszt arról faggatta, járt-e már Erdélyben s Moldvában? Amikor a nyelvész igennel felelt, a parasztember csak annyit mondott: „Az szép. Mert a szép tájak és az emberek megismerésétől megnő az ember szíve”.

A köszöntők elhangoztával ismét a műsorszámoké lett a színpad, amelyet a nyitóképben előadott Galga-menti táncokkal már „felforrósított” a Cédrus Táncgyűttes. A fűből nőtt nyáj című mesét Csank Máttyás adta elő Rimaszombatról. Az ötödik osztályos tanuló a Tompa Mihály Alapiskolába jár, és igazi élvezet volt hallgatni „mézös” nyelvű, felvidéki meséjét, amelyben egy juhászt maga Szent Péter és Jézus Krisztus látogat meg, kárpótolva őt a finánc által elszedett juhaiért.

A Felvidékről Kárpátaljára haladtunk tovább: az ungvári Krón Melinda három nagydobronyi népdalt énekelt el. Nagydobrony magyarok lakta falu Kárpátalja nyugati részén. Melinda a Kijevi Szlavisztikai Egyetem ungvári kirendeltségének magyar szakos tanára, az általa megszólaltatott tájnyelvre a sajtáságos szóválasztási módszerek, a szóvégi hangok egyvedivé változtatása jellemző.

Szatmár és Bereg vidékéről Viski táncok címmel férfi és páros táncokat láthattunk a Cédrus Táncgyűttes lendületes, láb- és szívdobogató előadásában.

Az ungvári Marcsák Gergelytől, aki a helyi Dayka Gábor Közepiskola szervező tanára, egy humoros ungi tájnyelvi mese hangzott el: hogyan jár túl házsártos felesége eszén egy parasztember, aki érti az állatok beszédét. A huszonnégyszer éves Gergely Kincsestomokon lakik, és igazán ízesen beszél az Ung-vidéki nyelvjárást, amelyet a szellemes mese még hangulatosabbá varázsolt, sok derűs percet szerezve hallgatóságának.

Kárpátalja után Erdélybe megérkezvén Pernes Aliztól hallgathattunk szilágysági népdalokat. A kolozsvári zenelíceum tizenegyedikes diákja Szilágysomlyón lakik, iskolájában magyar népdaléneklést tanul. Az esten a Szilágysági gyerek vagyok, a Bádagozzák a krasznai templomot, a Széna van az ólban és a Jaj, de magas a rutafa című népdalokat adta elő.

A táncosok erőteljes csárdással vették birtokba a színpadot a Felcsíki táncok című összeállításban, majd az ördögösfüzesi Hideg Anna győzte meg a hallgatóságot, hogy a népdaléneklés nemcsak fiataloknak való. A Népművészet Mestere díjjal kitüntetett hetvenhat éves mesemondó háziasszony hangja vetekeedett a legifjabb előadókéval is, a buja szerelmet megéneklő népdalok pedig sok humort csempésztek a produkciójába.

A gálaest első része kalotaszegi táncokkal zárult – a táncosok legényest és szaporát jártak. Keményen csattogtak a csizmák, pengtek a sarkantyúk, és a tánclépések ütemére búcsúztunk az erdélyi tájegységektől, hogy a szünet után Moldvába érkezünk meg.

A gálaest második részének nyitóképe a középkort idéző, az Ómagyar Mária-síralom nyelvét a tánc mozdulatai által megszólaltató Moldvai táncok voltak, melyben övest, serény magyarost, gergelytáncot és kettőst jártak a művészek.

A vajdasági tájegység bemutatása során először Égető Emese énekelt a közönségnek szülőfalujából, Bácsgyulafalváról való népdalokat. Emese a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem elvégzése óta népi énekesként, oktatóként tevékenykedik. A Vajdaság kis falujából indulva párhuzamosan kezdett klasszikus és népi énekléssel foglalkozni, több hangszert is kipróbált, de végül a népi éneklés mellett horgonyozott le.

Az énekek után gyönyörű látványt nyújtó, hófehér ruhás lánytáncosok vették birtokba a színpadot, akiktől a Tavasz című szlavóniai karikázó változatait láthattuk egy feledhetetlen előadásban.

A repülő fehér szoknyák és szállodosó, hószerű kendők után újra a mese nyelvén szólt a táj: Toldi István, Mesefa-díjas kupuszinai-bácskertes mesemondó ült le kis faszékére, hogy elmondhassa tanulságos történetét, amiből mindenki okulhatott a maga kedve szerint. Egy fekélyekkel teli fiatalember, akit külseje koldulásra kényszerít, mert sehol nem kap munkát, egyszer csak találkozik egy öregemberrel, akinek segítséget nyújt, majd a legény azt veszi észre: elmúltak a fekélyei. Hogy a Jóisten volt-e, aki meggyógyította, vagy sem, azt mindenki eldönthette a mese végén. Kupuszina a legdélebbi palóc település, István számos díj, így a Vajdasági Mesefa, a Palócország Örökös Mesemondója, a Népművészet Mestere és a Magyar Kultúra Lovagja kitüntetés tulajdonosa.

A táncok, mesék, dalok nyelvén szárnyaló utazást a Muravidéken fejeztük be – a tájegységet bemutató nyitótáncot fáradhatatlan legények adták elő a Kosztpénz elfogyott című produkciójuk során.

A lendületes ugrós után a lendvai Kolosa Tánja énekelt három muravidéki népdalt. Tánja a Magyar Nemzeti Művelődési Intézet művelődésszervezőjeként dolgozik, és az elmúlt tíz évben kezdte el komolyabban képezni hangját, bár már kislánykora óta énekel. A népdalok mellett klasszikus- és kórusénekléssel is foglalkozik. A népdaloknak köszönhetően már többször képviselte szűkebb és tágabb hazáját Magyarország- és Szlovénia-szerte.

A muravidéki népdalok után a két műsorvezető, Török Anamária és Bordi András Kazinczy-díjas rádióbemondók megköszönték az előadók közreműködését és a közönség figyelmét, majd átadták a színpadot a záróképhez: a Cédus Táncegyüttes valamennyi művésze részvételével táncos regölést láthattunk. A Csodaszarvas legendát és Szent István király alakját felelevenítő klasszikus regölőszöveg mellett a művészek szemet gyönyörködtető botos és páros táncjelenetekben varázsolták élővé a hagyományos népi télköszöntőt.

Máig bizonytalan, hogy valóban Abda mellett gyilkolták-e meg Radnóti Miklóst – ezzel az alapvetéssel kezdődött a költő halálának hetvenedik évfordulóján rendezett megemlékezés-sorozat. „Szégyen, hogy megtagadták a nemzethez tartozókat” – mondta Áder János köztársasági elnök a község határában.

Abdán halt-e meg Radnóti? *Valóság vagy legenda*

Az Abdán rendezett megemlékezés-sorozat „Legenda és valószínű valóság: a »meredek út« végéről” című kerekasztal-beszélgetése Radnóti halálának feltételezett színhelyét járta körül. A költőt 1944 tavaszán harmadszorra hívták be munkaszolgálatra, ami alól többen próbálták menteni, ám Radnóti nem élt a lehetőségekkel. A halálvágy, esetleg a kilátástalanság miatt? – tette fel a kérdést a beszélgetés vezetője, **Polgár Tibor András** professzor, majd hozzátette: „Fanni néni elmondása szerint abban bíztak, a jó Isten harmadszor is hazasegíti férjét.” Egyes legendák szerint azonban már korábban a halálba küszült, mivel életére rányomta a nehéz bélyeget édesanyja és ikertestvére halála, s ez a sötét vágy a harmincas években írt versein is érződik.

A mentési kísérlet tény – reagált **Ferencz Győző** egyetemi tanár –, nem tudhatjuk azonban, mi vezérelte Radnóti a döntésében. „Mindenesetre a tábori megpróbáltatások alatt írt verseiből kitűnik, haza akart jönni, ezekben nem a halálvágyról, hanem a fenyegetettségről beszélt.” Szó esett arról is, hogy az Aczél Györgytől kapott hamis papírokat is visszautasította, talán azért, mert alkalmatlan volt a bujkálásra.

Szita Szabolcs egyetemi tanár hozzátette, hogy Radnóti rengeteg sorstársa érzett ugyanígy, felfoghatatlan volt, miért kellene elbújniuk a tisztességes embereknek, a zsidó vezetők pedig azt sugallták, amíg a Horthy-kormány a helyén van, nagy baj nem lehet...

Az elbeszélő történelem hátránya, hogy nem a tényekre, hanem az emlékekre hagyatkozik. Az emlékezést pedig minél később hívjuk elő, annál hézagosabb, ezért legfeljebb valószínűsíthető valóság lehet az, amit egyébként az irodalomtörténet elfogadott: az erőltetett menet útvonala, illetve a költő halálának helyszíne. Vagyis, hogy Radnótiék szeptember 17-én indultak el Borból, hogy a költő a harmadik *Razglednicát* Mohácson írta 1944. október 24-én, ahonnan marhavagonokkal szállították társaival Szentkirályszabadjára, és itt írta meg a negyedik *Razglednicát* október 31-én. S hogy innen mi történt, még inkább megoszlanak a vélemények, a halála napjaként legtöbbször november 9-ét tartják számon, de a november 4-ét is több forrás említi.

Dr. Csapody Tamás szociológus, jogász, kutató azt állítja, hogy a „hivatalos forgatókönyvvel” ellentétben nem biztos, hogy Radnóti Miklós Abdán halt meg. Erre vonatkozóan ugyanis semmiféle egyértelmű és hiteles bizonyítékot nem talált, ahogy arra sem, mikor érkezett meg Szentkirályszabadjára, s indult el a menettel Hegyeshalom felé. Szerinte továbbment és az ország határán kívül, ismeretlen helyen és időben hunyt el. Az Abda határában lévő tömegsírban 1946. június 23-án exhumálták feltételezett holttestét, de máig megmagyarázhatatlan, hogy miért csak akkor. Az exhumálási jegyzőkönyv 26 tárgyi bizonyítékkal együtt eltűnt.

Kőszegi Ábel tanár, a *Töredék* című, Radnóti utolsó hónapjait feldolgozó kötet szerzője szerint Csapody Tamás szkepszise az egyik legtermékenyebb kétkedés. „Radnóti és halála körül ugyanis maszatolás történik, jó volna, ha a közös nemzeti emlékezet a valósághoz próbálna közelíteni” – hangsúlyozta a kutató, és hozzátette, hogy kegyetlen láncolatok sora fűződött össze, a beteg embereket végül sírba lőtték. A beszélgetés elején felmerült kérdésre, hogy Radnótit halálvágy vezérelhette-e, Kőszegi Ábel a költő *Nem tudhatom* című versét hozta példaként. „Már sárga csillagot viselve írta meg a 20. század szózatát. Ezzel kellene szembenézni, amihez képest a dátumok, helyszínek csak részletkérdésnek számítanak.”

Ferencz Győző szerint nem Radnótié az egyetlen legenda, ami aztán tényként ment át a köztudatba. Szeretünk elképzelésekhez tényként ragaszkodni, pedig Szerb Antaltól kezdve Bajcsy-

Zsilinszky Endréig nem lehet pontosan tudni, mi történt velük. A homályra legenda rakódott, amit aztán tényként szajkózunk, s ezt „segíti” az is, hogy „nem szokás dokumentálni”. Csapody Tamás meglátása, hogy annak, aki teljes bizonyossággal akar fogalmazni, azt kell mondania: itt került elő Radnóti iratkötege, köztük a *Bori notesz*, nem azt, hogy Abdán lőtték le a költőt.

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői egyetértettek: a legfontosabb kérdés az, miként történhetett meg, hogy Radnóti és több százezer társát kitaszították a nemzetből.

Kőszegi Ábel szerint főleg a fiatalok nem érzik, hogy a vesztély változatlan, és ha nem értik világosan, hogy mi történt a holokauszt során, akkor meg fog ismétlődni ugyanolyan kegyetlen, ostoba, buta módon, mint ahogyan az megtörtént Radnótiékkal. „A probléma az, hogy miközben ezeken vitatkozunk, addig a holokauszt és egyáltalán az a szörnyűség, amit a magyar zsidótörvények idéztek elő, nagyon messze van a diákoktól, nem értik. Sokan, ha bizonyítékra vágnak, csak előkapnak egy Radnóti-sort. Nekem a tanárom azt mondta, Radnóti megírta a sorsát, hogy németek fogják lelőni. Ez is jól példázza, előszeretettel keverik össze az életet és az irodalmat, Radnóti költészetét és a sorsát.”

1947-ben már leírták, s a beszélgetésen is elhangzott: magyar katonák lőtték le Radnóti. Kőszegi Ábel hangsúlyozta, el kell gondolkodni azon, hogy honnan jutottunk el odáig, hogy a különböző irodalomkönyvekben más és más verzió szerepel. „Meg kellene emésztetni a saját bűneinket, különben nem tudjuk tisztességesen átadni a következő generációknak, mire vigyázzanak.”

Az életért meneteltek

A kerekasztal-beszélgetés végére megérkezett egy kisebb csoport is, amely emlékmenettel hajtott fejet Radnóti Miklós és sortársai előtt. A vészprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársai által szervezett csapat november 3-án indult Szentkirályszabadjáról, s hét nap alatt tették meg a mintegy 120 kilométert. **Praznovszky Mihály** irodalomtörténész, a menet

résztevője maga is megerősítette a vita apropóját, amikor elmondta, az útra való felkészülésnél kiderült, semmi sem bizonyos, az élő emlékezők szívét összeszorította a trauma, s nem tudták pontosan felidézni az erőltetett menet általuk bejárt pontos útját. „Nekivágtunk, keresztül a Bakonyon, és sokszor megálltunk, hogy verseket olvassunk, miközben mellettünk zúgott a 21. századi valóság. Az volt a célunk, hogy a lehető legtöbb emberhez eljussanak Radnóti versei”. Ezért megálltak az iskolákban, kocsákban, verseket olvastak fel, megszólították, akit csak lehetett. „Nem halottas menet vagyunk, mi az életért menteltünk” – jelentette ki Praznovszky Mihály.

Történelmünk szégyene ez a tragédia

Abda határában, a költő feltételezett halálának napján Áder János köztársasági elnök is részt vett a megemlékezésen. A Radnóti-emlékműnél kijelentette: ki kell mondanunk, történelmünk szégyenének tekintjük azokat az időket, amikor államunk vezetői felhatalmazva érezték magukat, hogy vérgőzös eszméktől megrészesülve megtagadják a nemzetüinkhöz tartozókat. Úgy fogalmazott, soha nem bocsáthatunk meg azoknak, akik fegyvert emeltek ártatlan emberekre. Ki kell mondanunk, hogy utolsó hazaárulóként tekintünk azokra, akik képesek voltak elárulni a nemzeti összetartozás eszméjét, és akik állami szintre emelték a terrort, amelynek nevében kezet és fegyvert emeltek saját honfitársaikra, elvitatva tőlük még a létezés jogát is. Az egykori tömegsír felett állva Áder János azt mondta: hetven évvel ezelőtt Abdánál nem névtelen, darabra elszámolható bábukat lőttek tömegsírba, hanem embereket, akiknek neve, munkája, élethivatása, családja, szerelme volt. Magyarokat, akikkel egy nemzethez tartozunk. Bárhonnan is indultak, bármilyen istenben hittek. Hangsúlyozta, Radnóti életét elvehették, de semmit sem vehettek el abból, ami őt költővé, magyarrá és hívó emberré tette; lélekben egyetlen percre sem vált rabbá. A 20. század egyik legnagyobb magyar költőjének még a világ poklában is gondja volt arra, hogy verseiben ne sérüljön a klasszikus időmérték, az abdaiak pedig úgy látták életében utoljára, amint a töltés mentén könyökre támaszkodva ír.

Ugron Nóra

1994-ben született Kézdivásárhelyen. Itt végzte el 2013-ban a Nagy Mózses Elméleti Líceumot, ahol az iskolaújság főszerkesztője volt. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarának hallgatója magyar-finn szakon.

Szerkesztette az olvasoterem.com könyves portált, illetve 2010 óta szerkesztője a Háromszék című sepsiszentgyörgyi napilap ifjúsági mellékletének, a Kovakőnek. Másokkal együtt slam poetry csoportot alakított Kézdivásárhelyen, és megszervezték az első slam estét a székely városban.

poggyász

már kiszakadtál belőlem
és úgy próbállak visszatüskölni,
mint bőröndbe a viselt
ruhát hazautazáskor.
a vonat hamarosan kifut,
nincs idő már hajtogatni,
kifordítva, gyűrve,
kihullott hajszálakkal öledben,
próbállak magamba gyúrni.
ha kell, rádülök és leszorítlak,
lenyomlak a bőrönd felszakadt szövetéig,
csak vihesselek,
cipelni akarlak,
elhúzlak, vonszollak
bécsig, afrikáig, az északi-sarkig,
karomhoz kötöm terhed,
úgysem hagylak itt.

Debüt

és nem megy.
– hámszöveted mintái a kezemen
s a kínlódásban letört karmaim –
kiborítom mindenem, tessék, elhagyom mind,
költözz belém, végleg, üres vagyok – végleg,
és nem megy. indulunk.
– hámszöveted nyomai a kezemen
s a kínlódásban letört karmaim –
nélküled, minden nélkül,
szakadt bőröndömben szagoddal távozom,
s egy szippantásnyi öröm csak,
mit belőled most ellopok

te prométheusz

csak egy májsejtet kérek tőled,
hogy beültethessem magamba,
nőhessen bennem,
dagadna a májamon a te májad,
s amikor tenyérynki kis te lennél,
kioperálnálak, és nőne köréd gyomor,
tüdő, szív, szemek –
a te gyomrod, tüdőd, szíved, szemed,
s akkor beköltözhetnél az ágyam alá,
ahonnan elővennélek minden este,
ha hiányoznak nekem a mesebeli szörnyek.
egészen te lennél, saját külön bejáratú, exkluzív te,
aki minden reggel megcsiklandozza az ágyról lelógó talpam,
eldugdossa a kint felejtett zoknim,
kobold lennél, házi kedvenc,
akivel játszhatnék, mikor hisztis vagyok,
mert nem adsz nekem májsejtet, hogy itt legyél velem

te sas

fölfalod életem apránként,
beleimben vájkálva újra meg újra jóllaksz,
csőröd belesimul a húsba,
akár egy mintázófa alakítod vizes agyagtestem,
örömöddé formálódok
e tehetetlen átalakulásban,
kedvedre járkhálatsz bennem,

hátha egyszer tenyeremből, s nem tenyeremet eszed,
táplálsz majd te is, nem csak én téged,
ráülsz a vállamra, ígérem, elbírom súlyod,
madárul beszélünk a hozzám vezető útról,
létablak leszel az égre,
kikapart belsősegeim helyére fészket fonsz majd,
békésen bújsz belém,
felfalt részeim repülhetnének veled mindig

de nem tudok madárul, te meg emberül nem,
naponta visszaszálló, kikötözött némaságunkban
örökre csak májsejtet adhatok neked

mégis egyre várlak

tűz

a sas álmodja prométheuszt,
prométheusz meg a sast,
és mindkettőjüket én

most legalább

a hiánynak mennyi lehet a súlya?
vajon 57 kiló, ami éjszaka nem
akar már felpréselni a falra?
vagy 57 kiló, vörös hajszálain
többé meg nem csillanó napfény,
félíg nyitott ajakkal nem
itt alvó meztelenség,
túl kövér fecske,
ha repülni nem is,
hagyni még
el tud

ha hirtelen eltűnődik,
meddig nehezedik rád az a semmi,
ami egykor ötvenhét volt,
most legalább kétszer annyi
a nincs, ami a test
beléd hűlt helye

tovább utazik

barna haja van,
melléd áll az átjárónál,
vagyis inkább te

állsz mellé,
nem vesz észre,
nem néz rád,
senkire sem,
mintha betolakodna
elutasítása,

rövidre vágott haja,
ajkaival játszó keze,
betonra bámul,
ki tudja, mit lát,
hallani csak magát,
valamit a fülében
két műanyag szálból,
nem enged be semmit,
nem enged be,
odamennél

megfognád a vállát

belenéznél,
mi az a megfoghatatlan,
szinte itt sincs,
füle mögé simítja haját,
nem toporog,
nem sóhajt,
nem mozdul,
fekete bakancsban,
fakó kabáttal,
borzolja haját.
itt van a test,
megérkezett,
az egyetlen, aki nem
vesz tudomást

barna haja van az ősznek,
és tovább utazik a villamoson mint te

Debüt

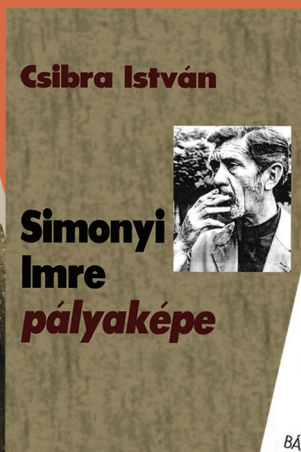
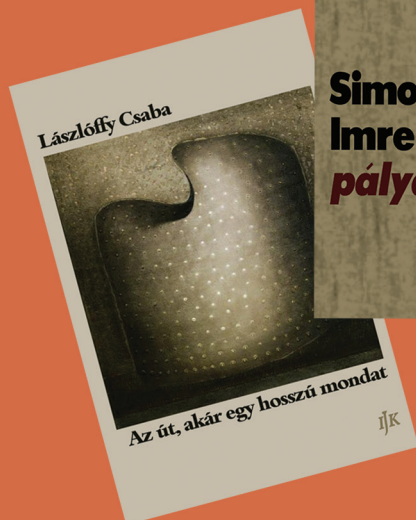
a fekete a

kiválasztom a padot, amely
a legtávolabbra van tőlük.
félek a fáktól
ilyenkor.
bokroktól, bozóttól,
magasabb fűtől.
vigyorgó kutyafejek
a lombok.
egyszer egyik megharapott.
de amikor az ápolónők beadták
a veszethez elleni oltást, eltakarták
kezükkel a tű hegyét.
különben élvezhettem is volna.
a levelek félig eltakart
fecskendők, és nem véd
meg tőlük senki.
nyüszít a fekete a
fák közt.

ott vannak mindenhol,
körbe akarnak zárni.
egyszer majd beburkolnak az
óriáslevelek közt alvó lihegésbe.
vajon hány halál lakik ott
az éjjeli bogarak közt, a törzseken?

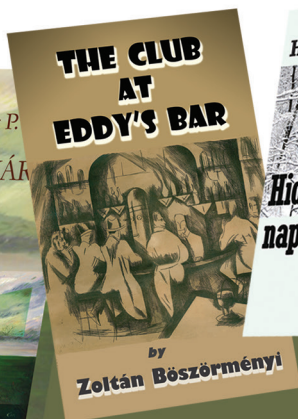
- 3 Böszörményi Zoltán versei
6 Térey János: Országos káosz (1) – részletek a A Legkisebb Jégkorszak című regényből
11 Tózsér Árpád versei
14 Balázs K. Attila: Lény (próza)
17 Bogdán László: Vaszilij Bogdanov – A másik én (versek)
22 Szőke Imre Mátyás: Selfie – (prózarészletek)
29 Kukorelly Endre versei
32 Nagy Zopán: Látens (regényrészlet)
36 Simon Adri versei
39 Molnár Lamos Krisztina: Zahra' (próza)
44 Fischer Botond novellái
51 Acsai Roland: Jin és Jang (versanime részlet)
56 Mányoki Endre: Én, én, én (tárca)
58 Sárközi Mátyás: 120 éves a New York (tárca)
60 Boldog Zoltán: Megismerni egy író (tárca)
62 Szakács István Péter: Képtelen kívánság (tárcanovella)
64 Varga Melinda: A szív – hús – beszélgetés Kukorelly Endrével
74 Balogh Réka: Ha az ördög náci lenne (Horváth László Imre: Lett este és lett reggel)
78 Laik Eszter: Az elhurcolt Kafka (Szántó T. Gábor: Kafka macskáit)
82 Kadlót Nikolett: Sűrű gyümölcshús (Nagy Márta Júlia: Ophelia a kádban)
85 Boldogh Dezső: Szentjánosbogarok mellett olvasó (Türjei Zoltán: Térkép helyett)
88 Boldog Zoltán: Kosztolányi Dezső, az antiszemita, revizionista zsarnok (Bíró-Balogh Tamás: Mint aki a sínek közé esett)
93 Patócs László: A vajdasági Héraklész (Antalovics Péter: Örökszoba)
97 Laik Eszter: Memento
97 Musical a költészetről
101 Embermentés a vészidőszakban
110 „Mézös beszéd”
114 Zoltánszky Alexandra: Abdán halt-e meg Radnóti – Valóság vagy legenda
118 Debüt: Ugron Nóra versei

Irodalmi Jelen Könyvek

Áldott
karácsonyi
ünnepeket!

Boldog
új évet!

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

